ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ "ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΥ ΒΗΜΑΤΟΣ„ • Ἀριθ. 1 - Ὀκτώβριος 1953

Ἐπιστημονικόν Βῆμα τοῦ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς Ὁμοσπονδίας αἰσθάνεται ἰδιαιτέραν ὅλως χαράν, διότι κατορθώνει νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Κλάδου πρὸς ἔκδοσιν Ἐπιστημονικοῦ περιοδικοῦ, ὡς παραρτήματος, ἐπὶ τοῦ παρόντος, τοῦ Ὀργάνου τῆς Ὁμοσπονδίας, τοῦ Διδασκαλικοῦ Βήματος.

Ἡ μηνιαία ἐμφάνισις τοῦ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΒΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ, μὲ περιωρισμένον μάλιστα ἀριθμὸν σελίδων, δὲν δύναται βεβαίως νὰ θεωρηθῇ πληροῦσα ἐξ ὁλοκλήρου τὰς ἀνάγκας ἐπιστημονικῆς ἐνημερώσεως τοῦ Ἕλληνος διδασκάλου. Ἀπαιτεῖ ὅμως αὕτη τὸ πρῶτον βῆμα διὰ ν' ἀποκτήσῃ ἡ Ὀργάνωσις τὸ ἐπιστημονικὸν ἐκεῖνο ὄργανον, τοῦ ὁποίου μόνη ἴσως μεταξὺ τῶν διδασκαλικῶν ὀργανώσεων τῶν πεπολιτισμένων λαῶν στερεῖται μέχρι σήμερον ἡ Διδασκαλικὴ Ὁμοσπονδία Ἑλλάδος.

Τὸ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΒΗΜΑ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ νὰ λάβῃ πολὺ συντόμως τὴν ἔκτασιν καὶ τὴν μορφὴν ἐκείνην, ἥτις ἐπιβάλλεται νὰ ἔχῃ περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τῆς ἀνωτάτης ἐπαγγελματικῆς ὀργανώσεως τῶν διδασκάλων τῆς Ἑλλάδος.

Το ἐπιστημονικὸν ὄργανον τῆς Ὁμοσπονδίας φιλοδοξεῖ νὰ συμπληρώσῃ καὶ ὁλοκληρώσῃ τὴν προσπάθειαν τῶν Ἑλληνικῶν Παιδαγωγικῶν περιοδικῶν.

Ἡ Διοίκησις ἐκάλεσεν ἤδη τοὺς Παιδαγωγούς μας νὰ χρησιμοποιήσουν τὰς σελίδας τούτου διὰ τὰ ἄρθρα καὶ τὰς μελέτας των. Παρεκλήθησαν ἀκόμη οἱ Ἐπιθεωρηταὶ ὡς καὶ οἱ Διευθυνταὶ καὶ διδάσκαλοι τῶν πειραματικῶν καὶ τῶν πρωτύπων σχολείων νὰ θελήσουν νὰ παρουσιάζουν ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΒΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ τὰ πορίσματα τῶν παιδαγωγικῶν Συνεδρίων, τὰς μελέτας των ἐπὶ διαφόρων ζητημάτων καὶ τας ἐκθέσεις των ἐπὶ τῆς ἐφαρμογῆς νέων μεθόδων ἐργασίας. Πέραν τούτων, ἡ Ὁμοσπονδία ἀπευθύνεται πρὸς ὅλους τοὺς συναδέλφους ἐκείνους, τοὺς ὁποίους αἱ σκληραὶ συνθῆκαι ζωῆς καὶ αἱ βιοτικαὶ δυσχέρειαι δὲν ἴσχυσιν νὰ μεταβάλουν εἰς ἀψύχους ἐργάτας μιᾶς μηχανικῆς ἐργασίας, ἀλλ' οἱ ὁποῖοι, διατηροῦντες τὸν ἔνθεον πρὸς τὴν ἀποστολήν των ζῆλον, συνεχίζουν μὲ θέρμην τὸ διδασκαλικόν των ἔργον, νὰ ἐμπιστευθοῦν εἰς τὸ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΒΗΜΑ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ πᾶν ὅ,τι προβάλλει εἰς αὐτοὺς ὡς ἀπορίαν, ἐρώτημα ἢ πρόβλημα ἡ Σχολικὴ πρᾶξις, διατυποῦντες οὕτω τὰ θέματα ἐκεῖνα, ἅτινα κατὰ κύριον λόγον θὰ πρέπῃ ν' ἀπασχολοῦν τὸ περιοδικόν μας.

Τὴν διαπραγμάτευσιν τῶν θεμάτων τούτων θὰ πρέπῃ ν' ἀναλαμβάνουν οἱ οὐχὶ ὀλίγοι ἐκεῖνοι ἐκ τῶν συναδέλφων, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ Κλάδος ἀναγνωρίζει οὐ μόνον ὑπεροχὴν μορφώσεως παντοιοτρόπως κτηθείσης, ἀλλὰ καὶ πολύτιμον πεῖραν ἐκ πολυχρονίου συστηματικῆς ἐργασίας.

Ὁ διδασκαλικὸς κόσμος τῆς Ἑλλάδος ἀποκτᾷ ἤδη τὸ μέσον ἐκεῖνο, ὅπερ θὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ ν' ἀποδείξῃ, ὅτι εἶναι ἐπιστήμων, ἄξιος ν' ἀναγνωρίζεται ὡς τοιοῦτος ὑπὸ τοῦ Κράτους καὶ τῆς κοινωνίας γενικῶς.

Διὰ τὴν σύντομον τελειοποίησιν τοῦ περιοδικοῦ ἔχει πάντα λόγον νὰ εἶναι αἰσιόδοξος ἡ Διοίκησις, διότι ὄχι μόνον γνωρίζει, ὅτι ὁ Κλάδος θὰ ζητήσῃ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ διότι, χωρὶς οὐδεμίαν αὔξησιν τῆς ἐτησίας εἰσφορᾶς τῶν συναδέλφων καὶ παρὰ τὴν σημαντικὴν αὔξησιν τῶν ἐξόδων ἐκδόσεως, ἐπιτυγχάνεται ἡ ἐμφάνισις τοῦ περιοδικοῦ τούτου εἰς μηνιαίαν ἔκδοσιν, εὐκόλως δὲ δύναται πᾶς τις ν' ἀντιληφθῇ πόσον μικρὰν αὔξησιν τῆς συνδρομῆς χρειάζεται ν' ἀποφασίσῃ ἡ προσεχὴς Γενικὴ Συνέλευσις διὰ νὰ καλύπτωνται τὰ ἔξοδα ἐκδόσεως δὶς τοῦ μηνός, ἂν μὴ ἑβδομαδιαίως τοῦ περιοδικοῦ τούτου.

Η ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΓΕΩΡΓΟΥΛΗ
Γενικοῦ Γραμματέως Ὑπουργείου Παιδείας

ΓΕΝΙΚΗ ΜΟΡΦΩΣΙΣ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

Ἓν ἐκ τῶν ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης τῆς ἀγωγῆς ἐξεταζομένων σπουδαιοτέρων προβλημάτων εἶναι, ἀναμφιβόλως καὶ τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν σχέσιν τὴν ὑφισταμένην μεταξὺ τῆς γενικῆς ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς ἐπαγγελματικῆς ἀφ' ἑτέρου μορφώσεως. Εἰς τὰ συστηματικὰ παιδαγωγικὰ συγγράμματα ὑπάρχει ἡ συνήθεια νὰ ἐξετάζωνται τὰ δύο ταῦτα εἴδη τῆς μορφώσεως κατ' ἀντιπαραβολήν, ἥτις ἐνίοτε φθάνει εἰς τὰ ὅρια τῆς ἀντιθέσεως. Ἡ γενικὴ μόρφωσις νοεῖται πολλάκις ὡς ἔννοια ἀντίθετος πρὸς τὴν ἐξειδικευμένην ἐπαγγελματικὴν ἐκπαίδευσιν. Κατὰ δὲ τὴν ἐξέτασιν τῶν ὑπαρχουσῶν μεταξὺ τῶν δύο τούτων εἰδῶν τῆς μορφώσεως σχέσεων προσδίδει ἕκαστος ἐκ τῶν μελετητῶν εἰς ἑκάτερον ἐκ τούτων διαφορετικὴν σημασίαν, ἀναλόγως τοῦ σημείου τῆς ἀπόψεως τῆς ἰδικῆς του παιδαγωγικῆς θεωρήσεως. Ἔχει παρατηρηθῇ ὅτι εἰς ἐποχάς, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ πίεσις τῶν οἰκον. συνθηκῶν καθίσταται περισσότερον ἔντονος, ἀποδίδεται μεγαλυτέρα σημασία εἰς τὴν ἐπαγγελματικὴν ἐκπαίδευσιν. Εἰς ἐποχὰς κατὰ τὰς ὁποίας ὑπάρχει μεγαλυτέρα οἰκονομικὴ ἄνεσις, τὸ διαφέρον τῆς παιδαγωγικῆς μερίμνης στρέφεται περισσότερον εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν ὅρων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν παροχὴν τῆς γενικῆς μορφώσεως.

Περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς διατυπωθείσης διαπιστώσεως δύναται νὰ πεισθῇ πᾶς τις, ἂν ρίψῃ ἓν βλέμμα εἰς τὴν ἰδικήν μας παιδαγωγικὴν κίνησιν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ χώρα μας δὲν εἶχε νὰ ἀντιμετωπίσῃ μεγάλας οἰκονομικὰς δυσχερείας, τὸ διαφέρον τῶν παιδαγωγῶν μας εἶχε ἀπασχοληθῇ ἐξ ὁλοκλήρου μὲ τὴν γενικὴν μόρφωσιν. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, ὅταν ἐσημειώθησαν μεγάλαι οἰκονομικαὶ διαταραχαὶ εἰς τὴν χώραν μας, ἐτέθη μὲ ἀσυνήθιστον ὀξύτητα τὸ πρόβλημα τῆς ρυθμίσεως τῶν ζητημάτων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ἐπαγγελματικὴν ἐκπαίδευσιν. Εἷς ἐκ τῶν συντελεστῶν τῶν δυναμένων νὰ συμβάλλουν ἀποτελεσματικῶς εἰς τὴν ἐξυγίανσιν τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς ἐθεωρήθη καὶ ἡ κατ' ὀρθολογιστικὸν τρόπον κατανομὴ καὶ τοποθέτησις τῶν νέων εἰς τὰ διάφορα ἐπαγγέλματα. Ἀπεδόθη δὲ κατὰ τὸ πλεῖστον ἡ μαστίζουσα τὴν χώραν οἰκονομικὴ ἔνδεια εἰς τὴν κακὴν κατεύθυνσιν τὴν ὁποίαν δίδει εἰς τοὺς νέους ἡ μορφή, ὑπὸ τὴν ὁποίαν παρέχεται ἡ ἐκπαίδευσις. Οὕτω ἠκούσαμεν κατ' ἐπανάληψιν διακηρυσσομένην τὴν γνώμην ὅτι ἡ παρεχομένη εἰς τοὺς τροφίμους τῶν σχολείων μόρφωσις εἶναι ἀνεδαφικὴ καὶ ἀσυγχρόνιστος καὶ ὅτι ἀπομακρύνει τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὰς παραγωγικὰς ἐργασίας ἐκτρέπουσα αὐτὰ εἰς τὴν θεσιθηρίαν καὶ τὸν παρασιτισμόν. Ἡ σύγχυσις εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὑπῆρξε τόσον μεγάλη, ὥστε ἀπέβη ἀφορμὴ νὰ μὴ ληφθῇ κατὰ τὸ ἐπακολουθήσαν τὴν ξενικὴν κατοχὴν διάστημα σοβαρὰ μέριμνα διὰ τὴν ἀνασυγκρότησιν οὔτε τῆς Στοιχειώδους οὔτε τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως. Ἐπερρίφθη ὄχι μόνον εἰς τὴν Μέσην Ἐκπαίδευσιν ἡ κατηγορία ὅτι ἀκολουθεῖ «κλασσικὴν» κατεύθυνσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν **Στοιχειώδη**. Ἡ σημειωθεῖσα σύγχυσις ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμά της νὰ διατεθοῦν πολὺ μικρὰ ποσὰ ἐκ τοῦ ΣχεδίουΜάρσαλ διὰ τὴν ἀνασυγκρότησιν τῆς Στοιχειώδους καὶ τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως. Διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως διετέθησαν σημαντικώτερα ποσά, δυστυχῶς ὅμως χωρὶς προκαθορισμένον σχέδιον καὶ χωρὶς συνειδητὰς ἐπιδιώξεις.

Εἶναι προφανὲς ὅτι διὰ νὰ μελετηθῇ τὸ πρόβλημα τὸ ὁποῖον ἐθέσαμεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ παρόντος ἄρθρου, πρέπει νὰ διασκεδασθῇ ἡ ἐπικρατοῦσα ἐν σχέσει πρὸς αὐτὸ σύγχυσις. Εἶναι ἀπαραίτητον νὰ καθορισθῇ ἡ σχέσις τῆς γενικῆς πρὸς τὴν ἐπαγγελματικὴν μόρφωσιν. Ἐπάναγκες τυγχάνει νὰ εὑρεθῇ ἡ θέσις τὴν ὁποίαν κατέχει ἑκάτερον τῶν δύο τούτων εἰδῶν τῆς μορφώσεως εἰς τὸ σύνολον τῶν φαινομένων τῆς ἀγωγῆς, τὰ ὁποῖα συναπαρτίζουν τὴν ἑκάστοτε δεδομένην παιδευτικὴν πραγματικότητα. Διὰ νὰ διασαφηνισθῇ ἡ ἀμοιβαία αὐτῶν σχέσις, σκόπιμον εἶναι τὴν ἀφετηρίαν τῆς ἐρεύνης μας νὰ ἀποτελέσῃ ἡ ἐξακρίβωσις καὶ ὁ καθορισμὸς τῆς σημασίας καὶ τῆς ἀποστολῆς τὴν ὁποίαν ἔχει τὸ ἐπάγγελμα διὰ τὴν σύγχρονον κοινωνικὴν ζωήν.

Ἓν ἐκ τῶν χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων τῆς νεωτέρας ἱστορικῆς ἐποχῆς, ὅπως αὕτη διεμορφώθη εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας, εἶναι ἡ μεγάλη ἐκτίμησις ἡ ἀποδοθεῖσα εἰς τὴν ἄσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος. Ἡ ἄσκησις τοῦ ἐπαγγέλματος εἰς τὰς χώρας ἰδίᾳ τὰς διατελούσας ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ καλβινιστικοῦ δόγματος, ἐγγίζει εἰς τὰ ὅρια τῆς ἐκπληρώσεως θρησκευτικοῦ λειτουργήματος. Νοεῖται ὡς ἐκπλήρωσις μιᾶς ἀποστολῆς εἰς τὴν ὁποίαν τοποθετεῖται ὁ ἄνθρωπος κατόπιν μιᾶς ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀπευθυνομένης πρὸς αὐτὸν «κλήσεως». Ἡ ἐξέτασις τῆς συστάσεως τῆς συγχρόνου εὐρωπαϊκῆς κοινωνίας καταδεικνύει ὅτι τὸ ἐπάγγελμα ἀποτελεῖ θεμελιώδη βάσιν ἐπὶ τῆς ὁποίας οἰκοδομεῖται ὁλόκληρος ὁ πολιτισμός. Ἡ μορφὴ ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἑκάστοτε ἐμφανίζεται ὁ βίος τῶν ἀνθρώπων εὑρίσκεται εἰς ἄμεσον συνάρτησιν μὲ τὰς ἐπαγγελματικὰς ἀσχολίας τῶν διατελούντων εἰς κοινωνικὴν συμβίωσιν ἀτόμων. Εἰς τὴν νεωτέραν εὐρωπαϊκὴν κοινωνίαν εἰς τὴν ὁποίαν ἕκαστον ἄτομον ἀξιολογεῖται συμφώνως πρὸς τὴν ἀπόδοσιν τῆς ὑπ' αὐτοῦ συντελουμένης ἐργασίας, ἡ ἐπαγγελματικὴ ἀπασχόλησις προσέλαβεν ὅλως ἰδιάζουσαν σημασίαν. Διὰ

τοῦτο κατέστη ἐντόνως συνειδητὴ καὶ εἰς τὸν τομέα τῆς ἀγωγῆς ἡ ἀνάγκη νὰ ληφθοῦν μέτρα ρυθμίζοντα τὴν ἐπαγγελματικὴν προπαρασκευὴν τῶν εἰς τὰ σχολεῖα ἐκπαιδευομένων.

Ἡ ἐπαγγελματικὴ προπαρασκευὴ δὲν εἶναι μόνον μία συνειδητὴ ἐνέργεια πρὸς τὴν ὁποίαν κατευθύνει ὁ ἐνήλικος ἄνθρωπος τὸν μὴ ἐνηλικιωμένον τρόφιμον τοῦ σχολείου. Ἀποτελεῖ αὐτοφυῆ τάσιν τῆς ὁποίας τὰς ἐκδηλώσεις ἀντιλαμβανόμεθα εὐθὺς ὡς στρέψωμεν τὴν προσοχὴν μας εἰς τὰς ἐνασχολήσεις τῶν παιδιῶν. Αἱ περισσότεραι παιγνιώδεις των ἀπασχολήσεις ἤδη ἀπὸ τῆς νηπιακῆς των ἡλικίας ἀποτελοῦν ἀπομίμησιν ἐπαγγελματικῶν ἐνεργειῶν. Ἂν παρακολουθήσωμεν τὰ παιγνίδιά τῶν παιδιῶν κατὰ τὰ διάφορα στάδια τῆς ἡλικίας των, θὰ βεβαιωθῶμεν ὅτι τὰ παιδιὰ ἀναλόγως τῶν κλίσεών των ἐπιδίδονται εἰς τὴν ἀπομίμησιν ὅλων τῶν ἐπαγγελματικῶν ἐνασχολήσεων τῶν ἐνηλίκων. Τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶναι ἀπὸ ψυχολογικῆς ἀπόψεως εὐεξήγητον. Ἀποτελεῖ ἐκδήλωσιν τῆς τάσεως πρὸς ἐνεργητικότητα ἥτις ἐν ὑπάρχει εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν καὶ ἐνισχύεται ἐκ τῶν εὐαρέστων συναισθημάτων τῶν προερχομένων ἐξ αὐτῆς.

Αὐτονόητον τυγχάνει ὅτι ἡ παιδαγωγικὴ μέριμνα δὲν δύναται νὰ ἐπαναπαυθῇ εἰς τὴν οὕτω συντελουμένην ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν ἀκαθορίστων φυσικῶν ὁρμῶν προπαρασκευὴν διὰ τὸ ἐπάγγελμα. Χρέος της εἶναι νὰ χρησιμοποιήσῃ ὡς ἀφετηρίας τὰ ὁρμέμφυτα αὐτὰ ἐνεργήματα καὶ νὰ τὰ ρυθμίσῃ κατὰ τρόπον δυνάμενον νὰ τὰ ἀξιοποιήσῃ. Ἀπὸ τοῦ σημείου αὐτοῦ γεννῶνται ὅμως πλῆθος προβλημάτων. Τίθεται τὸ ἐρώτημα πότε καὶ πῶς θὰ συντελεσθῇ ἡ ἀξιοποίησις αὕτη.

Εἰς ἐποχὰς κατὰ τὰς ὁποίας ἡ πίεσις τῶν οἰκονομικῶν ἀναγκῶν εἶναι λίαν αἰσθητὴ ὅλοι καταλαμβανόμεθα ἀπὸ μίαν ἀνυπομονησίαν. Προσπαθοῦμεν νὰ ἀξιοποιήσωμεν πᾶσαν δυνατότητα εὐθὺς ἀμέσως, διὰ νὰ ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῆς οἰκονομικῆς ἐνδείας. Μεταξὺ τῶν μέτρων τὰ ὁποῖα θεωροῦμεν ἀποτελεσματικὰ συμπεριλαμβάνομεν καὶ τὴν ἄμεσον κινητοποίησιν τοῦ δυναμικοῦ τῆς ἐργασίας τὸ ὁποῖον ἀντιπροσωπεύει ἡ νεωτέρα γενεά. Ζητοῦμεν νὰ ἀρχίσῃ ἡ ἐπαγγελματικὴ προπαρασκευὴ τῆς νεολαίας ὅσον τὸ δυνατὸν γρηγορώτερα. Εἰς τὴν παιδαγωγικὴν πρᾶξιν τὸ αἴτημα τοῦτο ἐκδηλοῦται κατὰ συγκεκριμένον τρόπον ὡς ἀπαίτησις νά ἀρχίσωμεν τὴν ἐπαγγελματικὴν προπαρασκευὴν ὅσον τὸ δυνατὸν ἐνωρίτερον καὶ γενικώτερον νὰ ἐπαγγελματοποιήσωμεν τὴν Παιδείαν. Εἰς τὰς τοιαύτας περιπτώσεις ἐμφανίζονται τὰ δύο εἴδη τῆς μορφώσεως, ἤτοι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ γενικὴ καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ἐπαγγελματικὴ ὡς δύο δεδομένα εὑρισκόμενα εἰς ἀντίθεσιν μεταξύ των. Εἰς μίαν τοιαύτην παιδαγωγικὴν «συγκυρίαν» ὀφείλονται αἱ ἀκουόμεναι σήμερον εἰς τὴν χώραν μας ἀγωνιώδεις κραυγαί, αἱ ἐπιζητοῦσαι νὰ καταβιβάσωμεν τὸ ἐπαγγελματικὸν ἐργαστήριον εἰς τὰς αἰθούσας τοῦ δημοτικοῦ σχολείου καὶ νὰ διαποτίσωμεν τὰ παντὸς τύπου σχολεῖα μὲ τὸ ἐπαγγελματικὸν πνεῦμα.

Εἶναι πολὺ εὔκολον νὰ προσχωρήσῃ κανεὶς εἰς τὸν ὁμιλον τῶν ἐκπεμπόντων τὰς ἀγωνιώδεις φωνασκίας διὰ τὴν ἐπαγγελματοποίησιν ὅλης τῆς ἐκπαιδεύσεώς μας. Τοῦτο ὅμως θὰ ἀπετέλει μίαν παραχώρησιν εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς στιγμῆς καὶ θὰ μᾶς ἔκαμνε νὰ βλέπωμεν τὰ ζητήματα ὑπὸ ὅλως στενὴν καὶ πρόσκαιρον προοπτικήν. Ἡ ἀντιμετώπισις τῶν προβλημάτων πρέπει νὰ γίνεται μὲ ψύχραιμον ὑπολογισμὸν ὅλων τῶν ἀποτελεσμάτων τὰ ὁποῖα θὰ προέκυπτον ἀπὸ ἀποφάσεις λαμβανομένας ὑπὸ τὴν πίεσιν παροδικῶν καταστάσεων καὶ ἀτελοῦς ἐκτιμήσεως τῶν περιστάσεων.

Ἂν θελήσωμεν μὲ ἀκριβολογικὸν πνεῦμα νὰ ἐξετάσωμεν τὴν ἀντίθεσιν τὴν ὁποίαν θέλουν μερικοὶ νὰ ἐμφανίσουν ὡς ὑφισταμένην μεταξὺ τῆς γενικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς μορφώσεως θὰ διαπιστώσωμεν ὅτι δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰ πράγματα. Τὰ δύο ταῦτα εἴδη τῆς μορφώσεως δὲν εὑρίσκονται εἰς σχέσιν ἀντιθέσεως, ἀλλ' ἀλληλοσυμπληρώσεως καὶ ἀλληλοεξαρτήσεως. Τοῦτο δύναται νὰ ἀποδειχθῇ ἂν ρίψωμεν ἓν βλέμμα εἰς τὴν μορφωτικὴν ἐργασίαν τὴν συντελουμένην εἰς τὰ σχολεῖα τῆς γενικῆς μορφώσεως. Μὲ μίαν ἐπιπολαίαν ἐξέτασιν τῆς μορφώσεως τὴν ὁποίαν παρέχουν τὰ σχολεῖα τῆς Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως εἶναι δυνατὸν νὰ σχηματίσωμεν τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι δὲν συντελεῖται εἰς αὐτὰ οὐδεμία προπαρασκευὴ διὰ τὸν ἐπαγγελματικὸν βίον, ἐφ' ὅσον δὲν γίνεται εἰδικὴ προπαρασκευὴ διὰ καθωρισμένον ἐπάγγελμα. Μία τοιαύτη ὅμως ἐντύπωσις εἶναι ὅλως ἐπιπολαία. Παραγνωρίζει ἕνα ἐκ τῶν θεμελιωδῶν σκοπῶν τῆς ἀγωγῆς, τὴν φροντίδα δηλαδὴ διὰ τὴν σωματικὴν καὶ ψυχικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ παιδιοῦ. Δὲν ἀντιλαμβάνεται προσέτι ὅτι ἡ συντελουμένη παιδευτικὴ ἐργασία εἰς τὴν Στοιχειώδη Ἐκπαίδευσιν παρέχει γνώσεις καὶ καλλιεργεῖ δεξιότητας αἵτινες ἔχουν θεμελιωτικὴν σημασίαν διὰ τὴν προπαρασκευὴν τοῦ τροφίμου δι' οἱονδήποτε εἶδος ἐπαγγέλματος. Εἰς παλαιοτέραν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ ἐπαγγελματικαὶ ἐνασχολήσεις δὲν εἶχον σχέσιν μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς τεχνικῆς, ἦτο δυνατὸν νὰ ἀσκοῦνται τὰ ἐπαγγέλματα ἀπὸ ἀνθρώπους στερουμένους τῆς στοιχειώδους μορφώσεως. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ὅμως κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ τεχνικὴ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐπαγγελματικὴν ζωήν, εἶναι ἀπαραίτητον ἐκεῖνος ὅστις θὰ ἐπιδοθῇ εἰς ὡρισμένον ἐπάγγελμα νὰ εἶναι κάτοχος τῆς στοιχειώδους μορφώσεως. Παλαιότερον ἡ ἱκανότης τοῦ παιδιοῦ νὰ διαβάζῃ, νὰ γράφῃ καὶ νὰ ἐκτελῇ στοιχειώδεις ἀριθμητικοὺς ὑπολογισμούς, ἐθεωροῦντο ὡς προσόντα προορίζοντα τὸ παιδὶ νὰ ἀκολουθήσῃ σπουδὰς εἰς ἀνωτέρας ἀπὸ τὴν στοιχειώδη σχολικὰς βαθμίδας. Σήμερον αἱ μνημονευθεῖσαι ἱκανότητες θεωροῦνται ἀπαραίτητοι βάσεις καὶ προϋποθέσεις διὰ τὴν μετ' ἐπιτυχίας ἐπίδοσιν εἰς οἱονδήποτε ἐπάγγελμα. Εἰς ὅλας τὰς πολιτισμένας χώρας ἀναγνωρίζεται ὡς ἀναμφισβήτητος ἀλήθεια ἡ διαπίστωσις ὅτι δὲν δύναται νὰ οἰκοδομηθῇ εἰδικευμένη ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευσις, ἐὰν δὲν ἔχῃ ὡς θεμελίωσίν της μίαν ἀρτίως συγκεκροτημένην τουλάχιστον ὀκταετῆ γενικὴν μόρφωσιν εἰς τὰ

σχολεῖα τῆς Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως. Πᾶσα δὲ ἀπόπειρα νὰ καταβιβάσωμεν προώρως τὰς ἐξειδικευμένας μεθόδους τοῦ ἐπαγγελματικοῦ ἐργαστηρίου εἰς τὰς τάξεις τῆς στοιχειώδους παιδείας πρέπει νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς μέτρον ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἐπιζήμιον. Δὲν χρειαζεται νὰ ἔχῃ ἐπιδοθῇ κανεὶς εἰς εἰδικὰς ἐπιστημονικὰς μελέτας διὰ νὰ κατανοήσῃ ὅτι ἡ προώρως εἰδικευμένη ἐνασχόλησις τοῦ παιδοῦ μὲ ἓν ἐπάγγελμα θὰ ἐπιφέρῃ σημαντικὰς βλάβας εἰς τὴν σωματικήν του ἀνάπτυξιν. Κατὰ τὴν ἄσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος ὑποχρεοῦται ὁ ἐργαζόμενος νὰ ἐκτελῇ ὡρισμένου εἴδους σωματικὰς κινήσεις. Ἡ πρόωρος μὲ τὸ ἐπάγγελμα ἐνασχόλησις τοῦ παιδιοῦ θὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ὑπερτροφίαν ὡρισμένων σωματικῶν μελῶν ἐπὶ βλάβῃ τῆς ἁρμονικῆς ἀναπτύξεως τῶν ὑπολοίπων μελῶν τοῦ σώματός του. Τὸ αὐτὸ θὰ συμβῇ καὶ ἀπὸ ψυχολογικῆς ἀπόψεως. Θὰ ἐνισχυθοῦν καὶ θὰ καταστοῦν ὑπερτροφικαὶ ὡρισμέναι ψυχικαὶ λειτουργίαι πρὸς βλάβην ἄλλων. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ματαιωθῇ ἡ ἁρμονικὴ ἀνάπτυξις τοῦ παιδιοῦ ὡς σωματοψυχικοῦ συνόλου. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ κοινωνικῆς ἀπόψεως θὰ εἶναι ἡ πρόωρος ἐνασχόλησις μὲ τὸν ἐπαγγελματισμὸν βλαβερά. Ἡ ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας ἀναστροφὴ τοῦ τροφίμου εἰς τὸ περιβάλλον ἑνὸς μόνου ἐπαγγελματικοῦ τομέως θὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα τὸν περιορισμὸν τῆς πνευματικῆς καὶ κοινωνικῆς προοπτικῆς τῶν ἀντιλήψεών του. Ἀφεύκτως θὰ ἀποκτήσῃ μίαν ἄκαμπτον ἐπαγγελματικὴν νοοτροπίαν μὴ δυναμένην νὰ κατανοήσῃ τὴν ἀξίαν καὶ τῶν ἄλλων ἐπαγγελματικῶν ἐνασχολήσεων.

Ἡ σύγχρονος θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ παιδαγωγικὴ ἔχει λάβει ὑπὸ σοβαρὰν ἐποψιν τὰ καταστρεπτικὰ ἀποτελέσματα τὰ ἀπορρέοντα ἀπὸ τὴν πρόωρον εἰσαγωγὴν ἐξειδικευμένων ἐπαγγελματικῶν ἐνασχολήσεων εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως. Ἡ ἀρχὴ ὅμως αὕτη δὲν πρέπει νὰ ἐφαρμόζεται κατὰ τρόπον ὥστε νὰ ἀγοῇ ἡ σχολικὴ ἐργασία τὴν ἐπαγγελματικὴν ζωήν. Εἰς τὰ σχολικὰ βιβλία καὶ εἰς τὰ σχολικὰ προγράμματα πρέπει νὰ δίδεται ἐπαρκὴς χῶρος εἰς τὰ στοιχεῖα τὰ σχετιζόμενα μὲ τὸν ἐπαγγελματικὸν βίον. Μία τοιαύτη ἔλλειψις ἥτις συχνάκις παρατηρεῖται εἰς τὰ προγράμματα καὶ τὰ σχολικὰ βιβλία γίνεται ἀφορμὴ νὰ σχηματίζεται ἡ ἐντύπωσις ὅτι ἡ σχολικὴ μόρφωσις ἀγνοεῖ τὴν σύγχρονον ἐπαγγελματικὴν ζωήν. Ἕνεκα τούτου ἐπιβάλλεται τὸ περιεχόμενον τῶν σχολικῶν βιβλίων νὰ ἀναθεωρεῖται καὶ νὰ συγχρονίζεται κατὰ τρόπον ὥστε νὰ παρέχεται δι' αὐτοῦ ἐπίκαιρος εἰκὼν τῆς διαμορφώσεως τῆς ἐπαγγελματικῆς ζωῆς. Εἰς τὴν ἰδικήν μας παιδαγωγικὴν πρᾶξιν εἶναι ἐμφανὴς ἡ ἔλλειψις αὕτη. Τὰ ἀναγνωστικὰ βιβλία παρουσιάζουν ὑπερτροφίαν λογοτεχνικῶν ὑλῶν καὶ καταφανῆ ἔλλειψιν πραγματολογικοῦ περιεχομένου.

Διὰ μίαν μεγαλυτέραν συμπλησίασιν τῆς γενικῆς πρὸς τὴν ἐπαγγελματικὴν μόρφωσιν, σημαντικὸν παράγοντα ἀποτελεῖ καὶ ὁ διδάσκαλος. Εἶναι φυσικὸν ὅτι αἱ εἰς τὰ διάφορα ἐπαγγέλματα ἀναφερόμεναι γνώσεις τοῦ διδασκάλου μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου παλαιοῦνται. Ἡ ἀλματωδῶς προχωροῦσα ἐξέλιξις τῆς τεχνικῆς μεταρρυθμίζει διαρκῶς τὰς συνθήκας τῆς ἐπαγγελματικῆς ζωῆς. Ἐπαγγέλματα τὰ ὁποῖα πρὸ ὀλίγου εὑρίσκοντο εἰς ἀκμήν, ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν περιπίπτουν εἰς μαρασμὸν καὶ ἐξαφανίζονται ἐκτοπιζόμενα ἀπὸ νέα. Ὁ διδάσκαλος ἂν δὲν καταβάλῃ εἰδικὴν προσπάθειαν διὰ τὴν παρακολούθησιν τῆς σημειουμένης μεταλλαγῆς, φυσικὸν εἶναι νὰ μείνῃ ἀπληροφόρητος καὶ νὰ χάσῃ τὴν ἐπαφὴν μὲ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἐπαγγελματικῆς ζωῆς. Μία τοιαύτη ἔλλειψις τὸν ἀποστερεῖ ἀπὸ τὴν δυνατότητα νὰ καθοδηγήσῃ τοὺς μαθητάς του εἰς τὴν κατανόησιν τῆς ζωῆς ὅπως αὕτη ἔχει διαμορφωθῇ ἔξω ἀπὸ τὸ περιβάλλον τοῦ σχολείου. Ἐκτὸς δὲ τούτου περιάγει αὐτὸν εἰς ἀδυναμίαν νὰ παράσχῃ εἰς τοὺς μαθητάς του, ἰδίᾳ ὅταν φοιτοῦν εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις, χρησίμους συμβουλὰς διὰ τὴν ἐπίδοσίν των εἰς ἀσχολίας αἱ ὁποῖαι θὰ τοὺς εὐκολύνουν εἰς τὴν μελλοντικὴν ἐπαγγελματικήν των εἰδίκευσιν. Πρὸς τὴν ὑπερνίκησιν τῶν σημειωθεισῶν ἐλλείψεων πρέπει νὰ καταβάλλῃ συνεχεῖς προσπαθείας πᾶς εὐσυνείδητος διδάσκαλος. Ἡ στενὴ ἐπαφὴ μὲ τοὺς γονεῖς τῶν μαθητῶν, ἡ παρακολούθησις τοῦ ἐπαγγελματικοῦ βίου καὶ τῆς κινήσεως ἥτις ἀσκολεῖται μὲ τὰς ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου μελέτας, ἀποτελοῦν μέσα τὰ ὁποῖα θὰ καταστήσουν δυνατὸν εἰς τὸν διδάσκαλον νὰ μὴ ἀπομείνῃ ἀπὸ μίαν ἐξέλιξιν, ἥτις εἶναι λίαν σημαντικὴ διὰ τὴν ἄσκησιν τοῦ λειτουργήματός του. Εἰς τὰς χώρας ὅπου εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένη ἡ ἐπαγγελματικὴ δραστηριότης, ἔχει διαμορφωθῇ ἰδιαιτέρα ἐπιστημονικὴ μάθησις, ἥτις ἔχει σκοπὸν νὰ παρουσιάσῃ συστηματικὴν εἰκόνα τῆς κινήσεως τῶν ἐπαγγελμάτων. Ἡ νέα αὕτη μάθησις ἥτις ἐπονομάζεται «Ἐπαγγελματολογία» ἔχει τὴν ἀποστολὴν νὰ ἐρευνήσῃ τὰ ἐπαγγέλματα ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ἐπιτελουμένης ἐργασίας, τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὴν ἄσκησίν των σωματοπνευματικῶν προδιαθέσεων, τῆς οἰκονομικῆς των ἀποδοτικότητος, τῆς θέσεώς των εἰς τὸ σύνολον τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, τῶν συνθηκῶν τῆς ἀσκήσεώς των καὶ τῆς ἀπαιτουμένης πρὸς τοῦτο προπαιδεύσεως. Κατὰ τὰς γενομένας ἐρεύνας ἔχουν ἀπαριθμηθῇ καὶ μελετηθῇ περὶ τὰ 800 ἐπαγγέλματα. Ἡ Ἐπαγγελματολογία ἀσχολεῖται μὲ τὴν συγκριτικὴν αὐτῶν μελέτην καὶ τὴν ταξιθέτησίν των εἰς συνοπτικωτέρας κατηγορίας. Τὰ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν της συνοψίζει εἰς τὰς λεγομένας εἰκόνας τῶν ἐπαγγελμάτων διὰ τῶν ὁποίων παρέχεται συνοπτικὴ ἐνημέρωσις ἐν σχέσει μὲ τὸ περιεχόμενον ἑκάστης ἐκ τῶν εἰδικῶν ἐπαγγελματικῶν ἐνασχολήσεων. Τὸ χησιμοποιούμενον διὰ τὸν ἀπαρτισμὸν τῶν ἐν λόγῳ εἰκόνων ὑλικόν, ἀπαρτίζεται ἀπὸ κινηματογραφικὰς ταινίας, γραφικὰς παραστάσεις, στατιστικοὺς πίνακας, φυλλάδια πληροφοριῶν, συλλογὰς ὑποδειγμάτων κατασκευαζομένων ἔργων. Αἱ σχετικαὶ μὲ τὴν ἐπαγγελματολογίαν ἔρευναι ἀναλαμβάνονται ἀπὸ εἰδικευμένους πρὸς τοῦτο ἐπιστήμονας, εἰς Πανεπιστήμια, Ἀνώτατα Παιδαγωγικὰ Ἱδρύματα, Εἰδικὰ Ἐπιστημο-

νικὰ· Ἰνστιτοῦτα, Βιομηχανικὰ καὶ Ἐργατικὰ Ἐπιμελητήρια. Τὰ πορίσματά της ἐνέχουν μεγάλην παιδαγωγικὴν σπουδαιότητα, διότι ἀποτελοῦν ἀπαραίτητον βοήθημα διὰ τὸν ἐπαγγελματικὸν προσανατολισμόν. Ὡς ἰδιαίτερος δὲ κλάδος ἔχει εἰσαχθῇ ἡ Ἐπαγγελματολογία εἰς τὸ πρόγραμμα τῶν τεχνικῶν σχολῶν τῆς μέσης καὶ ἀνωτάτης βαθμίδος. Παρ' ἡμῖν τὸ πρῶτον νομοθέτημα τὸ ὁποῖον ἔκαμε γνωστὴν τὴν ὕπαρξιν τοῦ κλάδου τούτου εἰς τὴν χώραν μας, εἶναι τὸ κατὰ τὸ παρὸν ἔτος ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων Β. Διάταγμα διὰ τοῦ ὁποίου προβλέπεται ἡ διδασκαλία τοῦ μαθήματος τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ εἷς τινα ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἱδρυμάτων.

Τὸ ὑλικὸν τὸ ὁποῖον θὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσίν μας ἡ Ἐπαγγελματολογία θὰ εἶναι πολύτιμον διὰ πολλοὺς λόγους. Θὰ παράσχῃ, ὅπως ἐλέχθη ἀνωτέρω, βοήθειαν διὰ τὸν ἐπαγγελματικὸν προσανατολισμόν. Ἐκτὸς τούτου θὰ παράσχῃ συμβολὴν διὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ καθαρῶς μορφωτικοῦ ἔργου εἰς τὰ σχολεῖα. Ἡ παροχὴ πληροφοριῶν ἀναφερομένων εἰς τὰς ἐπαγγελματικὰς ἐνασχολήσεις θὰ διευκολύνῃ τὸ μάθημα τῆς πατριδογραφίας, διὰ νὰ ἐνημερώσῃ τὸν τρόφιμον μὲ τὰς εἰς τὸ περιβάλλον τῆς διαμονῆς του ἐκτελουμένας ἐργασίας, τὰ χρησιμοποιούμενα ὑλικὰ καὶ τὴν σπουδαιότητα αὐτῶν διὰ τὴν ζωήν. Ἡ ἀναλυτικὴ περιγραφὴ τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐργασίας τὴν ὁποίαν ἐκτελεῖ ὁ γεωργός, ὁ κτηνοτρόφος καὶ ὁ τεχνίτης, θὰ παράσχῃ θέματα διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς ἐνιαίας διδασκαλίας τῆς σχετικῆς μὲ τὰ ἀντικείμενα ταῦτα. Διὰ τὸ μάθημα τῆς ἀριθμητικῆς θὰ παράσχῃ συγκεκριμένα προβλήματα ἐκ τοῦ ἐπαγγελματικοῦ βίου. Ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν ἠθικὸν καὶ ἐθνικὸν φρονηματισμὸν τὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα θὰ προσφέρῃ εἰς τὸν μαθητήν, θὰ συντελέσουν ὥστε νὰ κατανοήσῃ ζωηρῶς τὴν θρησκευτικήν, ἠθικὴν καὶ ἐθνικὴν σημασίαν, ἥτις ἐνυπάρχει εἰς τὴν ἐπαγγελματικὴν ἐργασίαν. Οὕτω ἐπαληθεύεται ὁ ἰσχυρισμὸς τὸν ὁποῖον διετυπώσαμεν εἰς τὰ προηγούμενα, ὑποστηρίξαντες ὅτι ἡ ἐπαγγελματικὴ καὶ ἡ γενικὴ μόρφωσις δὲν εὑρίσκονται εἰς σχέσιν ἀντιθέσεως, ἀλλ' ἀμοιβαίας ἐξαρτήσεως καὶ ἀλληλοσυμπληρώσεως.

Κ. Δ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΑΘΗΝΩΝ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΝ
ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 21 Σ)βρίου 1953

ΠΡΟΣ
Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς Διδασκαλικῆς Ὁμοσπονδίας Ἑλλάδος
ΕΝΤΑΥΘΑ

Ἀξιότιμοι Κύριοι,

Ἔχάρην πολὺ πληροφορηθεὶς ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Προέδρου τῆς 15 φθίνοντος μηνός, ὅτι ἡ ΚΕ' Γενικὴ Συνέλευσις τῶν μελῶν τῆς Ὁμοσπονδίας ἀπεφάσισε τὴν ἔκδοσιν παραρτήματος τοῦ «Διδασκαλικοῦ Βήματος» φέροντος τὸ ὄνομα «Ἐπιστημονικὸν Βῆμα τοῦ Διδασκάλου». Τοῦτο σημαίνει μεγάλην πρόοδον. Εὔχομαι δὲ τὸ ἐπιστημονικὸν τοῦτο περιοδικὸν νὰ ἐπιτύχῃ πλήρως τοὺς σκοπούς, τοὺς ὁποίους Σεῖς ἔχετε θέσει, καὶ οὕτω νὰ ἀποβῇ ἐφάμιλλον πρὸς τὰ ἐπιστημονικὰ περιοδικά, τὰ ὁποῖα ἐκδίδουν ὀργανώσεις ἐκπαιδευτικῶν λειτουργῶν εἰς ἄλλα πεπολιτισμένα Κράτη.

Ἐγὼ ἀπὸ πολλοῦ συνεβούλευον φίλους συναδέλφους ἡμῶν περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἐκδόσεως τοιούτου ἐπιστημονικοῦ περιοδικοῦ, τὸ ὁποῖον θὰ συντελῇ πολὺ εἰς τὴν καθόλου πνευματικὴν ἀνύψωσιν τῶν λειτουργῶν τῆς στοιχειώδους —ἐμμέσως καὶ τῆς μέσης— ἐκπαιδεύσεως, καὶ θὰ διευκολύνῃ πάντοτε τὴν λύσιν καὶ ἄλλων μεγάλων προβλημάτων, οἷον εἶναι π. χ. τὸ τῆς κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς θέσεως τοῦ διδασκάλου.

Εὐνόητον ἄρα εἶναι, ὅτι λίαν εὐχαρίστως θὰ παρέχω τὴν αἰτουμένην διὰ τῆς λεχθείσης ἐπιστολῆς ὑμῶν συμβολὴν εἰς τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ, ὃν ἐπιδιώκετε διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ἐπιστημονικοῦ Βήματος τοῦ Διδασκάλου.

Εὐχόμενος ἐκ ψυχῆς εἰς τὴν ὑμετέραν Ὁμοσπονδίαν πᾶσαν εἰς ἔργα ἀγαθὰ προκοπήν.

Διατελῶ μετὰ πάσης τιμῆς πρὸς ὑμᾶς.

ΣΠΥΡ. Μ. ΚΑΛΛΙΑΦΑΣ

ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 13ῃ Ὀκτωβρίου 1953

ΠΡΟΣ
Τὸν Κύριον Πρόεδρον
Τῆς Διδασκαλικῆς Ὁμοσπονδίας Ἑλλάδος
ΕΝΤΑΥΘΑ

Φίλτατε κ., Πρόεδρε,

Θεωρῶ τιμήν μου, ὅτι μὲ ἐκαλέσατε διὰ τῆς ἀπὸ 19.9.53 φιλόφρονος ἐπιστολῆς σας νὰ συνεργασθῶ εἰς τὸ ὑπὸ ἔκδοσιν «Ἐπιστημονικὸν Βῆμα τοῦ Διδασκάλου». Δράττομαι δὲ τῆς εὐκαιρίας ταύτης, ἵνα ἀφ' ἑνὸς μὲν συγχαρῶ τὴν Ὁμοσπονδίαν ἐν γένει καὶ ὑμᾶς προσωπικῶς διὰ τὴν λαμπρὰν ἀπόφασιν τῆς ΚΕ' Γεν. Συνελεύσεως, διὰ τῆς ὁποίας καθιερώθη ἡ ἔκδοσις ἰδιαιτέρου ἐπιστημονικοῦ τεύχους παρὰ τὸ «Διδασκαλικὸν Βῆμα», ἀφ' ἑτέρου δὲ σᾶς ἀνακοινώσω, ὅτι μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν θὰ προσφέρω καὶ ἐγὼ τὴν ὑπηρεσίαν μου πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ εὐγενοῦς σκοποῦ τῆς ἀνυψώσεως τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἡμῶν.

Μὲ θερμοὺς χαιρετισμούς

ΝΙΚ. ΜΕΛΑΝΙΤΗΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Π. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ
Γενικοῦ Διευθυντοῦ Μαρασλείου Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ ΑΚΑΔΗΜΙΩΝ

Τῷ 1933, διὰ τοῦ νόμου 5802 «Περὶ ἱδρύσεως Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν», ἡ μόρφωσις τῶν δημοδιδασκάλων τῆς Πατρίδος ἀνετέθη εἰς ἀνώτερα ἐκπαιδευτήρια, τὰς Παιδαγωγικὰς Ἀκαδημίας, καταργηθέντων τῶν πρότερον λειτουργούντων 13 πολυταξίων Διδασκαλείων.

Παιδαγωγικαὶ Ἀκαδημίαι ἱδρύθησαν τὸ πρῶτον παρ' ἡμῖν ἕξ, ἤτοι: 1) Ἡ Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν (Μαράσλειος Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία). 2) Ἡ Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία Θεσσαλονίκης. 3) Ἡ Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία Τριπόλεως. 4) Ἡ Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία Λαμίας. 5) Ἡ Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία Ἰωαννίνων. 6) Ἡ Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία Ἀλεξανδρουπόλεως (Ζαρίφειος Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία). Μετ' ὀλίγον ἱδρύθη καὶ 7) ἡ Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία Ἡρακλείου Κρήτης.

Ἡ κυρία διαφορὰ μεταξὺ τῶν καταργηθέντων Διδασκαλείων καὶ τῶν ἱδρυθεισῶν καὶ σήμερον ἐν λειτουργίᾳ καὶ ἐξελίξει οὐσῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν τυγχάνει ἡ ἑξῆς: ὅτι δηλ. ἐν ᾧ τὰ πρότερον λειτουργοῦντα Διδασκαλεῖα (πρὸ τῆς καταργήσεώς των λειτουργοῦντα ὡς πεντατάξια Διδασκαλεῖα), προσελάμβανον τοὺς τροφίμους των ἀπὸ τῶν κατωτέρων τάξεων τοῦ γυμνασίου —καὶ δὴ τῆς δευτέρας τάξεως τοῦ γυμνασίου— εἰς ἡλικίαν 14 ἐτῶν, αἱ Παιδαγωγικαὶ Ἀκαδημίαι προσλαμβάνουν αὐτοὺς ἐκ τῶν ἀποφοίτων τῶν γυμνασίων καὶ πρακτικῶν Λυκείων, εἰς ἡλικίαν δηλ. 18 ἐτῶν, παρεχομένης αὐτοῖς διετοῦς θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς παιδεύσεως κυρίως εἰς τοὺς κλάδους τῆς Παιδαγωγικῆς, Ψυχολογίας καὶ Φιλοσοφίας, μὲ συμπληρωματικὴν μόρφωσιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Λογοτεχνίαν (Ἀρχαίαν, Βυζαντινὴν, Νέων Χρόνων), τὰ Φυσικὰ (Φυσικὴν Πειραματικὴν - Χημείαν - Βιολογίαν), τὴν Θρησκειολογίαν καὶ ξένην τινὰ γλῶσσαν τῶν μεγάλων πεπολιτισμένων Κρατῶν (Ἀγγλικήν, Γαλλικὴν ἢ Γερμανικὴν).

Ἡ προσθήκη συμπληρωματικῆς διδασκαλίας τῶν μαθητῶν τῶν Φυσικῶν καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Λογοτεχνίας προὐκλήθη, μετὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ Νόμου 5802, λόγῳ τῆς ἀτελοῦς διδασκαλίας τῶν μαθημάτων τούτων ἐν τοῖς γυμνασίοις, ἰδίᾳ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Ἐπίσης δι' εἰδικῶν καθηγητῶν παρέχεται ἡ μόρφωσις εἰς τοὺς σπουδαστὰς - σπουδαστρίας καὶ εἰς τὴν Γυμναστικὴν, Μουσικὴν (Ὠδικὴν - Ἐνόργανον) καὶ τὰ Τεχνικὰ (Ἰχνογραφίαν - Χειροτεχνίαν - Γλυπτικὴν) εἰς δὲ τὰς σπουδαστρίας καὶ εἰς τὰ οἰκοκυρικά.

Τὰ κύρια πλεονεκτήματα τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν, ἔναντι τῶν καταργηθέντων πολυταξίων Διδασκαλείων εἶναι τὰ κάτωθι:

1ον) Ἡ προαγωγὴ τῆς μορφώσεως τῶν δημοδιδασκάλων εἰς τὸν ἀνώτατον δυνατὸν βαθμόν. διὰ τῆς ἀπαιτήσεως, ὅπως ἡ προπαίδευσις τῶν τροφίμων τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν τυγχάνῃ ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν τῶν τροφίμων τῶν ἀνεγνωρισμένων Ἀνωτάτων Σχολῶν, δηλ. πλήρης γυμνασιακὴ μόρφωσις.

Ἡ τιμὴ τοῦ ἐπιτεύγματος τούτου ὑπὲρ τοῦ δημοδιδασκαλικοῦ κλάδου ἀνήκει κατ' ἀρχὴν εἰς τοὺς Γερμανοὺς δημοδιδασκάλους, οἵτινες, κατόπιν μακροχρονίων ἀγώνων, ἐπικουρούμενοι καὶ ὑπὸ παιδαγωγῶν καὶ πολιτικῶν, ἐνδιαφερομένων διὰ τὴν πληρεστέραν μόρφωσιν τῶν τέκνων τοῦ λαοῦ καὶ ἄνοδον τῶν λαϊκῶν στρωμάτων, ἐπέτυχον τὴν κατοχύρωσίν του κατὰ τὸ κρατήσαν ἐπὶ βραχὺν χρόνον ἐν Γερμανίᾳ δημοκρατικὸν καθεστὼς, ἐν αὐτῷ τῷ Συντάγματι τῆς Βαϊμάρης, ἄρθρῳ 143 παρ. 2 ἐχούσῃ οὕτω: «Ἡ μόρφωσις τῶν δημοδιδασκάλων θέλει κανονισθῇ ἐνιαία δι' ἅπασαν τὴν ἐπικράτειαν καὶ κατὰ τὰς γενικὰς διὰ τὴν ἀνωτέραν μόρφωσιν ἰσχυούσας ἀρχάς».

Εἰς ἐφαρμογὴν τῆς ἀνωτέρω Συνταγματικῆς Διατάξεως ἤρξαντο διάφοροι πειραματισμοὶ ἐν τῇ μετὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον δημοκρατικῇ Γερμανίᾳ, ἐπικρατησάσης ἐν ἀρχῇ συγχύσεως καὶ πολυγνωμίας. Οὕτως ἐν Σαξωνίᾳ καὶ Θουριγγίᾳ ἐπεδιώχθη ἡ μόρφωσις τῶν δημ)λων εἰς Παιδαγωγικὰ Ἱνστιτοῦτα ἐν συνδέσμῳ πρὸς τὰ Πανεπιστήμια Λειψίας καὶ Δρέσδης, εἰς τὴν ἐλευθέραν πόλιν τοῦ Ἀμβούργου, εἰς τὸ ἐκεῖ Πανεπιστήμιον καὶ εἰς τὴν ὑπόλοιπον Γερμανίαν, παρέμενεν ἀκαθόριστος, καθ' ὅσον καὶ τὰ ἀποτελέσματα εἰς τὰς ὡς ἄνω μικρὰς περιοχὰς δὲν ἦσαν πλήρως ἱκανοποιητικά, οὐδὲ προσελάμβανον εὐκόλως ὁριστικὴν μορφὴν ἀφ' ἑνὸς, καὶ ἡ προσέλκυσις τῶν ἀναγκαιούντων τροφίμων διὰ τὴν κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν τῶν δημοτικῶν σχολείων δὲν ἦτο ἡ ἀναμενομένη. Εἰς Πρωσσίαν, Βαυαρίαν κ.ἄ. ἐπεκράτει εἰσέτι σύγχυσις, συνεχιζομένης εἰσέτι τῆς λειτουργίας τῶν παλαιῶν Διδασκαλείων, μέχρις οὗ ἐξεδόθη τὸ νέας κατευθύνσεις τέ-

μνον καὶ ἀπὸ θεωρητικῆς σκοπιᾶς ἐρευνῶν τὸ ὅλον ζήτημα τῆς μορφώσεως τῶν δημοδιδασκάλων περίφημον ἔργον τοῦ μεγάλου φιλοσόφου, παιδαγωγοῦ καὶ ψυχολόγου Eduard Spranger «Gedanken Über Lehrerbildung» τ.ἔ. «Σκέψεις περὶ τῆς μορφώσεως τῶν δημοδιδασκάλων 1920. Ἐν αὐτῷ ὁ Spranger καθώριζεν ὅτι λόγῳ τῆς ἰδιοτυπίας τοῦ ἔργου του καὶ τῆς ψυχικῆς πνευματικῆς ἰδιοσυστασίας τῶν τροφίμων του, ὁ δημοδιδάσκαλος δέον νὰ ἦ, κατ' ἀρχὴν καὶ κυρίως «παιδαγωγὸς» ἐν ᾧ ὁ λειτουργὸς τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως «ἐπιστήμων», σπουδάζων εἰδικῶς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, ἢ σχετικὰς Ἀνωτάτας Σχολὰς τοὺς κλάδους, εἰς οὓς μέλλει νὰ ἐπιδοθῇ, καὶ τοὺς ὁποίους μέλλει νὰ διδάξῃ εἰς τοὺς μαθητὰς τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως. Περαιτέρω ἐτόνιζεν, ὅτι ἡ μόρφωσις τῶν δημοδιδασκάλων, ἐπὶ μεταγυμνασιακῆς βάσεως, δέον νὰ τελῆται εἰς ξεχωριστὰ ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιον Ἱδρύματα μὲ κύριον σκοπὸν τὴν εἰς «παιδαγωγοὺς» μόρφωσιν τῶν μελλόντων δημοδιδασκάλων, χαρακτηρίσας τὴν πρὸς τοιοῦτον σκοπὸν μόρφωσιν αὐτῶν, μὴ ἀπαιτοῦσαν πλέον τῶν διετῶν σπουδῶν.

Τὰ πρὸς μόρφωσιν τῶν δημοδιδασκάλων ἱδρυθησόμενα ἱδρύματα, ἀπεκάλεσεν ὁ Ἑλληνομαθέστατος καὶ φιλέλλην μέγας Γερμανὸς παιδαγωγὸς «Παιδαγωγικὰς Ἀκαδημίας». Αἱ ὡς ἄνω ἰδέαι τοῦ E. Spranger ἔσχον κρίσιμον ἐπίδρασιν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς μορφώσεως τῶν δημοδιδασκάλων, γενόμεναι, μετὰ καμφθείσας ἀντιρρήσεις καὶ ἀντιδράσεις, ἀποδεκταὶ ὑπὸ τῆς Πρωσσικῆς Κυβερνήσεως, διὰ τῆς ἱδρύσεως τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν, ὡς ἱδρυμάτων διετοῦς Ἀνωτάτης Ἐκπαιδεύσεως ἐν Πρωσσίᾳ, ἐπεκταθεισῶν μετέπειτα καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Γερμανίας.. Μέχρι τῆς ἀπολύτου ἐπικρατήσεως τοῦ Χίτλερ καὶ τῆς κηρύξεως τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, αἱ Παιδαγωγικαὶ Ἀκαδημίαι εἶχον ἐξελιχθῇ ἐν Γερμανίᾳ εἰς Ἀνωτάτας αὐτονόμους Σχολὰς, ἰσοτίμους πρὸς τὰς προϋπαρχούσας Ἀνωτάτας Σχολὰς, μὲ προσωπικὸν ἰσότιμον καὶ ὁμοιόβαθμον πρὸς τὸ τῶν Πανεπιστημίων καὶ μὲ ἀξιόλογον ἐπιστημονικὴν δρᾶσιν (Hochschulen Für Lehrerbildung).

Διὰ τῆς πλήρους γυμνασιακῆς προπαιδείας τῶν μελλόντων δημοδιδασκάλων, ἐτέθησαν οὗτοι εἰς παράλληλον θέσιν πρὸς τοὺς σπουδαστὰς τῶν λοιπῶν Ἀνωτάτων Σχολῶν, ἀνυψωθέντος τοῦ δημοδιδασκάλου κοινωνικῶς τε καὶ ἠθικῶς, διὰ τῆς καταπιέσεως καὶ ἐξαλείψεως τῶν πρότερον ὑφισταμένων συναισθημάτων μειονεξίας εὐρύτατοι ὁρίζοντες ἠνοίχθησαν πρὸ τῶν ὀμμάτων τῶν φοιτητῶν τῶν νέων ἱδρυμάτων καὶ ἡ ἐπὶ δωδεκαετίαν συμφοίτησίς των μετὰ τῶν προοριζομένων δι' ἑτέρας Ἀνωτάτας Σχολὰς τέκνων τῶν ἀνωτέρων κοινωνικῶν τάξεων τοῦ Ἔθνους, ἐνίσχυσε παρ' αὐτοῖς τὸ συναίσθημα τῆς αὐτοπεποιθήσεως καὶ αὐτοεκτιμήσεως.

Παρ' ἡμῖν καὶ πρὸ τῆς νέας διαμορφώσεως τῆς δημοδιδασκαλικῆς παιδεύσεως ἐν Γερμανίᾳ εἶχον ἱδρυθῇ τὰ λεγόμενα μονοτάξια Διδασκαλεῖα προσλαμβάνοντα τοὺς τροφίμους των ἐξ ἀποφοίτων τῶν γυμνασίων καὶ πρακτικῶν λυκείων, ἰδίᾳ μετὰ τὸν διπλασιασμὸν τῆς Πατρίδος μετὰ τοὺς Βαλκονικοὺς πολέμους πρὸς κάλυψιν τῶν ἀποτόμως δημιουργηθεισῶν ἀναγκῶν εἰς δημοδιδασκάλους. Παρὰ δὲ τὴν προχειρότητα τῆς δημιουργίας τῶν Μονοταξίων Διδασκαλείων καὶ τὴν ἀνεπάρκειαν τοῦ ἐν αὐτοῖς χρόνου σπουδῶν, προγράμματος καὶ παιδαγωγικοῦ προσωπικοῦ, τὰ Μονοτάξια Διδασκαλεῖα ἀπέδωκαν ἀγαθοὺς καρποὺς. Πάντοτε ὅμως ἐθεωροῦντο, ὡς ἔργον ἀνάγκης, καταργούμενα εὐθὺς ὡς παρήρχετο ἡ ἀνάγκη τῆς καλύψεως τῶν μεγάλων ἐλλειμμάτων εἰς δημοδιδασκάλους, ὡς τυπικῶν κέντρων μορφώσεως τῶν δημοδιδασκάλων θεωρουμένων τῶν πολυταξίων Διδασκαλείων, περὶ ὧν ἐγένετο λόγος ἐν τοῖς προηγουμένοις. Μέχρι τῆς ἱδρύσεως τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν παρ' ἡμῖν ἦτο πρωτοφανὴς ἡ πολυμορφία τοῦ καταρτισμοῦ τῶν μελλόντων δημοδιδασκάλων τῆς Πατρίδος. Οὕτω μέχρι τοῦ 1929 εἴχομεν δημοδιδασκάλους προερχομένους ἐκ μονοταξίων, τριταξίων, πενταταξίων καὶ ἑξαταξίων Διδασκαλείων, ἐξ ἱερατικῶν Σχολῶν καὶ ἐκ τῶν Διδασκαλείων θηλέων τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας. Μένει τις τῷ ὄντι ἔκπληκτος πρὸ τῆς ἀνομοιογενείας τῆς προελεύσεως, προσόντων, χρόνου καὶ εἴδους σπουδῶν τῶν δημοδιδασκάλων τῆς πρὸ τῶν Παιδ. Ἀκαδημιῶν περιόδου.

Ἐνταῦθα θὰ ἦτο ἐνδιαφέρον νὰ ὑπομνησθῇ, ὅτι ὁ ὑπέροχος Ἕλλην διανοούμενος καὶ παιδαγωγὸς Χαρίσιος Παπαμάρκου, ὅστις ἀναμένει εἰσέτι τὸν βιογράφον του παρ' ἡμῖν, δεκαετηρίδας ὅλας πρὸ τῆς κινήσεως τῶν Γερμανῶν δημοδιδασκάλων, συνέλαβε τὴν ἰδέαν τῆς διετοῦς μεταγυμνασιακῆς μορφώσεως τῶν δημοδιδασκάλων, ἥτις ὅμως, διατυπωθεῖσα εἰς σχέδιον νόμου, ἀπερρίφθη ὑπὸ τῆς τότε Βουλῆς μετ' ἄλλων καινοτόμων συλλήψεών του ὑπὲρ τῆς ὀργανώσεως τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας.

Ὁ συγγραφεύς τοῦ παρόντος ἄρθρου εὑρισκόμενος εἰς Γερμανίαν, δι' εὐρυτέρας σπουδὰς, κατὰ τὸν χρόνον τῶν καινοτόμων προσπαθειῶν πρὸς ἐξύψωσιν καὶ ἀρτιωτέραν μόρφωσιν τῶν δημοδιδασκάλων, τ.ἔ. τῶν διδασκάλων τῶν τέκνων τοῦ πολλοῦ Λαοῦ καὶ ὁδηγῶν εἰς ἀνώτερα στάδια πολιτισμοῦ τοῦ

Λαοῦ —τῶν λαοπαιδευτῶν— συνεκινήθη βαθέως, παρηκολούθησε καὶ ἔκρινε τοὺς εἰς ἐφαρμογὴν τεθέντας πειραματισμοὺς ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῶν, ἀποδεχθεὶς ὡς ὀρθὰς τὰς σχετικὰς γνώμας καὶ ὑποδείξεις τοῦ μεγάλου E. Spranger ἐπιβληθείσας, ἄλλως τε, εἰς τὰ 4)5 τῆς μεταπολεμικῆς Γερμανίας, καὶ πρὸς τὰς ὁποίας ὑπῆρχεν οἰκειότης παρ' ἡμῖν, διὰ τῆς πρότερον ἀποδοτικῆς λειτουργίας τῶν Μονοταξίων Διδασκαλείων.

Ἐν ἔτει 1933, ἐπὶ Ὑπουργείας Θ. Τουρκοβασίλη, ὢν Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, ἐγένετο εἰσηγητὴς τοῦ Νόμου 5802 «περὶ ἱδρύσεως Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν» ψηφισθέντος ἐν ἔτει 1933 μετὰ ὁμόφωνον γνώμην τῶν Κοινοβουλευτικῶν Ἐπιτροπῶν Βουλῆς τε καὶ Γερουσίας καὶ δημοσιευθέντος εἰς τὸ Φ.Ε.Κ. 286 τῆς 29ης Σεπτεμβρίου 1933.

2ον Κύριον πλεονέκτημα τῶν Π. Ἀκαδημιῶν ἔναντι τῶν καταργηθέντων Διδασκαλείων εἶναι ὁ χωρισμὸς τῆς γενικῆς ἀπὸ τῆς ἐπαγγελματικῆς παιδεύσεως, ἐπιτυγχανόμενος νῦν διὰ τῆς προσλήψεως τῶν ὑποψηφίων σπουδαστῶν τῶν Π. Ἀκαδημιῶν ἐξ ἀπολυτηριούχων τοῦ γυμνασίου ἢ πρακτικοῦ Λυκείου, ἐκ σπουδαστῶν τ. ἐ. ἐχόντων ἀπηρτισμένην τὴν ἐγκύκλιον παίδευσίν των.

Ἡ περάτωσις τοῦ Γυμνασίου ἢ Πρακτικοῦ Λυκείου παρέχει εἰς τὸν μέλλοντα τρόφιμον τῆς Π. Ἀκαδημίας τὴν ἱκανότητα τῆς πλήρους κατοχῆς τῶν μεταδοτέων εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον μορφωτικῶν ἀγαθῶν εἰς βαθμὸν πληρέστερον, ἢ ὡς συνετελεῖτο αὕτη εἰς τὰ Διδασκαλεῖα.

Κάτοχος ὢν τῆς τοιαύτης μορφώσεως ὁ μέλλων τρόφιμος τῶν Π. Ἀκαδημιῶν θὰ δύναται νὰ ἀφιερώσῃ τὸν χρόνον του εἰς τὴν ἐνασχόλησιν ἀπὸ ὑψηλοτέρας σκοπιᾶς μὲ τὰς εἰδικὰς διὰ τὴν μόρφωσίν του ἐπιστήμας, τ.ἔ. τὴν Παιδαγωγικήν, Ψυχολογίαν καὶ Φιλοσοφίαν, καὶ δὴ μετ' ἐμβαθύνσεως καὶ κατανοήσεως, ὡς καθιστᾶ αὐτῷ δυνατὰς ἡ ἐπὶ ἐξαετίαν ἐν τῷ γυμνασίῳ πολύπλευρος ἐνασχόλησις μὲ τὰ ὑπέροχα μορφωτικὰ ἀγαθὰ τοῦ κλασσικοῦ πολιτισμοῦ, ὄντος κατ' εὐτυχῆ σύμπτωσιν, τοῦ ἐθνικοῦ πολιτισμοῦ ἡμῶν.

3ον Κυριον πλεονέκτημα τῶν Π. Ἀκαδημιῶν τυγχάνει ἡ πρόσληψις τῶν τροφίμων τῶν ἀποφοίτων τῶν γυμνασίων καὶ πρακτικῶν Λυκείων, εἰς ἡλικίαν 18 ἐτῶν, ὅτε ὁ νέος ἔχει ἐπίγνωσιν τῶν ἐσωτερικῶν του διαθέσεων, κλίσεων καὶ ἱκανοτήτων, ἐν ᾧ εἰς τὴν ἡλικίαν τῶν 14 ἐτῶν, καθ' ἣν προσελάμβανον τοὺς τροφίμους των τὰ Διδασκαλεῖα οἱ τρόφιμοι δὲν ἐξέλεγον τὸ μέλλον ἐπάγγελμα τοῦ βίου των, ἀλλ' ἐξαπεστέλλοντο εἰς αὐτὸ κατὰ παρεκέλευσιν τῶν γονέων, συγγενῶν, ἢ φίλων, ἢ προσειλκύοντο ὑπὸ τοῦ Κράτους, παρέχοντος τὰ ἔξοδα τῶν ἐν τοῖς Διδασκαλείοις σπουδῶν των.

. Ὑπὸ τοιούτους ὅρους ὅμως, εἶναι εὐνόητα τὰ τραγικὰ ἐπακόλουθα τῆς ἀποκαλύψεως εἰς σπουδαστὰς τῶν Διδασκαλείων, περὶ τὸ τέλος τῶν σπουδῶν των, τῆς ἐλλείψεως διαθέσεως, ἢ καὶ ὅπερ χεῖρον, τῆς ἐχθρότητος πρὸς τὸ ἔργον τοῦ διδασκάλου!

Καὶ ἄλλα πλεονεκτήματα ἐμφανίζουν αἱ Π. Ἀκαδημίαι ἔναντι τῶν καταργηθέντων Διδασκαλείων, ἅτινα, ὡς ἧσσονος σημασίας, παραλείπομεν νὰ ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα.

Ὡς ἐλέχθη, κατ' ἀρχὴν ἱδρύθησαν ἐξ Π. Ἀκαδημίαι, προστεθείσης μετὰ μικρὸν καὶ τῆς Π. Ἀκαδημίας Ἡρακλείου Κρήτης. Ἐν τῷ ἱδρυτικῷ Νόμῳ 5802) 1933 προυβλέπετο, ἐν περιπτώσει ἀνάγκης, ἀντὶ τῆς ἱδρύσεως νέων Π. Ἀκαδημιῶν, ἡ προσθήκη τμημάτων εἰς τὰς ὑπαρχούσας.

Παρουσιασθείσης, σὺν τῷ χρόνῳ, τοιαύτης ἀνάγκης διὰ τοῦ Α.Ν. 953)1937 αἱ Π. Ἀκαδημίαι ὑφώθησαν εἰς Ἀνωτάτας Σχολὰς (ἄρθρον 1ον), ἀντὶ δὲ τῆς ἱδρύσεως νέων, ὡρίσθησαν αἱ Π. Ἀκαδημίαι Ἀθηνῶν (Μαράσλειος) καὶ Θεσσαλονίκης εἰς Π. Α. μὲ τρία τμήματα, ὑπὸ Γενικὸν Διευθυντὴν μὲ βαθμὸν Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου, δύο ἕτεραι εἰς Π. Ἀκαδημίας μὲ δύο τμήματα ὑπὸ Γενικὸν Διευθυντήν, μὲ βαθμὸν Γενικοῦ Διευθυντοῦ Ὑπουργείου, αἱ δὲ λοιπαὶ ἀπέμειναν μὲ ἓν τμῆμα, ὑπὸ Διευθυντὴν Ἀης Τάξεως.

Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως καὶ ἄνευ τῆς ἀπαιτουμένης γνωματεύσεως τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου (ἄρθρ. 2 ἐν συνδυασμῷ πρὸς ἄρθρον 18 Α.Ν. 953)1937, τῇ προωθήσει τῆς πολιτικῆς, ἱδρύθησαν καὶ ἄλλαι Π. Ἀκαδημίαι, ἄνευ πλήρους προσωπικοῦ, ἐγκαταστάσεων, βιβλιοθηκῶν κ.τ.δ. ὡς προσήκει εἰς Ἀνωτάτας Σχολάς. Δι' ὃ ἐνδείκνυται ἡ σύμπτυξις αὐτῶν καὶ τοῦ προσωπικοῦ των πρὸς τὰς κεντρικὰς Π. Ἀκαδημίας, ἵνα τοῦ λοιποῦ ἅπασαι καταρτισθῶσιν εἰς Π. Ἀκαδημίας μὲ 2 τμήματα καὶ 3 τμήματα, μὲ πλήρες τὸ προσωπικόν των, καὶ ἀρτίαν καὶ ὁλοκληρωμένην τὴν λειτουργίαν των, ὡς πραγματικαὶ Ἀνώταται Σχολαί, πρὸς ἐξύψωσιν τοῦ Λαϊκοῦ Σχολείου καὶ τοῦ λαοῦ τῆς ἀγαπητῆς Πατρίδος.

Ἵνα κριθῇ κατ' ἀξίαν ἡ δημιουργία καὶ ἱκανοποιητικὴ λειτουργία τῶν παρ' ἡμῖν Π. Ἀκαδημιῶν ἐπὶ μεταγυμνασιακῆς βάσεως, ἀρκεῖ νὰ σημειωθῇ, ὅτι ἐκ πάντων τῶν Βαλκανικῶν Κρατῶν μόνον ἡ Πατρίς ἡμῶν ἔχει θέσει εἰς ἐφαρμογὴν τὴν μόρφωσιν τῶν δημοδιδασκάλων της ἐπὶ τοιαύτης βάσεως, ἐκ δὲ τῶν μεγάλων πεπολιτισμένων Κρατῶν μόνον 3—4, μὴ ἔχοντα εἰσέτι καταλήξει εἰς σταθερὰν καὶ ἐπιτυχῆ πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἐπὶ μεταγυμνασιακῆς βάσεως μορφώσεως τῶν δημοδιδασκάλων των.

Ἐν τοῖς ἑπομένοις παρέχομεν πληροφορίας τινὰς περὶ τῆς καταστάσεως τῶν Ἱδρυμάτων μορφώσεως τῶν δημοδιδασκάλων ἐν Γερμανίᾳ, ἔνθα, ὡς ἀνεφέρθη ἀνωτέρω, ἐγένετο ἡ πρώτη ἐξόρμησις πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ

δημοδιδασκαλικοῦ κλάδου, διὰ τελειοποιήσεως τῆς μορφώσεως αὐτοῦ. Τὰς πληροφορίας ταύτας ὀφείλομεν εἰς τὸν Ὑπ)ντὴν τῆς Μ.Π. Ἀκαδημίας κύριον Εὐριπίδην Κωνσταντόπουλον, ἐπιχειρήσαντα ἐκπαιδευτικὸν ταξίδιον εἰς Γερμανίαν κατὰ τὸ θέρος.

Ἡ Χιτλερικὴ καταιγίς, μεταξὺ ἄλλων, κατέρριψε καὶ τὰς ἐν Γερμανίᾳ λειτουργούσας καὶ ἐν ἐξελίξει τελούσας Παιδαγωγικὰς Ἀκαδημίας, οὔσας ἰσοτίμους πρὸς τὰς λοιπὰς Ἀνωτάτας Σχολάς (Hochschulen für Lehrerbilolund).

Σὺν τῇ συγχρόνῳ ἀνόδῳ τῆς Γερμανίας, ἐπανῆλθεν εἰς νέαν ἀκμὴν καὶ ἡ μόρφωσις τῶν δημοδιδασκάλων, παρατηρουμένης τῆς τάσεως πρὸς ἐξύψωσιν τῶν Ἱδρυμάτων μορφώσεως αὐτῶν, δεδομένου ὅτι εἰς τὰς μεγάλας πόλεις τῆς Γερμανίας π.χ. Ἀμβοῦργον καὶ Βερολῖνον ἡ στοιχειώδης ἐκπαίδευσις ἀπὸ ὀκταετοῦς προήχθη εἰς ἐννεαετῆ, προστεθέντος δηλαδὴ ἑνὸς ἔτους εἰς τὴν ὀκταετῆ γενικὴν στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν, πρὸς ἐπαγγελματικὸν προσανατολισμὸν τῶν τροφίμων τῆς Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως εἰς τὰς μεγάλας πόλεις. Ἐπειδὴ δὲ ἡ διδασκαλία Ἐπιστημονικῶν μαθημάτων εἰς τὰς 7ην καὶ 8ην καὶ 9ην τάξεις τῶν δημοτικῶν σχολείων ἀπαιτεῖ καὶ ἐπιστημονικὸν καταρτισμὸν τῶν δημοδιδασκάλων καὶ εἰδίκευσιν αὐτῶν, διὰ τοῦτο, παρατηρεῖται ἡ τάσις πρὸς συμπλήρωσιν τῆς μορφώσεως τῶν δημ)λων διὰ τῆς προσθήκης 1-2 ἐξαμήνων, ὡς εἰς τὰς Ἀνωτάτας Σχολὰς μορφώσεως τῶν δημ)λων ἐν Ἀμβ ύργῳ, Βερολίνῳ κ.ἄ.

Αὐτοτελεῖς Παιδαγωγικαὶ Ἀκαδημίαι μὲ διάρκειαν φοιτήσεως 4 ἐξαμήνων λειτουργοῦν ἐν Γερμανίᾳ εἰς τὰς κάτωθι πόλεις:

Enisdetten bai Munsten, Paderborn, Bielefeld, Detmold, Kettwig, Lünen, Aachen, Essen—Kupfersdeh, Köln — Bickendorf, Oberhausen, Lünenscheid, Nuppertal — Barmen, Bonn.

Ἀλλαχοῦ ἡ φοίτησις κυμαίνεται εἰσέτι μεταξὺ 4—6 ἐξαμήνων, εἰς τὰς κάτωθι δὲ πόλεις ἡ φοίτησις ἀνέρχεται εἰς 6 ἐξάμηνα, τελουμένη εἰς Παιδαγωγικὰ Ἱνστιτοῦτα (Berufspädagogische Institute ἐν συναρτήσει πρὸς τὰ λειτουργοῦντα ἐν ταῖς αὐταῖς πόλεσι πανεπιστήμια:

Essen — Weilburg, Borken bei Kassel, Stuttgard, Frankfurt am München.

Εἰς τὸ Βερολῖνον ἱδρύθη πρὸ 2—3 ἐτῶν ἡ pädagogische Hochschule μὲ τριετῆ φοίτησιν, ἐπιστημονικὰς σπουδὰς τῶν τροφίμων, πολυάριθμον ἐπιστημονικὸν προσωπικὸν —ἄνω τῶν ἑκατόν (100)— μὲ βαθμὸν καθηγητῶν Πανεπιστημίων, τακτικῶν, ἐκτάκτων, ὑφηγητῶν καὶ ἐπιμελητῶν, γραμματέων, δακτυλογράφων κ.τ.ὅ.

Παρ' ἡμῖν ὁ θεσμὸς τῶν Παιδ. Ἀκαδημιῶν, ὧν ἐν ἐξελίξει, ἔχει ἀνάγκην τῆς δικαίας προστασίας καὶ ἀντιλήψεως τοῦ Κράτους, ἵνα καταλήξῃ ἐπιτυχῶς εἰς αἴσιον καὶ εὐτυχὲς τέρμα, ἀποτελοῦν τιμητικὴν δημιουργίαν τῆς Ἐκπαιδεύσεως παρ' ἡμῖν.

Βιβλιογραφία: Γεωργίου Ν. Παλαιολόνου:

1) Ἡ νέα δημοδιδασκαλικὴ παίδευσις ἐν Γερμανίᾳ καὶ τὰ προβλήματα τῆς συγχρόνου Παιδαγωγικῆς. Ἀθῆναι 1926.

2) Τὶς ἡ προσήκουσα παρ' ἡμῖν δημοδιδασκαλικὴ παίδευσις. Ἀθῆναι 1927.

3) Εἰσηγητικὴ ἔκθεσις Ν. 5302 ἐκπ. δελτίον ἔτους 1933 σελ. 164—172.

4) Die Padagogischen Akademien In Griechenland Internasionale Zft, Berlin 1936.

5) Ἐκπαιδευτικοκοινωνικὰ προβλήματα σελ. 302—351 Ἀθῆναι 1938.

6) Ὁ θεσμὸς τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν καὶ ἡ Μαράσλειος Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία. Ἀθῆναι 1939 (σελ. 765).

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

Θ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗ
Ὑπ)τοῦ Μαρασλείου Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

ΣΧΕΣΕΙΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΟΔΗΓΗΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙ*

Τρία εἶναι τὰ συστατικὰ κάθε παιδευτικῆς ἐνεργείας. Ἀπὸ τρεῖς διαφορετικὲς ἀπόψεις μπορεῖ νὰ ἐξετάση κανεὶς τὴ σχολικὴ ζωὴ ἑνὸς ἐκπαιδευτηρίου. Σὲ τρία μέρη χωρίζεται τὸ τί συμβαίνει στὴν ἐκπαίδευσι μιᾶς χώρας. Τὰ τρία αὐτὰ στοιχεῖα εἶναι: ἡ Ὀργάνωσις, ἡ Διδασκαλία καὶ ἡ Ὁδηγητική. Μὲ τὴν ὁδηγητικὴ ἐννοοῦμε τὸ γενικὸ φρονηματισμὸ τοῦ τροφίμου. Τὶς τρεῖς αὐτὲς πλευρὲς τῆς Παιδαγωγικῆς Ἐπιστήμης τὶς συναντοῦμε παντοῦ: στὴν αἴθουσα παραδόσεως, στὰ γραφεῖα τῆς διευθύνσεως ἑνὸς ἐκπαιδευτηρίου, στὴν ἐπίσκεψί μας στὸν ἐπιθεωρητὴ τῶν σχολείων, στὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας κλπ.

Συνήθως οἱ τρεῖς αὐτὲς φάσεις τοῦ φαινομένου τῆς ἀγωγῆς δὲν παρουσιάζονται χωρισμένες, γιατὶ καὶ οἱ τρεῖς ἀποτελοῦν στοιχεῖα ἀπαραίτητα, στοιχεῖα πρωταρχικὰ καὶ οὐσιαστικὰ τῆς ἀγωγῆς. Ἂν κάποτε τὰ συναντοῦμε χωριστά, αὐτὸ ὀφείλεται εἴτε σὲ λόγους καθαρῶς ἐπιστημονικούς, γιὰ νὰ γίνη δηλαδὴ λεπτομερὴς ἀνάλυσις τοῦ ἔργου τῆς Παιδαγωγικῆς Ἐπιστήμης, ἢ, ὀφείλεται σὲ λόγους ἁπλῶς ὀργανωτικοὺς διοικητικούς, γιὰ ν' ἀντιμετωπισθοῦν τ' ἀνακύπτοντα ἄπειρα παιδαγωγικὰ προβλήματα μὲ τρόπο συστηματικὸ βάσει τῆς ἀρχῆς «τῆς κατανομῆς τῆς ἐργασίας» σὲ διάφορες ὑπηρεσίες.

Πολλὲς φορὲς μάλιστα σ' ἕνα ἀπὸ τὰ τρία αὐτὰ στοιχεῖα, π.χ., ἡ διδασκαλία ἢ ἡ ὀργάνωσις, σὰν νὰ κυριαρχῆ σὲ μιὰν ὡρισμένη περίπτωσι. Ἐὰν ὅμως καλοεξετάσουμε τὴν κατάστασι τότε θ' ἀνακαλύψουμε ὅτι καὶ τὰ ἄλλα δυὸ στοιχεῖα εἶναι πάντοτε παρόντα, ἀλλ' ὀλιγώτερο ἔντονα διατυπωμένα.

Ποιὸ εἶναι τώρα τὸ νόημα τοῦ καθενὸς ἀπὸ αὐτὰ τὰ τρία συστατικὰ τῆς Παιδαγωγικῆς Ἐπιστήμης;

Μὲ ὀ ρ γ ά ν ω σ ι ἐννοοῦμε τὴ συστηματικὴ διάταξι τῆς παιδευτικῆς ἐργασίας, ποὺ θέλει κανεὶς νὰ ἐκτελέση. Ἐννοοῦμε τὸ σχέδιο, ποὺ ἔχομε καταστρώσει καὶ ἐπιθυμοῦμε νὰ τὸ ἐφαρμόσουμε στὴν πρᾶξι. Ἐννοοῦμε, ἀκόμη, τὰ πλαίσια μέσα στὰ ὁποῖα μπορεῖ νὰ κινηθῆ κανεὶς καὶ τὶς δυνατότητες τὶς ἐπιστημονικές, οἰκονομικὲς κλπ. ποὺ ὑπάρχουν γιὰ νὰ πραγματοποιηθῆ ὁ σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς.

Μὲ δ ι δ α σ κ α λ ί α, ἐξ ἄλλου, ἐννοοῦμε τὴ μετάδοσι τῶν μορφωτικῶν ἀγαθῶν, ποὺ ἔχομε ἐκλέξει ὡς διδακτέα ὕλη, καὶ ποὺ θέλομε νὰ τὰ γνωρίση ὁ διαπαιδαγωγούμενος γιὰ νὰ πλουτίση π.χ. τὶς γνώσεις του ἀπὸ τὸ φυσικὸ καὶ κοινωνικὸ περιβάλλο, γιὰ νὰ μάθη τὴν ἱστορία καὶ τὶς παραδόσεις του τὶς ἐθνικές, τὰ ἰδανικὰ τῆς φυλῆς του κλπ. καὶ γιὰ νὰ ἐνισχύση, τέλος, μιὰν ἱκανότητα ἢ δεξιότητά του. Ἔτσι ἔχομε τὰ διάφορα μαθήματα, τὰ Γλωσσικά, τὴν Ἱστορία, τὰ Θρησκευτικά, τὴ Φυσική, τὰ Τεχνικά, κ.ἄ.

Μὲ ὁ δ η γ η τ ι κ ή, τρίτο, σκεπτόμεθα μερικοὺς ἀστάθμητους παράγοντες, ὅπως εἶναι τὸ διαφέρο, ἡ προθυμία τοῦ τροφίμου γιὰ αὐτενέργεια, ἡ ἐπιμονὴ καὶ ὑπομονή του στὴν ἀντιμετώπισι ἐμποδίων στὸν δύσκολο δρόμο τῆς ἀγωγῆς. Σκεπτόμεθα, ἀκόμη, τὸ φρονηματισμὸ τοῦ τροφίμου (φρονηματισμὸ ἐθνικό, θρησκευτικό, ἠθοπλαστικὸ κλπ.). Τὸ φρόνημα τὸ κατάλληλο εἶναι ἐκεῖνο ποὺ θὰ κάμη τὸν τρόφιμο ν' ἀποφασίση ἂν θ' ἀποδώση τὴν ἀπαιτούμενη ἀξία καὶ σημασία σὲ ὅ,τι μαθαίνει, ἢ ἂν θ ἀθελήση νὰ προσφέρη κάτι δικό του, ἢ ἂν θὰ συνεργασθῆ μὲ ἄλλους γιὰ τὴν ἐπιτυχία ἑνὸς ἀνώτερου σκοποῦ στὴ ζωή.

Μὲ τρόπο τώρα περιληπτικὸ μποροῦμε νὰ χ α ρ α κ τ η ρ ί σ ω μ ε τὰ τρία παραπάνω στοιχεῖα τῆς παιδευτικῆς ἐνεργείας ὡς ἑξῆς:

Ἡ δ ι δ α σ κ α λ ί α ἀπευθύνεται στὸ λογικὸ τοῦ παιδιοῦ, θέτει σὲ κίνησι τὴ δεξιοτεχνία του καὶ τοῦ παρέχει γνώσεις καὶ πρακτικὲς δεξιότητες.

Ἡ ὁ δ η γ η τ ι κ ὴ ἀποτείνεται στὸ συναίσθημα καὶ στὴ βούλησι, μᾶς δίνει δύναμι, θάρρος, ἐπιμονή, πίστι σὲ κάτι.

Ἡ ὀ ρ γ ά ν ω σ ι ς μὲ βάσι καὶ προϋπόθεσι τὴ διδασκαλία καὶ τὴν ὁδηγητικὴ μᾶς παρακινεῖ σὲ πράξεις, σὲ θετικὰ καὶ ὡρισμένα ἀποτελέσματα.

Ἴσως νὰ χρειάζωνται μερικὰ συγκεκριμένα π α ρ α δ ε ί γ μ α τ α γιὰ ν' ἀποδείξωμε τὴν ἀλήθεια τῶν ὅσων ἀναφέραμε:

Μπαίνομε, π.χ., σὲ μιὰ τ ά ξ ι ὅ π ο υ γ ί ν ε τ α ι μ ά θ η μ α. Ἐκεῖ ὑποτίθεται ὅτι τὸ στοιχεῖο διδασκαλία παίζει τὸν κύριο ρόλο. Ἂν τώρα προσέξωμε καλύτερα θὰ παρατηρήσωμε ὅτι οὔτε ἡ ὀργάνωσις, οὔτε ἡ ὁδηγητικὴ (ὁ γενικὸς δηλαδὴ φρονηματισμὸς τοῦ τροφίμου) λείπουν ἀπὸ ἐκεῖ μέσα. Βέβαια κυριαρχεῖ ἡ διδασκαλία. Ἀποκτοῦν τὰ παιδιὰ γνώσεις ἱστορικές, φυσιογνωστικές, καταβάλλεται προσπάθεια ν' ἀσκηθοῦν οἱ τρόφιμοι στὴ μουσική, ἱχνογραφία —καὶ εὐχόμαστε— καὶ στὴ ξυλουργικὴ καὶ στὴ πρακτικὴ ἠλεκτρολογία κλπ. Ἡ ἐργασία ὅμως αὐτὴ πρέπει νὰ ὀργανωθῆ ἔτσι, ὥστε νὰ μὴ δημιουργοῦνται κενὰ στὴν κατανόησι τοῦ θέματος ἀπὸ τὰ παιδιά.

* Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ ἔργο γιὰ ἔκδοσι «Τὸ ἔργον τῆς Παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης» (δεύτερο μέρος Γενικῆς Παιδαγωγικῆς μας).

Πρέπει έπίσης ὁ διδάσκων νὰ ἔχη τὸ ἀπαιτούμενο κῦρος καὶ ἐπιβάλλο γιὰ νὰ καρποφορήση τὸ ἔργο του. Τὰ παιδιὰ πρέπει, ἀκόμη, νὰ συμπεριφέρωνται εὐγενικὰ ἀπέναντι τοῦ διδασκάλου τους καὶ ἀναμεταξύ τους νὰ σέβωνται τὴ γνώμη τῶν συμμαθητῶν τους καὶ στὴν ἀναζήτησι τῆς ἀλήθειας κ.ἄ. Ὑπεισέρχονται μ' ἄλλα λόγια, καὶ ἄλλα στοιχεῖα ἐκτὸς ἀπὸ τὴν καθεαυτοῦ διδασκαλία δηλαδή, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν πλουτισμὸ τῶν γνώσεων καὶ τὴν ἀνάπτυξι δεξιοτήτων. Ὑπεισέρχονται στοιχεῖα ποὺ ἀνήκουν στὴν ὀργάνωσι τῆς ἐργασίας. Ὑπεισέρχονται στοιχεῖα ποὺ ἐπηρεάζουν τὸ φρόνημα τοῦ τροφίμου, τὴ στάσι του τὴν ἐσωτερική καὶ τὴ διάθεσί του γιὰ τὴ συντελούμενη ἐκεῖ ἐργασία.

Ἕνα ἄλλο παράδειγμα: Παρακολουθοῦμε μιὰ σχολικὴ θεατρικὴ παράστασι μὲ θέμα πατριωτικό, ποὺ ἑτοίμασαν οἱ μαθηταὶ γιὰ τὴν Ἐθνικὴ ἑορτὴ τῆς 25ης Μαρτίου. Ἡ ὁδηγητική, ἐδῶ ὁ φρονηματισμὸς ὁ ἐθνικός, εἶναι τὸ στοιχεῖο ἀπὸ τὰ τρία ποὺ ἐξετάζομε (ὀργάνωσι, διδασκαλία, ὁδηγητική), τὸ ὁποῖο βέβαια κυριαρχεῖ στὴν ἀτμόσφαιρα ἐκεῖ ἀπὸ τὴ θεατρικὴ παράστασι. Σ' αὐτὸ τὸ στοιχεῖο συγκεντρώνεται ἡ προσοχή μας. Ἀλλ' ἄραγε ἀπουσιάζουν τὰ δυὸ ἄλλα στοιχεῖα, ἡ ὀργάνωσις καὶ ἡ διδασκαλία; Ὅσοι γνωρίζουν ἀπὸ κοντὰ τί ἐργασία προϋποθέτει τὸ καλὸ παίξιμο ἀπὸ τὴ σκηνὴ τὴ σχολικὴ ἑνὸς θεατρικοῦ ἔργου, θὰ συμφωνήσουν μαζί μου, ὅτι χρειάζεται νὰ καταβληθῆ ἔντονη καὶ ἐπιμελημένη ὀργανωτικὴ προπάθεια ἡμέρες ὁλόκληρες γιὰ νὰ ἐπιτύχη τὸ ἀνέβασμα τοῦ ἔργου. Ἀλλὰ μήπως λείπει καὶ τὸ στοιχεῖο διδασκαλία ἀπὸ τὴν ἐργασία αὐτή; Τί δὲ μαθαίνουν τὰ παιδιά, ἰδιαίτερα ἐκεῖνα ποὺ παίρνουν ἐνεργὸ μέρος στὴν παράστασι; Νὰ καταλάβουν π.χ. τὸ βαθύτερο νόημα αὐτοῦ τοῦ θεατρικοῦ ἔργου. Νὰ ξαναζωντανέψουν μέσα τους τὴν περίοδο, ὅπου διεδραματίσθηκε τὸ ἱστορικὸ γεγονός ποὺ παριστάνει τὸ ἔργο. Νὰ ζήσουν τὸ ρόλο ποὺ ὑποδύονται. Ν' ἀπαγγέλουν ὀρθῶς καὶ εὐκρινῶς τὰ ἀποσπάσματα ποὺ θὰ ἑρμηνεύση ὁ κάθε μαθητής. Νὰ μάθουν χίλια δυὸ ὠφέλιμα πράγματα σχετικὰ μὲ τὴν καλαισθητικὴ σκηνομοθεσία, μὲ τὸν ἐπιτυχῆ φωτισμὸ τῆς σκηνῆς κλπ. κλπ. Παρότι λοιπὸν ἕνα στοιχεῖο φαίνεται νὰ κυριαρχῆ, ἡ ὁδηγητική, στὸ παράδειγμα αὐτό, μ' ὅλα ταῦτα τὰ ἄλλα δυὸ στοιχεῖα (ἡ ὀργάνωσις καὶ ἡ διδασκαλία) δὲν λείπουν. Δὲν βρίσκονται βέβαια στὸ προσκήνιο, δροῦν ὅμως ἀπὸ τὰ παρασκήνια!

Τρίτο παράδειγμα: Ἐπίσκεψις στὸ γραφεῖο τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ τῶν σχολείων. Τὸ σπουδαῖο ἐδῶ πού φυσικὰ ἀναμένομε νὰ ἐκδηλωθῆ, καὶ τὸ ὁποῖο ἑλκύει τὴν προσοχήν μας, εἶναι βέβαια ἡ ὀργάνωσις. Ἀλλοίμονο στὴν ἐκπαιδευτικὴ ἐκείνη περιφέρεια μὲ ἐπιθεωρητὴ «τσαπατσούλη», μὲ ἄνθρωπο ἀνίδεο ἀπὸ συστηματικὴ κατατόπισι τῆς ὑπηρεσίας του, ἄνθρωπο χωρὶς διοικητικὸ τάκτ, χωρὶς ὀργανωτικὸ ταλέντο, χωρὶς πρωτοβουλία, ἀποφασιστικότητα καὶ προνοητικότητα. Μήπως ὅμως, ἂν αὐτὰ ὅλα ὑπάρχουν —καὶ πολλὰ ἄλλα— δὲν χρειάζονται ἀκόμη καὶ τὰ δύο ἄλλα στοιχεῖα, ἡ διδασκαλία καὶ ἡ ὁδηγητική; Πῶς ἄλλωστε μπορεῖ νὰ γίνη διαφορετικά, ἀφοῦ σ' αὐτὰ τὰ δυὸ στοιχεῖα ἀποβλέπει κυρίως ἡ διοικητικὴ ἱκανότης τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ καὶ ἡ συστηματικὴ ἀπὸ ὀργανωτικὴ ἄποψι λειτουργία τῶν γραφείων του μὲ τοὺς βοηθοὺς καὶ συμβούλους του; Πῶς εἶναι δυνατὸ ν' ἀπουσιάζουν ἀπ' ἐκεῖ μέσα τὰ δυὸ ἄλλα στοιχεῖα (ἡ διδασκαλία καὶ ἡ ὁδηγητικὴ) ἀφοῦ ἡ τόσο σπουδαία ἀποστολὴ τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ στὴν ἐκπαίδευσι ἔγκειται ἀκριβῶς στὴν τελειότερη καὶ ἀποδοτικώτερη ἐφαρμογὴ ὀρθοῦ τρόπου στὴ διδασκαλία καὶ στὴν τόνωσι τοῦ φρονήματος (τοῦ ἐθνικοῦ, θρησκευτικοῦ, ἠθικοῦκ.λ.π.) τῶν διδασκόντων καὶ διδασκομένων, ἂν ὄχι καὶ στὴν ἀνάλογη ἐνίσχυσι τοῦ φρονήματος τοῦ πληθυσμοῦ στὴν περιφέρειά του;

Γι' αὐτὸ στὴν παιδευτική μας ἐνέργεια ἂς ἔχωμε πάντοτε ὑπ' ὄψι καὶ τὶς τρεῖς αὐτὲς πλευρὲς τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης —τὴν ὀργάνωσι, τὴ διδασκαλία καὶ τὴν ὁδηγητική! Ἂς προσπαθοῦμε πάντοτε, καὶ σύμφωνα βέβαια μὲ τὸ σκοπὸ ποὺ θέλομε νὰ πετύχωμε, νὰ μὴν παραμελοῦμε κανένα ἀπὸ τὰ τρία αὐτὰ στοιχεῖα στὸ παιδαγωγικό μας ἔργο.

Γι' αὐτὸ ἰσχύει γιὰ μένα τὸ παιδαγωγικὸ ἀξίωμα, ὅτι τὸ ἐκπαιδευτικὸ σύστημα μιᾶς χώρας εἶναι ἕνα πολὺ εὐαίσθητο φυτὸ καὶ ὅτι καμμιὰ του πλευρὰ δὲν μπορεῖ νὰ τροποποιηθῆ, χωρὶς, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, τώρα ἢ ἀργότερα, νὰ θιγῆ ὁλόκληρο τὸ ἐκπαιδευτικὸ αὐτὸ οἰκοδόμημα. Εἶναι ἑπομένως συνθετικὴ ἡ φύσις τοῦ φαινομένου τῆς ἀγωγῆς.

Θ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ 22.9.53

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΔΗΜΗΤΡΟΚΑΛΛΗ
Διευθυντοῦ Προτύπου Β' Περιφερείας Ἀθηνῶν

ΜΕΘΟΔΟΣ DECROLY ΚΑΙ ΟΛΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΕΩΣ

Ἀπάντησις εἰς τὸν Ἐπιθεωρητὴν Σ.

Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμ. 37 (Σ)6ριος 1953) τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ἐδημοσιεύθη μικρόν, ἀλλ' ἀξιοπρόσεκτον ἄρθρον Ἐπιθεωρητοῦ ὑπογραφομένου μὲ τὸ στοιχεῖον Χ, ὑπὸ τὸν τίτλον «Δὲν παραδέχομαι τὴ μέθοδο ΝΤΕΚΡΟΛΥ.» Εἰς τὸ ἄρθρον αὐτὸ ὁ κ. Ἐπιθεωρητὴς διατυπώνει ἐν συμπεράσματι τὰς ἑξῆς ἀπόψεις:

«1) Ἡ ἀναλυτικοσυνθετικὴ εἶναι προτιμότερη ἀπὸ τὴν Ἰδεοπτική, γιατὶ τὰ Ἑλληνόπουλα μαθαίνουν πολὺ ταχύτερα νὰ διαβάζουν.

2) Ἡ Ἰδεοπτικὴ μπορεῖ νὰ εἶναι προτιμότερη γιὰ τὰ ξένα παιδιά, ποὺ ἡ γλῶσσα τους ἔχει γράμματα ποὺ δὲν προφέρονται ἢ ἔχουν δυὸ καὶ τρεῖς προφορὲς (Γαλλίας, Ἀγγλίας).

3) Μπορεῖ τὸ ἐξάχρονο Ἑλληνόπουλο νὰ εἶναι ὡριμώτερο ἀπὸ τὸ Γαλλόπουλο ἢ Ἀγγλόπουλο, καὶ

4) Ἡ Ἰδεοπτικὴ μέθοδος εἶναι κατάλληλη μόνο γιὰ τὰ ἀνώμαλα Ἑλληνόπουλα».

Εἰς τὸ ἴδιον τεῦχος τοῦ ΝΕΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ἀπαντᾷ διὰ μακρῶν εἰς τὸν κ. Ἐπιθεωρητὴν ὁ διευθυντὴς τοῦ περιοδικοῦ κ. Πάτσης. Ἐπειδὴ ὅμως σημεῖα τινὰ ἐκ τῶν παρατηρήσεων τοῦ κ. Ἐπιθεωρητοῦ μένουν ἀναπάντητα, ἐνομίσαμεν χρήσιμον νὰ γράψωμεν καὶ ἡμεῖς ὀλίγας λέξεις, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ νὰ προσθέσωμεν ὀλίγα στοιχεῖα διαφωτίζοντα τὸ θέμα ἢ ἐνισχύοντα τὰς εἰς τὴν ἀπάντησιν διατυπουμένας ἀπόψεις καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ νὰ ἐκθέσωμεν τὰ συμπεράσματά μας ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ὁλικῆς μεθόδου ἀναγνώσεως ἐπὶ δύο ἤδη ἔτη εἰς τὸ Πρότυπον Δημοτικὸν Σχολεῖον τῆς Β' Περιφερείας Ἀθηνῶν, τὸ ὁποῖον ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ διευθύνωμεν.

Πρὸ αὐτοῦ ὅμως νομίζομεν ὅτι ἐπιβάλλεται νὰ ξεκαθαρίσωμεν κάποιαν σύγχυσιν, ἡ ὁποία φαίνεται νὰ ὑπάρχῃ εἰς πολλοὺς συναδέλφους, ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ὅρους «Μέθοδος ΝΤΕΚΡΟΛΥ» καὶ «ὁλικὴ μέθοδος ἀναγνώσεως». Συχνάκις δηλ. ὑπὸ τὸν πρῶτον ὅρον νοεῖται ὁ δεύτερος. Τοῦτο δὲν εἶναι ὀρθόν. Ἡ «μέθοδος ΝΤΕΚΡΟΛΥ» ἀποτελεῖ εὐρὺ παιδαγωγικὸν καὶ διδακτικὸν σύστημα, ἀπτόμενον καὶ τῆς ἐκλογῆς καὶ τῆς διατάξεως καὶ τῆς ἐπεξεργασίας τῆς διδακτέας ὕλης. Κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην:

α) Ἡ μὲν διδακτέα ὕλη πρέπει νὰ λαμβάνεται ἐκ τοῦ ἀμέσου περιβάλλοντος τοῦ παιδιοῦ ἢ νὰ ἀφορμᾶται ἐκ τούτου, ἀναλόγως καὶ σύμφωνα μὲ τὰς ἑκάστοτε ἀνάγκας καὶ τὰ διαφέροντα τοῦ παιδιοῦ.

β) Ἡ οὕτως ἐκλεγομένη ὕλη πρέπει νὰ διατάσσεται κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Δρος ΝΤΕΚΡΟΛΥ δημιουργηθέντα τέσσαρα μεγάλα κέντρα ἐνδιαφέροντος, ἀνταποκρινόμενα πρὸς τὰς τέσσαρας μεγάλας βιολογικὰς ἀνάγκας τοῦ παιδιοῦ, ὡς καθώρισεν αὐτὰς ὁ Ἴδιος.

γ) Ἡ ἐπεξεργασία τῆς ὕλης δέον νὰ γίνεται κατὰ τὸν φυσικὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον ἀποκτᾶται πᾶσα γνῶσις, ἤτοι κατὰ τὸ σχῆμα αἰσθάνεσθαι — σκέπτεσθαι — —ἐνεργεῖν καὶ ἐκφράζεσθαι, εἰς τὸν ὁποῖον ἀντιστοιχοῦν τρία στάδια προσκτήσεως καὶ οἰκειοποιήσεως πάσης γνώσεως: παρατήρησις — σύνδεσις — ἔκφρασις.

Αὐταὶ εἶναι ἐν μεγίστῃ συντομίᾳ αἱ βασικαὶ γραμμαὶ τῆς μεθόδου ΝΤΕΚΡΟΛΥ, μεθόδου λίαν εὐρείας, μέσα εἰς τὰ πλαίσια τῆς ὁποίας ἡ ἀναγνωστικὴ δεξιότης ἀποκτᾶται διὰ τῆς «ὁλικῆς μεθόδου», χωρὶς ἡ τελευταία αὕτη νὰ ἀποτελῇ τὴν οὐσίαν ἢ νὰ συμπίπτῃ ἀπολύτως μὲ ἐκείνην.

Ἡ πατρότης ἄλλωστε τῆς «ὁλικῆς μεθόδου ἀναγνώσεως» δὲν ἀνήκει εἰς τὸν ΝΤΕΚΡΟΛΥ, οὔτε ὁ μέγας ἐκεῖνος παιδαγωγὸς διεξεδίκησε ποτὲ τὴν πατρότητα αὐτήν, ἀφοῦ ἡ μέθοδος ,ὁποτυπώδης καὶ ἴσως ἀτελής, πάντως εἶχε κάμει τὴν ἐμφάνισίν της πολὺ πρὸ αὐτοῦ.

Πρῶτος κάμνει λόγον περὶ ἐκμαθήσεως τῆς ἀναγνώσεως δι' ὁλικῆς μεθόδου (χωρὶς βέβαια νὰ μεταχειρίζεται καὶ τὸν ὅρον) ὁ Γάλλος Ἀκαδημαϊκὸς ἀββᾶς De Radonvilliers.
Οὗτος ἐδημοσίευσε τὸ 1768 βιβλίον «Περὶ τοῦ τρόπου ἐκμαθήσεως τῶν γλωσσῶν», εἰς τὸ ὁποῖον, ὁδηγούμενος μᾶλλον ἀπὸ τὴν διαίσθησιν του, ὑποδεικνύει τὴν ὁλικὴν μέθοδον ὡς καταλληλοτέραν διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἀναγνωστικῆς δεξιότητος.

Τοῦτον ἠκολούθησε τὸ 1787 ὁ Nicolas Adam μὲ τὸ βιβλίον του «Ὀρθὸς τρόπος πρὸς ἐκμάθησιν οἱασδήποτε γλώσσης», ὅπου κάμνει λόγον περὶ μεθόδου μὲ τὴν ὁποίαν ἠμποροῦν τὰ παιδιὰ νὰ μάθουν νὰ διαβάζουν «χωρὶς νὰ ὁμιλοῦμεν εἰς αὐτὰ οὔτε περὶ συλλαβῶν οὔτε περὶ γραμμάτων». Αἱ πρακτικαὶ ὑποδείξεις τοῦ συγγραφέως, κρινόμεναι ὑπὸ τὸ φῶς τῶν πορισμάτων τῆς συγχρόνου Ψυχολογίας τοῦ παιδιοῦ, προκαλοῦν καὶ σήμερον τὴν ἔκπληξιν διὰ τὴν ὀρθότητά των.

Ἀναλόγους προσπαθείας ἔκαμαν βραδύτερον οἱ Olivier, Jacotot Itard καὶ Bourneville. Vogeti Ἐκεῖνος ὅμως ὅστις ἐσυστηματοποίησε καὶ ἐθεμελίωσε ψυχολογικῶς τὴν μέθοδον εἶναι ὁ Declory, ὅστις ἐφήρμοσεν αὐτὴν τὸ πρῶτον εἰς τοὺς ἀνωμάλους τὸ 1904 καὶ βρα-

δύτερον εἰς κανονικοὺς μαθητὰς εἰς τὸ περίφημον Ermiage.

Κατόπιν τούτων νομίζομεν, ὅτι ἡ ἀπόδοσις τῆς ἐννοίας «ὁλικὴ μέθοδος ἀναγνώσεως» διὰ τοῦ ὅρου «μέθοδος ΝΤΕΚΡΟΛΥ» ὄχι μόνον δὲν ἀποδίδει ὀρθῶς τὰ πράγματα, ἀλλὰ καὶ ἀδικεῖ τὸν μέγαν Βέλγον παιδαγωγόν, τοῦ ὁποίου ἡ μέθοδος ἡ ὁποία προεκάλεσεν ἀληθῆ ἐπανάστασιν εἰς τὰς παιδαγωγικὰς καὶ διδακτικὰς ἀντιλήψεις τῆς ἐποχῆς τῆς ἐμφανίσεώς της, εἶναι πολὺ εὐρυτέρα καὶ σημαντικωτέρα μιᾶς ἀναγνωστικῆς μεθόδου.

Μετὰ τὴν ἀναγκαίαν αὐτὴν παρέκβασιν εἰσερχόμεθα εἰς τὸ θέμα μας. Ὁ κ. Ἐπιθεωρητὴς διατυπώνει τὴν γνώμην, ὅτι τὰ Ἑλληνόπουλα ὡριμάζουν ἐνωρίτερον τῶν παιδιῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν λαῶν καὶ ἐπομένως δύνανται νὰ καταβάλλουν τὴν νοητικὴν ἐνέργειαν ποὺ ἀπαιτεῖ ἡ ἀναλυτικοσυνθετικὴ μέθοδος διὰ τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἀναγνώσεως, ὥστε νὰ μάθουν ταχύτερον καὶ καλύτερον νὰ διαβάζουν. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ἀπαντᾷ διὰ μακρῶν ὁ κ. Πάτσης. Εἰς τὰ ὑπὸ τούτου ἀντιλεγόμενα θὰ εἴχομεν νὰ προσθέσωμεν ταῦτα:

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ πατρίς μας εἶναι χώρα ὑποτροπικὴ καὶ κατὰ συνέπειαν οἱ κλιματολογικοὶ ὅροι εὐνοοῦν κάποιαν ταχυτέραν ὡρίμασιν, ὡς παρεδέχονται καὶ ἄλλοι εἰδικώτερον ἀσχοληθέντες μὲ τὸ θέμα (Ἐξαρχόπουλος, Λαμπαδάριος). Παρὰ ταῦτα πιστεύομεν, ὅτι ἡ διαφορὰ ὡριμάσεως τῶν παιδιῶν μας ἐν συγκρίσει τουλάχιστον μὲ τὰ παιδιὰ τῆς Νοτίου καὶ ἰτῶν νοτίων περιοχῶν τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης διὰ πολλοὺς λόγους δὲν εἶναι τόσον μεγάλη, ὥστε ἡ ἀνωτέρω γνώμη τοῦ κ. Ἐπιθεωρητοῦ νὰ στηρίζεται ἀπολύτως. Εἰς τὴν γνώμην μας αὐτὴν ἀγόμεθα ἀπὸ τὰς ἑξῆς παρατηρήσεις:

α) Ἡ δευτέρα ὀδοντοφυΐα, ἥτις θεωρεῖται ὡς σταθμὸς σημαίνων τὴν εἴσοδον τοῦ παιδιοῦ εἰς τὴν λεγομένην τρίτην παιδικὴν ἡλικίαν λαμβάνει χώραν παρ' ἡμῖν κατὰ τὴν αὐτὴν ἡλικίαν καθ' ἣν καὶ εἰς τὰ παιδιὰ ἄλλων εὐρωπαϊκῶν λαῶν.

β) Εἰδικώτερον ἠρευνήσαμεν εἰς ἰατρικὰ βιβλία διὰ τὸν χρόνον ἐμφανίσεως τῆς ἐμμήνου ρύσεως εἰς τὰ παρ' ἡμῖν θήλεα. Ἐκ τῶν πολυαρίθμων περιπτώσεων ἃς ἔχομεν ὑπ' ὄψιν μας διεπιστώσαμεν, ὅτι εἰς τὰ ἰδικά μας κορίτσια ἡ ἔμμηνος ρῦσις ἐμφανίζεται μεταξὺ τοῦ 11ου καὶ 20οῦ ἔτους, μὲ τὴν κορυφὴν τῆς καμπύλης περὶ τὸ 12ον—13ον ἔτος, ὡς συμβαίνει καὶ μὲ τὰ θήλεα ἄλλων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν. Οὐδεμίαν δὲ περίπτωσιν ἀνεύρομεν ἐμφανίσεως τῶν ἐμμήνων πρὸ τοῦ 11ου ἔτους, ὡς συμβαίνει π.χ. μὲ τὰ θήλεα τῶν τροπικῶν χωρῶν, ὅπου τὸ φαινόμενον τοῦτο παρουσιάζεται καὶ κατὰ τὸ 9ον καὶ 8ον ἀκόμη ἔτος, ἀλλὰ καὶ περιπτώσεις κυήσεως καὶ μητρότητος κατὰ τὸ 9ον ἔτος ἔχουν σημειωθῆ.

Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν ἀναμφισβήτητος ἀπόδειξις ὅτι τὰ ἰδικά μας παιδιὰ ὡριμάζουν ἐνωρίτερον ἢ τουλάχιστον πολὺ ἐνωρίτερον τῶν Γαλλοπαίδων ἢ Ἀγγλοπαίδων. Καὶ ἂν διὰ τὸν λόγον τοῦτον δι' ἐκεῖνα ἐνδείκνυται ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ὁλικῆς μεθόδου, κατ' ἴσον λόγον ἡ μέθοδος αὕτη ἐπιβάλλεται καὶ διὰ τὰ ἰδικά μας παιδιά.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους καὶ διὰ πολλοὺς ἄλλους, ἀφορμὴν λαβόντες ἐκ σημειώσεως τοῦ «Ἀθηναίου» ἀπεστείλαμεν πρὸς αὐτὸν μακροτάτην ἐπιστολήν, τὴν ὁποίαν ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΝ» τῆς 18)3)53, ἡ ὁποία ἀνεδημοσιεύθη καὶ εἰς τὸ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΝ ΒΗΜΑ τῆς 20)4)53 καὶ διὰ τῆς ὁποίας ἀπεδεικνύομεν, ὅτι τυχὸν ἐγγραφὴ τῶν Ἑλληνοπαίδων εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον πρὸ τοῦ 6ου ἔτους τῆς ἡλικίας των θὰ εἶναι λίαν ἐπιζημία διὰ τὰ παιδιά μας.

Ἀξιοπρόσεκτος εἶναι ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ ἄρθρογράφου, ὅτι οἱ ἐφαρμόσαντες τὴν μέθοδον ἀπέτυχαν. Μήπως διὰ τὴν ἀναλυτικοσυνθετικὴν δὲν ὑφίσταται ὁ κίνδυνος τῆς ἀποτυχίας; Καὶ εἶναι δυνατὸν διὰ μίαν ἀποτυχίαν νὰ εὐθύνεται ἡ ἢ αἱ μέθοδοι; Δὲν τὸ πιστεύομεν, καὶ εἰς τοῦτο θὰ συμφωνῇ καὶ ὁ κ. Ἐπιθεωρητής. Διὰ νὰ μὴ ἐκτείνωμαι ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου, θὰ ἀναφέρω ἐδῶ τοὺς λόγους τοῦ Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως ἐν Βελγίῳ κ. Le Grenier (ὁ Γεν. Ἐπιθεωρητὴς ἐκεῖ ἀντιστοιχεῖ περίπου πρὸς τὸν παρ' ἡμῖν Ἐκπαιδευτικὸν Σύμβουλον), ὅστις, ὁμιλῶν τὸ 1951 εἰς τὸ Παμβελγικὸν Παιδαγωγικὸν Συνέδριον τῶν Βρυξελλῶν, εἰς τὸ ὁποῖον, μετεκπαιδευόμενος τότε ἐν Εὐρώπῃ εἶχον τὴν καλὴν τύχην νὰ παρευρεθῶ, καὶ τὸν ὁποῖον ἐπὶ 15θήμερον ἠσχολήθην μόνον μὲ τὸ πρόβλημα τῆς Ἀναγνώσεως εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον, εἶπε τὰ ἑξῆς περίπου: «Ἡ ὁλικὴ μέθοδος, ἂν καὶ ἔχη πατρίδα κυρίως τὴν χώραν μας, δὲν ἐφαρμόζεται εἰς ὅλα τὰ σχολεῖα μας. Καὶ ὀρθῶς· διότι ἡ μέθοδος αὕτη, μὴ καλῶς ἐφαρμοζομένη, ὁδηγεῖ εἰς πλήρη ἀποτυχίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ρίπτομεν συνήθως τὸν λίθον τοῦ ἀναθέματος κατὰ τῆς μεθόδου καὶ οὐχὶ κατὰ τῶν ἐφαρμοζόντων ἀδεξίως αὐτήν. Διὰ τοῦτο ἐγώ, καὶ ὡς Ἐπιθεωρητὴς καὶ ὡς Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς (τούτου ἀντιστοιχοῦντος πρὸς τὸν Ἰδικόν μας Γεν. Ἐπιθεωρητὴν) δὲν ἐδίσταζα νὰ συνιστῶ εἰς διδασκάλους, οἵτινες ἔβλεπον ὅτι ἔφεροντο πρὸς τὴν ἀποτυχίαν, νὰ ἐφαρμόζουν τὴν ἀναλυτικοσυνθετικήν, ἥτις ἐπὶ πολὺ ἀκόμη θὰ ἐφαρμόζεται εἰς τὰ σχολεῖα μας καὶ θὰ ἀποτελῇ πάντοτε ἀσφαλὲς καταφύγιον διὰ τοὺς ὀλιγώτερον φιλοπόνους καὶ ἐμπείρους διδασκάλους». Ἂν λοιπὸν κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς μεθόδου ἐσημειώθησαν ἢ σημειοῦνται ἀποτυχίαι, ἡ εὐθύνη ἀσφαλῶς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ βαρύνῃ τὴν μέθοδον...

Ἄξιον σημειώσεως εἶναι καὶ τὸ ὅτι ὁ κ. Ἐπιθεωρητής, μολονότι πιστεύει ἀπολύτως εἰς τὴν ἀποτελεσματικότητα τῆς ἀναλυτικοσυνθετικῆς, καὶ δικαίως ἀφοῦ μὲ αὐτὴν εἶχε πάντοτε ἐξαιρετικὰ ἀποτελέσματα, εὑρίσκει εἰς ταύτην καὶ μερικὰ μειονεκτήματα (τεμαχισμὸς τῶν λέξεων εἰς συλλαβάς, σπουδὴ εἰς τὴν ἀνάλυσιν καὶ τὴν ἀπομόνωσιν τοῦ νέου γράμματος κ.λ.π.), τῶν ὁποίων συνιστᾷ τὴν ἀποφυγήν. Οὕτω φαίνεται ὡς νὰ θέλῃ νὰ ἀπομακρυνθῇ κάπως τῆς ἀναλυτικοσυνθετικῆς καὶ νὰ πλησιάσῃ ἴσως πρὸς τὴν γαλλικὴν παραλλαγὴν τῆς ὁλικῆς μεθόδου. Διότι τῆς ὁλικῆς μεθόδου — εἰρήσθω ἐν παρόδῳ — ὑπάρχουν δύο, ἂς εἴπωμεν, παραλλαγαί: ἡ βελγική, ἡ ἂς τὴν ὀνομάσωμεν ὀρθόδοξος, κα-

τὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἀναγνωστικὸν κείμενον δημιουργεῖται ὑπὸ τῶν παιδιῶν ἐκ τοῦ ἑκάστοτε κέντρου ἐνδιαφέροντος, προσφέρεται δὲ τὸ κείμενον τοῦτο «ὁλικῶς» εἰς τὰ παιδιά, χωρὶς καμμίαν προσπάθειαν ἀναλύσεως ἐκ μέρους τοῦ διδασκάλου πρὶν ἢ ἡ ἀνάγκη τῆς ἀναλύσεως ἐκδηλωθῇ ἀπὸ αὐτὰ τὰ παιδιὰ ἢ γίνῃ ὑπ' αὐτῶν. Καὶ ἡ γαλλική, καθ' ἣν ἡ ἀπόκτησις τῆς ἀναγνωστικῆς δεξιότητος γίνεται μὲν «ὁλικῶς», ἀλλ' ἐξ 'Αλφαβηταρίου, ἐπακολουθεῖ δὲ συντόμως καὶ ἡ ἀνάλυσις εἰς συλλαβὰς καὶ γράμματα, οὐχὶ βεβαίως ἐν σπουδῇ, ἀλλὰ πάντως πρὶν ἢ ἐκδηλωθῇ ἐκ μέρους τῶν παιδιῶν τοιαύτη ἀνάγκη ἢ ἐπιθυμία.

'Ημεῖς, εὑρισκόμενοι πρὸς μετεκπαίδευσιν εἰς Παρισίους, ἔσχομεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ παρακολουθήσωμεν τὰ ἀποτελέσματα ἐφαρμογῆς ἀμφοτέρων τῶν παραλλαγῶν εἰς διάφορα σχολεῖα τῆς Γαλλικῆς πρωτευούσης, καὶ βραδύτερον εἰς Γενεύην τῆς 'Ελβετίας. Βεβαιοῦμεν λοιπὸν μὲ πᾶσαν εἰλικρίνειαν, ὅτι ἐσχηματίσαμεν τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι τὰ παιδιὰ ποὺ ἐδιδάσκοντο τὴν πρώτην ἀνάγνωσιν μὲ τὴν ὀρθόδοξον ὁλικὴν μέθοδον ἦσαν περισσότερον προωδευμένα τῶν ἄλλων.

Μετὰ τ' ἀνωτέρω, σεβόμενοι τὸν πολύτιμον χῶρον τοῦ ἀγαπητοῦ μας ΒΗΜΑΤΟΣ θὰ παραθέσωμεν συντομώτατα τὰ ἐκ τῆς πείρας μας συμπεράσματα ἐκ τῆς ἐπὶ δύο σχολικὰ ἔτη ἐφαρμογῆς τῆς ὁλικῆς μεθόδου εἰς τὸ ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν μας σχολεῖον. Τὴν ἐργασίαν τοῦ σχολείου μας κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος παρηκολούθησαν ἅπαντες οἱ διδάσκαλοι τῆς περιφερείας μας (300 περίπου) καὶ ἀρκετοὶ τῶν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον μετεκπαιδευομένων συναδέλφων.

Καὶ κατὰ τὰ δύο αὐτὰ ἔτη αἱ εἰς τὴν Α΄ τάξιν ἐργασθεῖσαι διδάσκαλοι ἐφήρμοσαν τὴν ὀρθόδοξον ὁλικὴν μέθοδον. Καὶ κατελήξαμεν εἰς τὰς ἑπομένας παρατηρήσεις καὶ συμπεράσματα ἐκ τῆ ςπαρακολουθήσεως τῆς ἐργασίας των:

α) Τὰ παιδιὰ παρακολουθοῦν μὲ μεγαλυτέραν χαρὰν τὴν ἀναγνωστικὴν ἐργασίαν, ἀσφαλῶς διότι ἡ συμβολή των εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ ἀναγνωστικοῦ κειμένου εἶναι σημαντικὴ καὶ ἔχουν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἐργασίαν αὐτήν.

β) Ἡ ὀρθογραφικὴ ἱκανότης τῶν παιδιῶν εἰς τὰς ὁλικῶς ἐκμανθανομένας λέξεις εἶναι ἀδιαφιλονίκητος.

γ) Τὸ ἀναγνωστικὸν ὕφος τῶν παιδιῶν εἶναι φυσικόν, ἀβίαστον καὶ ὁμαλόν, χωρὶς τὸ ἀνιαρὸν καὶ ἐκνευριστικὸν ἐκεῖνο συλλαβιστικὸν διάβασμα, τὸ ὁποῖον ἀποκτοῦν κατὰ κανόνα μὲ τὴν ἀναλυτικοσυνθετικὴν μέθοδον.

δ) Ἡ ἀνάγκη πρὸς ἀνάλυσιν ἐμφανίζεται ἀργὰ (κατὰ 'Ιανουάριον —Φεβρουάριον). Ὅταν ὅμως ἐκδηλωθῇ, λαμβάνει πλέον παιγνιώδη μορφήν, ὥστε ταχύτερον καὶ ἀκοπώτερον ἐπιτυγχάνεται τὸ διὰ τῆς ἀναλύσεως ἐπιδιωκόμενον ἀποτέλεσμα.

ε) Τὸ ἐλεύθερον κείμενον δίδει εἰς τὰ παιδιὰ ποικιλωτάτας εὐκαιρίας δι' ἀβίαστον ἔκφρασιν δι' ἰχνογραφημάτων καὶ χειροτεχνικῶν κατασκευασμάτων, οὕτω δὲ προάγεται ἡ αὐτενέργεια, ἡ αὐθορμησία, ἐνισχύεται ἡ αὐτοπεποίθησις κ.λ.π.

στ) Τὸ ποσοστὸν τῶν καθυστερούντων ἂν δὲν ἦτο μικρότερον, πάντως δὲν ἦτο καὶ μεγαλύτερον τοῦ συνήθους διὰ τὴν Α΄ τάξιν ποσοστοῦ.

Ταῦτα θὰ ἠθέλαμεν νὰ σημειωσωμεν ὡς συμπληρωματικὴν ἀπάντησιν πρὸς τὸν κ. Χ μὲ τὴν βεβαίωσιν, ὅτι ἡ ὁλικὴ μέθοδος, χωρὶς βέβαια νὰ εἶναι καὶ αὐτὴ ἀπηλλαγμένη μειονεκτημάτων, πάντως ὁδηγεῖ τὰ παιδιά, μὲ ὀλιγώτερον δι' αὐτὰ ἀλλὰ μεγαλύτερον διὰ τὸν διδάσκαλον κόπον, εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἀναγνωστικῆς δεξιότητος, τὴν ὁποίαν βεβαίως ἀποκτοῦν ὄχι μόνον μὲ τὴν ἀναλυτικοσυνθετικὴν ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν συλλαβιστικὴν ἀκόμη μέθοδον. 'Αλλ' ἂν τὸ Νέον Σχολεῖον θέλῃ πράγματι νὰ ἐργάζεται σύμφωνα μὲ τὰ διδάγματα τῆς Ψυχολογίας τοῦ παιδὸς καὶ νὰ μεταβληθῇ εἰς τόπον χαρᾶς καὶ ἐργασίας διὰ τὸ παιδί, διὰ τὴν ἐκμάθησιν τῆς τεχνικῆς τῆς ἀναγνωστικῆς δεξιότητος ὀφείλει νὰ ἐφαρμόζῃ τὴν ὁλικὴν μέθοδον, ἥτις πρὸς τοῖς ἄλλοις στοιχεῖ καὶ πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἐνιαίας διδασκαλίας καὶ τῶν κέντρων ἐνδιαφέροντος.

ΝΙΚ. Γ. ΔΗΜΗΤΡΟΚΑΛΛΗΣ
Διευθυντὴς τοῦ Πρωτύπου Δημοτικοῦ Σχολείου τῆς Β΄ Περιφερείας 'Αθηνῶν

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΣΛΑΝΙΔΟΥ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΞΕΝΑΚΕΙΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ - ΚΑΪΡΟΥ - ΑΙΓΥΠΤΟΥ

ΟΙ ΣΕΙΣΜΟΙ

(Παιδαγωγικὴ ἐπικαιρότητα, ντεκρολιανῆς τεχνικῆς)

Σύμφωνα μὲ τὶς ἀρχὲς τοῦ ντεκρολιανοῦ σχολείου, ποὺ εἶναι ὁ πιὸ ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος «Νέου Σχολείου» σ' ὅλον τὸν κόσμον, ἡ ὕλη τῶν μαθημάτων συνυφαίνεται μὲ τὴν τεχνικὴ τῆς συνολικότητος (Globalisation) γύρω ἀπὸ μιὰ κεντρικὴ ἰδέα — κέντρο ἐνδιαφέροντος — πρᾶμα ποὺ ἐξευδετερώνει τὴ διάσπαση τῆς προσοχῆς καὶ ἐξασφαλίζει τὴ διαρκῆ καὶ αὐξανομένη συμμετοχὴ τοῦ παιδικοῦ ἐνδιαφέροντος κατὰ τὴ μελέτη τοῦ προγράμματος.

Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ δημιουργεῖται πραγματικὸ «βίωμα» τοῦ παιδιοῦ γύρω ἀπὸ τὰ θέματα ποὺ ἐξετάζει κι' αὐτό εἶναι, χωρὶς ἀμφιβολία, σπουδαῖο παιδαγωγικὸ ὄφελος γιὰ τὸ παιδί. Τὸ ὄφελος αὐτὸ εἶναι σταθερὸ καὶ παντοτεινό. Εἶναι τὸ μόνο ποὺ θὰ τοῦ μείνη, ὅταν ἕνα μέρος τῶν γνώσεων θἄχη ἴσως ξεχαστῆ.

Τὰ βασικὰ κέντρα ἐνδιαφέροντος, τῆς ντεκρολιανῆς μεθόδου εἶναι οἱ ἀνάγκες ποὺ ἀντίκρυσε καὶ παλεύει νὰ ἱκανοποιήση ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ βρέθηκε στὸν κόσμο ὡς τὰ σήμερα, ἀνάγκες ποὺ προκαθώρισαν τὴν πορεία τῆς δραστηριότητος του μέσα στοὺς αἰῶνες γιὰ τὴ δημιουργία τοῦ σύγχρονου πολιτισμοῦ.

Οἱ ἀνάγκες αὐτὲς εἶναι: Ἡ τροφή, ἡ προστασία ἀπὸ τὶς καιρικὲς μεταβολές, ἡ ἄμυνα ἀπὸ ἐχθροὺς καὶ κινδύνους, ἡ ἀνάγκη γιὰ ἐργασία καὶ ἁρμονικὴ συνεργασία μὲ τοὺς συνανθρώπους μας, γιὰ ψυχαγωγία καὶ μόρφωση.

Ὅσοι συνάδελφοι χρησιμοποίησαν τὴ ντεκρολιανὴ μέθοδο μὲ πίστη, ἀλλὰ καὶ ἐπιδεξιότητα, ξέρουν καλὰ ἂν ὁ ὅρος «Κέντρα Ἐνδιαφέροντος» εἶναι δικαιολογημένος.

Ὁ (Decroly) ἐκτὸς ἀπὸ τὰ βασικὰ αὐτὰ κέν. ἐνδιαφέροντος δὲν ἀφήνει ἀνεκμετάλλευτη καμιὰ ἔκτακτη εὐκαιρία ποὺ παρουσιάζεται καὶ ποὺ δημιουργεῖ ἐνδιαφέρον στὰ παιδιά. Τέτοιες εὐκαιρίες ὅπως οἱ γιορτές, τὰ ἔκτακτα μετεωρολογικὰ φαινόμενα οἱ πρῶτοι ἄγγελοι τῆς ἄνοιξης, ἡ ἀποδημία τῶν πουλιῶν κ.λ.π. ἀποτελοῦν τὰ «εὐκαιριακὰ κέν. ἐνδιαφέροντος».

Μὲ τὴ μεγάλη του ὀξυδέρκεια ὁ μεγάλος παιδαγωγὸς διέκρινε ἐπίσης τὸ πλούσιο παιδαγωγικὸ περιεχόμενο, ποὺ κλείνουν μέσα τους τέτοια ἐπίκαιρα ἀλλὰ δυσάρεστα γεγονότα, ὅπως εἶναι τὰ δυστυχήματα στὸν ἀέρα, στὴ στεριά, στὴν θάλασσα, ὁ πόλεμος, οἱ ἐπιδημικὲς ἀσθένειες, ἡ ἐπιδημία ἀκρίδων, οἱ σεισμοὶ κ.λ.π.

Νὰ γιατί, γράφοντας σήμερα αὐτὴ τὴ μελέτη πιστεύω πὼς ἐκμεταλλεύομαι μιὰ παιδαγωγικὴ ἐπικαιρότητα μέσα στὰ πλαίσια καὶ τὶς ἀπόψεις τῆς ντεκρολιανῆς μεθόδου.

ΣΕΙΣΜΟΙ ΣΤΑ ΕΦΤΑΝΗΣΑ!!!

Ἡ μεγαλύτερη παγκόσμια ἐπικαιρότητα, ποὺ κρατᾶ σὲ ζωηρὴ συγκίνηση τοὺς ἀνθρώπους σ' ὅλον τὸν κόσμο.

Οἱ Ἕλληνες ἐκπαιδευτικοί, ἰδιαίτερα ἐμεῖς τοῦ ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ, πῶς βλέπομε τὸ ἐθνικὸ καὶ παιδαγωγικὸ μας χρέος σ' αὐτὴ τὴν περίσταση; Ξοφλοῦμε μήπως μὲ τὴν προσφορὰ τοῦ ὀβολοῦ τῆς χήρας;

Σὰν ἄνθρωποι, ἴσως.

Σὰν δάσκαλοι, ὄχι.

Κανένας Ἕλληνας ἐκπαιδευτικὸς δὲ θ' ἀρχίση ἐφέτος τὴ διδασκαλία τῆς Γεωγραφίας ἀπὸ τὰ μαθηματικὰ στοιχεῖα τῆς μελέτης τοῦ οὐρανοῦ, (γιατὶ μ' αὐτὰ ἀρχίζει τὸ διδακτικὸ βιβλίο) κλείνοντας μάτια καὶ ἀφτιὰ σ' ὅτι συνέβη πάνω στὸ γεωγραφικὸ χῶρο τῶν νησιῶν μας.

Ἐφέτος πρέπει νὰ μποῦμε στὶς τάξεις κυριολεκτικὰ σεισμόπληκτοι. Ἂς κλείσωμε στὸ ντουλάπι τὸ ἐπίσημο ἀναλυτικὸ μουχλιασμένο πρόγραμμα καὶ τὰ διδακτικὰ βιβλία κι' ἂς συντάξω μὲ μὲ τὴ συνεργασία τῶν παιδιῶν μας τὸ ἐπίκαιρο σεισμικὸ πρόγραμμά μας, ἀποβλέποντας στὴν πραγματοποίηση τῶν ἑξῆς σκοπῶν, ποὺ μᾶς θέτει ἡ σημερινὴ ἑλληνικὴ πραγματικότητα:

1ο. Τὸ ζωντάνεμα τοῦ δράματος τῶν 100 χιλ. ἀδελφῶν μας, μὲ σκοπὸ νὰ δημιουργήσωμε καὶ στερεώσωμε τοὺς συναισθηματικοὺς δεσμούς, ποὺ πρέπει νὰ ἑνώνουν τὸ ἑλληνόπουλο τοῦ ἐξωτερικοῦ μὲ τὴν πατρίδα καὶ τὸ λαό μας.

2ο. Τὴν ἔξαρση τῆς παγκόσμιας συγκίνησης μὲ σκοπὸ — ἀπὸ τὴν ἐκδήλωσή της — νὰ ἀποκομίση τὸ παιδὶ σοβαρὸ δίδαγμα γιὰ τὴ σταθερότητα τῆς κοινωνικῆς ἠθικῆς καὶ τῆς ἑνότητας καὶ ἀλληλεγγύης ὅλων τῶν λαῶν τῆς γῆς.

Ὅλη ἡ ντεκρολιανὴ παιδαγωγικὴ διαπνέεται ἀπὸ ἀπέραντη πίστη σ' αὐτὰ τὰ ἀνθρωπιστικὰ ἰδανικὰ καὶ τὰ καλλιεργεῖ συστηματικά.

3ο. Τὴν ἔμπρακτη ἐκδήλωση τῶν αἰσθημάτων ἀλληλεγγύης τῶν παιδιῶν μας ποὺ συνίστανται στὴν ἀποστολὴ βοήθειας πρὸς τὰ σεισμόπληκτα ἀδέρφια τους.

4ο. Τὴ μελέτη τῶν σεισμῶν στὰ νησιά, τὴν ἱστορία τους, τὴ μελέτη τους γενικὰ καὶ σὲ παγκόσμια κλίμακα σὰν γεωλογικοῦ φαινομένου, μὲ τὰ αἴτια κι' ἀποτέλεσμά τους, τὸ ρόλο τῆς ἐπιστήμης γιὰ τὴν προστασία τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν κίνδυνο τῶν σεισμῶν.

5ο. Τὴ μελέτη καὶ ἀφομοίωση ὅλου τοῦ γεωγραφικοῦ, ἱστορικοῦ πραγματογνωστικοῦ, πολιτιστικοῦ καὶ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ ποὺ μᾶς προσφέρει ἡ σεισμόπληκτη περιοχὴ (νησιὰ ἀκτὲς Στερεᾶς καὶ Πελοποννήσου.)

Πρόγραμμα

Ἂν θέλωμε νὰ συντάξωμε ἕνα ντεκρολιανὸ πρόγραμμα, πρέπει νὰ χωρίσωμε τὴν ὕλη σὲ τρεῖς ὁμάδες, ποὺ ἀνταποκρίνονται στὶς τρεῖς μορφὲς ἐκδήλωσης τοῦ πνευματικοῦ μηχανισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου (αἰσθάνομαι, σκέπτομαι, ἐνεργῶ

καὶ ἐκφράζομαι) δηλ. τὴν παρατήρηση, τὴ συσχέτιση τῶν ἰδεῶν καὶ τὴν ἔκφραση.

Α. Π α ρ α τ ή ρ η σ η:

— Ἄμεση παρατήρηση ἔκαμαν τὰ σεισμόπληκτα παιδιὰ κι' ἀπὸ τὰ δικά μας δσα παραθέριζαν ἐκεῖ.

Στὰ σχολεῖα μας ἡ παρατήρηση θὰ γίνῃ ἔμμεσα καὶ θὰ περιλαμβάνῃ τὸ ἑξῆς περίπου ὑλικὸ ποὺ θὰ συγκεντρώσουν τὰ παιδιὰ στὴν τάξη:

Φωτογραφίες, χάρτες, παρακολούθηση τῆς σχετικῆς κινηματογραφικῆς ταινίας, διηγήσεις αὐτοπτῶν (παιδιὰ ποὺ βρέθηκαν στὰ νησιὰ ἢ στὴν ἄλλη Ἑλλάδα) γράμματα ἀπὸ συγγενεῖς σεισμόπληκτους, περιγραφὲς ἐφημερίδων ἀγγελίες ἀπὸ ραδιοφώνου, ἀγγελίες στὸν τύπο σχετικὲς μὲ τοὺς ἑράνους, βοήθεια τῶν σεισμοπαθῶν, προσκόμιση καὶ παρατήρηση στὴν τάξη κάθε ἀντικειμένου ἑφτανησιώτικου, ποὺ φυλάγεται σὰν ἐνθύμιο στὰ ἑφτανησιώτικα σπίτια, τῆς περιοχῆς μας (φωτογραφίες οἰκογενειακές, τοπία, κειμήλια, προϊόντα ἑφτανησιώτικα (κ. λ.π.) Τὰ παιδιὰ θὰ ξετρυπώσουν τὰ πάντα καὶ θὰ μᾶς τὰ φέρουν. Κι' ἂν χρειασθῆ, πρέπει νὰ τρέξωμε νὰ βοηθήσωμε τὰ παιδιά.

Ἡ συγκέντρωση αὐτοῦ τοῦ ὑλικοῦ θὰ δημιουργήση τὸ κατάλληλο, κλίμα μέσα στὴν τάξη καὶ θὰ διεγείρῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν παιδιῶν γιὰ τὴ μελέτη τοῦ θέματος.

Β.—Σ υ σ χ έ τ ι σ η Ἰ δ ε ῶ ν σ τ ὸ χ ώ ρ ο:

Ποῦ ἔγιναν οἱ σεισμοί. Ἡ διαδρομὴ γι ἀνὰ φτάσωμε ὡς ἐκεῖ.

Σημεῖα ποὺ δείχνουν πῶς ἔλαβε χώρα σεισμικὴ δόνηση, (γκρεμισμένα σπίτια καθιζήσεις, ἀδιάβατοι δρόμοι κ.λ.π.) Σημάδια στοὺς ἀνθρώπους, (πληγωμένοι, ἄρρωστοι σωματικὰ καὶ ψυχικά, στερημένοι τῶν πάντων). Ὁ σεισμὸς καὶ τὰ ζῶα. (Ἔχοντας ὀξύτερα τὰ αἰσθητήρια ὀργανα προαισθάνονται τὸ σεισμὸ μὲ τὴν πιὸ ἀνεπαίσθητη κίνηση καὶ τὴν ὑπόκωφη βοή, μουγκρίζουν, γαυγίζουν τὰ σκυλιά). Ὁ σεισμὸς καὶ τὰ φυτά. Πῶς τὸν αἰσθάνονται. (Σειοῦνται, μπορεῖ νὰ σπάσουν, νὰ ξερριζωθοῦν).

Χαρακτηριστικὰ φαινόμενα. (Ἡ γῆ χορεύει μὲ ἄγριο ρυθμό, σηκώνεται σκόνη, γκρεμίζονται οἰκοδομές, κουνιοῦνται τὰ δένδρα, ἡ θάλασσα μιὰ ἀποσύρεται, μιὰ κατακλύζει τὴν ἀκτὴ σὲ βάθος ἀφήνοντας φάρια στὴν στεριά).

Τί συμβαίνει κάτω ἀπὸ τὴ γῆ. (αἰτίαι τῶν σεισμῶν).

Μετασεισμικὰ φαινόμενα. (Πῶς ἐξηγοῦνται).

Πρῶτες ἀνάγκες τῶν σεισμοπαθῶν, πρῶτες βοήθειες, τόπος προσέγγισης τῶν καραβιῶν. Οἱ μεγάλες τάξεις θὰ μελετήσουν καὶ τὴ γεωγραφία τῶν χωρῶν ποὺ ἔσπευσαν νὰ δώσουν ἢ ποὺ ἑτοιμάζουν βοήθεια.

Ἡ τωρινὴ ζωὴ τῶν κατοίκων στὶς κατασκηνώσεις.

Μελέτη τοῦ γεωγραφικοῦ χώρου τῶν νησιῶν. Ἀπόσταση ποὺ μᾶς χωρίζει. Ἀπόσταση ἀπὸ νησὶ ἢ νησιῶν καὶ χώρου τῶν ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος Ἔκταση τῶν νησιῶν σὲ σύγκριση μὲ γνωστοὺς χώρους τοῦ περιβάλλοντος τοῦ παιδιοῦ.

Μελέτη τοῦ νησιώτικου τοπίου. (Θάλασσα λιμάνια, κόλποι, ἀκρωτήρια, βουνά, λόφοι, ποτάμια, πεδιάδες, ζῶα, φυτά, ὀρυκτά, προϊόντα.)

Ἀσχολίες τῶν κατοίκων, (γεωργία κτηνοτροφία, ἁλιεία, ναυτιλία, βιοτεχνία, καλὲς τέχνες ἐπιστῆμες, λαογραφία.)

Μετανάστες Ἑφτανήσιοι. Παιδιὰ ἀπ' τὰ Ἑφτάνησα στὴν τάξη μας. Οἱ οἰκογένειές τους, οἱ ἀσχολίες τους ἐδῶ, οἱ Πατριές του, ἡ δράση τους, (τωρινὴ) ἡ δράση τῶν Ἑφτανησιωτῶν σ' ὅλον τὸν κόσμο, τὸ χρέος τους πρὸς τὰ σεισμόπληκτα νησιά τους.

Μελέτη τῆς Κερκύρας καὶ τῶν ἄλλων νησιῶν τοῦ Ἰονίου.

Μελέτη καὶ τοῦ λοιποῦ χώρου, ὅπου ἔγιναν αἰσθητοὶ οἱ σεισμοί. (ἀκτὲς Στερεᾶς Πελοποννήσου ὡς τὸν Ἰσθμὸ μὲ τὸ δικό του σεισμικὸ ἐπίκεντρο).

Ἡ Ἀθήνα σὰν πρώτη πόλη τῆς Ἑλλάδος, σὰν ἕδρα τῆς Κυβέρνησης, σὰν κέντρο τῶν πληροφοριῶν, τῆς μέριμνας καὶ τῆς σύγκέντρωσης τῆς βοήθειας καὶ τῆς διοχέτευσής της στὰ νησιά.

(Μελλοντικὰ σχέδια τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῶν σεισμοπαθῶν ἀνάγονται προγραμματικὰ στὴ συσχέτιση ἰδεῶν στὸ χρόνο).

Γ.— Σ υ σ χ έ τ ι σ η Ἰ δ ε ῶ ν σ τ ὸ χ ρ ό ν ο:

Πόσα δευτερόλεπτα διαρκεῖ ἕνας μέτριος, ἕνας ἰσχυρὸς σεισμός. Πόσος χρόνος γιὰ νὰ φθάση ἐδῶ ἡ εἴδηση μὲ τηλεγράφημα, μὲ ραδιόφωνο, μὲ ἐπιστολές, κι' ἐφημερίδες ἀεροπορικῶς, μὲ πλοῖο. Πόσος χρόνος νὰ γίνῃ γνωστὴ ἡ συμφορὰ σ' ὅλο τὸν κόσμο. μέσα τηλεπικοινωνίας). Σὲ πόσο χρόνο ἔφτασαν τὰ καράβια. Πόσες ὧρες, μέρες γιὰ νὰ φτάσωμε ὡς ἐκεῖ μὲ πλοῖο, μὲ ἀεροπλάνο. Ὡς ποῦ μποροῦμε νὰ πᾶμε μὲ σιδηρόδρομο.

Τὰ μικρὰ παιδιὰ θὰ κάμουν πολλὲς ἀσκήσεις γιὰ τὴ διάρκεια τῶν σεισμῶν, μὲ φυσικὲς μονάδες χρόνου (σφυγμός, ἀναπνοή,) ὕστερα μὲ ἐκκρεμὲς δικῆς τους κατασκευῆς κι' ὕστερα μὲ ρολόϊ ἐκκρεμές.

Πόσες μέρες μπορεῖ νὰ ζήση ἄνθρωπος χωρὶς νερὸ καὶ τροφή. (Ἄνθρωποι ποὺ ἀνασύρθηκαν ζωντανοὶ κάτω ἀπὸ τὰ ἐρείπια ὕστερα ἀπὸ ἀρκετὲς μέρες). Τί θὰ πάθωμε λοιπόν, ἂν μείνωμε νηστικοὶ μιὰ μέρα, γιὰ νὰ βοηθήσωμε τ' ἀρέρφια μας;

Μιὰ παρένθεση:

Εἶναι βράδυ. Ἀφήνοντας τὴ μελέτη αὐτὴ γιὰ λίγα λεπτὰ ἄνοιξα τὸ ραδιόφωνο. Ὁ σταθμὸς τοῦ Λονδίνου μεταδίδει τὴν εἴδηση τοῦ σεισμοῦ τῆς Κύπρου καὶ τὸ θάνατο 35 Κυπρίων ἀδελφῶν μας. Ἂς στρέψωμε τὴν προσοχή μας πρὸς τὴν ἡρωϊκὴ καὶ φιλελεύθερη ἀδελφή μας κι' ἂς εὐχηθοῦμε ὁλόψυχα — Κύπριοι καὶ Πανέλληνες — ἡ δίπλη συμφορὰ τῶν σεισμῶν καὶ τῆς σκλαβιᾶς νὰ μὴν ἔχῃ συνέχεια. Ἂς κάμωμε — δάσκαλοι καὶ παιδιά — ὕστερα ἀπὸ τὰ Ἑφτάνησα δεύτερο Κέντρο Ἐνδιαφέροντος τῆς σχολικῆς μας δουλειᾶς, τὴν Κύπρο, κι' ἂς στείλωμε μυριόστομη παράκληση στὸν εὐγενικὸ ἀγγλικὸ λαὸ καὶ τὴν κυβέρνησή του παράκληση βγαλμένη ἀπὸ τὰ ἀθῶα στόματα χιλιάδων ἑλληνόπουλων.

«Μαζὶ μὲ τὸ δῶρο τῆ ςβοηθείας του, νὰ στεί-

λη στὸν Κυπριακὸ λαὸ τὸ πιὸ πολύτιμο δῶρο ποὺ χρόνια προσμένει, τὸ ὁριστικὸ μήνυμα τῆς λευτεριᾶς του».

(Συνεχίζομε τὴ συσχέτιση στὸ χρόνο).

'Η ἱστορία τῶν σεισμῶν στὰ 'Εφτάνησα καὶ στ' ἄλλα μέρη τῆς 'Ελλάδας. 'Η ἱστορία τους σ' ὁλο τὸν κόσμο. Οἱ σεισμοὶ σὰν γεωλογικὸ φαινόμενο, μέσα στὴν ἱστορία τοῦ πλανήτη μας. Πῶς ὁ ἄνθρωπος, στοὺς αἰῶνες, ἀντιμετώπισε τὸν κίνδυνο τῶν σεισμῶν. Φεύγει στὸ ὕπαιθρο. 'Απομακρύνεται ὁριστικὰ ἀπὸ τὸ σεισμόπληκτο χῶρο (προκειμένου γιὰ ἡφαίστεια). 'Η συνεχισμένη προσπάθειά του γιὰ καλυτέρευση τῆς οἰκοδομικῆς τέχνης. (Ἱστορία τῆς οἰκοδομικῆς ἀπὸ τὰ προϊστορικὰ χρόνια ὡς σήμερα). Σπίτια ἀντισεισμικά. Νὰ τονισθῆ ὁ ἠθικὸς ρόλος τῆς ἐπιστήμης στὴν ἐξυπηρέτηση τῶν ἀναγκῶν καὶ τῆς πάλης τοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ καυτηριασθῆ κάθε ἔκτροπὴ τῆς ἐπιστήμης ἀπὸ τὸν εἰρηνιστικὸ καὶ κοινωνικό της προορισμό.

Εἶναι πολλὲς φορὲς περισσότερα τὰ σπίτια ποὺ γκρεμίζονται μὲ ἐπιστημονικὰ μέσα, ἀπὸ κεῖνα ποὺ γκρεμίζονται ἀπὸ τοὺς σεισμούς. Γιατί;

'Η 'Ιστορία τῶν 'Ιονίων Νησιῶν ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα χρόνια μέχρι σήμερα. 'Ιδιαίτερα ἡ ἱστορία τους κι' ἡ πολιτιστική τους δράση ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωση ἀπὸ τοὺς "Αγγλους ὡς σήμερα. Νὰ ἐξαρθοῦν τὰ πλεονεκτήματα τῆς λευτεριᾶς στὴ ζωὴ τῶν νησιωτῶν.

'Ιστορία τῶν ἑφτανησίων παροίκων στὴν Αἴγυπτο, τῆς δράσεώς των, τῆς δράσεως τῶν ἀδελφοτήτων των.

Μαθηματικά:

Πρὶν προχωρήσω στὴν ὕλη τῆς τρίτης ὁμάδας ἀσκήσεων «τὴν Ἔκφραση» θὰ ἀσχοληθῶ ἐδῶ μὲ τὰ μαθηματικά, γιατὶ τὰ προβλήματά τους κατὰ τὴν ντεκρολιανὴ μέθοδο, πρέπει νὰ βγαίνουν ἀπὸ τὴν ἐξέταση τοῦ ὑλικοῦ παρατήρησης καθὼς καὶ τῆς συσχέτισης. 'Ασφαλῶς πολλὰ προβλήματα προκύπτουν καὶ κατὰ τὴν ἀγορὰ τῶν ὑλικῶν τῆς χειροτεχνίας, ποὺ περιλαμβάνεται στὴν «Ἔκφραση».

Προβλήματα μὲ ὅλα τὰ εἴδη τῶν ἀριθμῶν, ἀκεραίων, δεκαδικῶν, κλασμάτων, μεθόδου τῶν τριῶν, ποσοστῶν κ.λ.π. βγαλμένα ἀπὸ τὴν καταστροφή, τὴν περίθαλψη, τὴν ἀποκατάσταση, τὶς βοήθειες σὲ εἶδη καὶ χρῆμα, προβάλλουν καὶ ζητοῦν τὴ λύση τους.

'Η ἀπάντηση σ' αὐτὰ τὰ προβλήματα θὰ αἰσθηματοποιήση περισσότερο στὸ παιδὶ τὸ μέγεθος τῆς καταστροφῆς, θὰ τὸ κάμη νὰ νοιώση περισσότερο τὸ χρέος του. Θὰ ἐκτιμήση μὲ τὴν παραστατικὴ γλῶσσα τῶν ἀριθμῶν τὴν ἀξία τῆς βοήθειας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τῆς παροικίας μας, καθὼς καὶ τῆς ξένης βοήθειας. 'Ιδιαίτερα θὰ ὁδηγήσωμε τὸ παιδί, νὰ προσέξη καὶ νὰ ἐκτιμήση τὴ βοήθεια τῆς Αἰγυπτιακῆς Κυβέρνησης καὶ τοῦ φιλόξενου Αἰγυπτιακοῦ Λαοῦ, νὰ ἐξάρωμε τὴ φιλία καὶ ἀλληλεγγύη του καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη μὲ τὴν ὁποία πρέπει ν' ἀντικρύζωμε τοὺς συμπολίτες μας Αἰγυπτίους κατὰ τὴν ἐδῶ ἁρμονικὴ συμβίωσή μας.

Τὰ μαθηματικὰ προβλήματα, ἔτσι δεμένα «μὲ τὴ ζωὴ καὶ γιὰ τὴ ζωή» εἶναι ταὐτόχρονα καὶ προβλήματα ἠθικῆς, ἐθνικῆς καὶ κοινωνικῆς τάξεως κι' ὁ δάσκαλος ἔχει ὑπέρτατο παιδαγωγικὸ χρέος νὰ βοηθήση τὰ παιδιὰ νὰ βροῦν τὴν ἀπάντηση μὲ τὸν ἐπιτυχέστερο τρόπο.

Δ.— Ἔ κ φ ρ α σ η ἀ φ η ρ η μ έ ν η

'Εδῶ ἔχει τὴ θέση της ἡ γλωσσικὴ διδασκαλία Πρῶτα πρῶτα θέλω νὰ ὑπογραμμίσω τὴ βασικὴ σημασία τοῦ αὐθόρμητου διαλόγου καὶ τῶν ἀνακοινώσεων, προφορικῶν καὶ γραπτῶν, ποὺ θὰ γίνουν κατὰ τὴν ἐξέταση τοῦ ὑλικοῦ παρατήρησης, συσχέτισης, ἔκφρασης, καθὼς καὶ κατὰ τὴν συνεργασία τῶν παιδιῶν μεταξύ τους, πρᾶγμα ποὺ δείχνει πόσο ἀλληλένδετη πρέπει νὰ εἶναι κι' ἡ γλωσσικὴ διδασκαλία μὲ τὸ ἐξεταζόμενο κέν. ἐνδιαφέροντος, ἂν θέλωμε πραγματικά, ἡ γλῶσσα κι' ἡ ζωή — πρὸς ὄφελος καὶ τῶν δυό τους — νὰ περπατοῦν χέρι-χέρι. 'Απ' τὸ δεσμὸ ἐξαρτᾶται κι' ὁ πλουτισμὸς τοῦ λεξιλογίου, ὁ χρωματισμὸς τῆς ἔκφρασης, ἡ δημιουργία ὡραίου γλωσσικοῦ ὕφους.

"Αφθονο ὑλικὸ γιὰ τὴ γλωσσικὴ διδασκαλία ὅλων τῶν τάξεων.

Εἰδησεογραφία ἐφημερίδων, περιγραφές, ἀναγνώσματα ἀπὸ βιβλία σχετικὰ μὲ τοὺς σεισμοὺς καὶ τὴ γεωγρ. καὶ ἱστορ. μελέτη τῶν νησιῶν.

'Η ἑφτανησιώτικη ποίηση καὶ ἰδιαίτερα ἡ ποίηση τοῦ Σολωμοῦ μὲ τὸν ἐθνικό μας ὕμνο. Μελέτη τοῦ ἑφτανησιώτικου γλωσσικοῦ ἰδιώματος ἀπὸ ἔργα σὰν τοῦ Λασκαράτου ἀπὸ ἀνέκδοτα, ἱστορίες, τὰ δημοτικὰ τραγούδια, γενικὰ τὴ λαογραφία τῶν νησιῶν.

'Η γραφή, ἡ ὀρθογραφία, ἡ γραμματική, αὐτὸ τὸ ὑλικὸ θὰ ἐκμεταλλευθοῦν.

'Η ἀκατάσχετη ὁρμὴ τῶν παιδιῶν γιὰ ἀνακοίνωση θὰ εὐνοήση πολὺ τὶς ἐκθέσεις, σὰν προφορικὴ καὶ γραπτὴ μορφὴ τοῦ λόγου.

"Αριστο μέσο γλωσσικῆς ἀνάπτυξης εἶναι οἱ σχολικὲς παραστάσεις. Τὰ ἴδια τὰ παιδιὰ μποροῦν νὰ γράψουν καμμιὰ δραματικὴ σκηνὴ ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν σεισμοπαθῶν, ἢ ἕνα ἠθογραφικὸ σκέτς.

Τὸ γλωσσικὸ αὐτὸ ὑλικὸ μπορεῖ νὰ ἀξιοποιηθῆ μὲ τὸν ἐπωφελέστερο τρόπο καὶ νὰ προκαλέση κι' ἄλλης φύσεως ὀφέλη, ἂν ἐνεργήσωμε πρὸ ψυχολογημένα. Θὰ θέσωμε στὰ παιδιὰ ἕνα ἐρώτημα, ποὺ θἄχη τὴ θέση ἑνὸς ἐκρηκτικοῦ συνθήματος. «Παιδιά, θέλετε νὰ κάνωμε θέατρο;»

Τὸ τὶ θὰ ἐπακολουθήση, εἶναι γνωστό. Τὸ δημιουργημένο σεισμικὸ βίωμα, ἡ ἔμφυτη ἰδιότητα τοῦ παιδιοῦ γιὰ τὸ καλό, τὸ ἔμφυτο ἐπίσης ἐνδιαφέρον του γιὰ ὅτι προκαλεῖ κίνηση, δράση, ζωὴ χαρά, θὰ γίνουν τὰ κίνητρα, γιὰ μιὰ ἐπετυχημένη ἐκδήλωση σχολ. ζωῆς, ποὺ θὰ δώση πλούσιους καρποὺς ἀπὸ ἄποψη γλωσσικῆς καὶ ἠθικῆς διδασκαλίας, ἐνῶ θὰ γίνη καὶ τὸ μέσο γιὰ εἴσπραξη χρημάτων γιὰ τοὺς σεισμοπαθεῖς.

Τὸ πρόγραμμα θὰ κλείση μὲ τὸν Καραγκιόζη, στὸν ὁποῖον θὰ ξεχωρίζη ὁ χαρακτηριστικὸς καὶ συμπαθητικὸς τύπος τῆς Ζακύνθου ὁ Νιόνιος. Αὐτὸ θὰ μείνη μυστικὸ καὶ θὰ εἶναι ἡ ἔκπληξη τῆς γιορτῆς.

Κι' ἡ διδασκαλία τῶν ξένων γλωσσῶν μὲ τὴν ἴδια μέθοδο πρέπει νὰ γίνη, τὸ ἴδιο ὑλικὸ νὰ ἐκμεταλλευθῆ καὶ νὰ εἶναι στενὰ δεμένη μὲ τὸ

ἐξεταζόμενο κεν. ἐνδιαφέροντος δσο καιρὸ κρατίση ἡ μελέτη του.

Μονάχα ποὺ θὰ πάρη τὰ στοιχεῖα ἀπὸ ἄλλες πηγές, δηλ. τὸν ξενόγλωσσο τύπο, τὰ βιβλία τῆς γλώσσας ποὺ διδάσκεται, τὶς ραδιοφωνικὲς ἐκπομπὲς σ' αὐτὴ τὴ γλῶσσα. Θὰ μποροῦμε τότε νὰ ἰσχυριζώμαστε πὼς διδάσκομε «Langues vivantes» «γλῶσσες ζωντανὲς» ἀφοῦ τὶς συνδέσαμε μὲ τὴ ζωή

Ε.— Ἔκφραση συγκεκριμένη. Περιλαμβάνει ὅλες τὶς χειροτεχνικὲς ἐργασίες καὶ τὴ μουσική. Ἡ μουσικὴ θὰ χρησιμοποιηθῆ κατὰ τὴ σχολ. παράσταση.

Εἶναι γνωστὸ πὼς τὸ παιδὶ ἐκφράζεται εὐκολώτερα μὲ τὰ τεχνικὰ μαθήματα, παρὰ μὲ τὸν προφορικὸ ἢ γραπτὸ λόγο. Αὐτὴ ἡ εὐκολία μαζὶ μὲ τὴν ἔμφυτη διάθεση τοῦ παιδιοῦ γιὰ δημιουργία τοῦ κάνουν τὴ χειροτεχνικὴ ἐνασχόληση ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρουσα.

Ἐὰν ὅμως κι' ἐδῶ δοθῆ λιγα σύνθημα στὰ παιδιὰ γιὰ μιὰ ἔκθεση, μιὰ ἀγορά, γιὰ βοήθεια τῶν ἀδελφῶν τους, τὰ ἀποτελέσματα θάναι πάλι πολὺ ἀνώτερα.

Θὰ δώσωμε στὰ παιδιὰ ἕνα περιθώριο χρόνου γιὰ νὰ μὴν ἀργοπορήση ἡ βοήθειά μας, καὶ θὰ μᾶς ἀποδώσουν πολὺ περισσότερα ἀπὸ τὶς περσινὲς λ.χ. ἐκθέσεις τοῦ Κοιν. Παρθεναγωγείου καὶ τῶν Ἐπαγγελματικῶν Καΐρου, ποὺ ἦταν τόσο πλούσιες καὶ ἀξιόλογες.

Ἂν θέλωμε νὰ κρατηθοῦμε μέσα στὰ καθαρὰ παιδαγωγικὰ πλαίσια καὶ νὰ διατηρήσωμε τὴ σύνδεση τῶν χειροτεχνικῶν ἀσχολιῶν μὲ τὸ κεν. ἐνδιαφέροντος ποὺ ἐπεξεργαζόμαστε, πρέπει νὰ ὁδηγήσωμε τὰ παιδιὰ νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὶς ἑξῆς δημιουργίες, χρησιμοποιῶντας παντὸς εἴδους ὑλικά:

Μακέτα ἑνὸς ἐφτανησιώτικου ἢ κυπριακοῦ χωριοῦ, ὅπως ἦταν πρὶν τὴν καταστροφή.

Μακέτα χωριοῦ μετὰ τὴν καταστροφή.

Μακέτα χωριοῦ ἀνοικοδομημένου.

Μακέτα κατασκήνωσης σεισμοπλήκτων.

Μακέτα ἑνὸς νησιώτικου λιμανιοῦ.

Μακέτα, μιᾶς νησιώτικης φρουταγορᾶς. (φροῦτα σὲ πανέρια καὶ καλάθια νησιώτικα).

Ἄφθονα τεχνητὰ λουλούδια τῆς ἐφτανησιώτικης γλάστρας τοῦ μπαλκονιοῦ ἢ τοῦ παράθυρου.

Χάρτης συνηθισμένος ἢ ἀνάγλυφος τῶν νησιῶν τοῦ Ἰονίου μὲ τὶς ἀκτὲς τῆς στερεᾶς καὶ Πελοποννήσου, χάρτης τῆς Ἰσθμίας, τῆς Κύπρου.

Παραστατικὸς πίνακας τῆς καταστροφῆς.

Παραστατικὸς πίνακας τῆς βοήθειας πρὸς τοὺς σεισμοπαθεῖς.

Πολλὰ σχέδια μὲ μολύβι ἢ ἔγχρωμα. (σὲ πασπαρτοῦ ἢ σὲ καρνίζα τὰ καλύτερα).

Ὅταν ὑπάρχη στὸ σχολεῖο ἀργαλιός, νὰ ὑφανθῆ τὸ ὕφασμα γιὰ τὶς σκηνὲς καὶ γιὰ τὶς κοῦκλες, ποὺ θὰ ντύσουν τὰ κορίτσια σὰν νησιώτοπούλες.

Διακοσμητικὴ πυρογραφία καὶ ξυλογλυπτικὴ (σχέδια καὶ παραστάσεις ἐφτανησιώτικες καὶ κυπριακές)

Νησιώτικες διακοσμήσεις σὲ πήλινα ἀγγεῖα.

Τὰ παιδιὰ τῶν ἐπαγγελματικῶν, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ παραπάνω, νὰ κάμουν ἕνα σεισμοσκόπιο ἢ τὸν πιὸ ἁπλὸ σεισμογράφο. Ραδιόφωνα ν' ἀκοῦμε τὶς εἰδήσεις τῶν σεισμῶν. Διάφορα εἴδη μηχανικῆς ἢ ἠλεκτρολογίας ποὺ μποροῦν νὰ πουληθοῦν στὴν ἔκθεση, ὅπως σίδερα ἠλεκτρικὰ κ.λ.π. Μερικὰ μικρόφωνα γιὰ τὴ γιορτὴ τῶν σεισμοπαθῶν, ποὺ θὰ ἑτοιμάσουν.

Τὰ κορίτσια θὰ ντύσουν κοῦκλες νησιωτοποῦλες, θὰ κάμουν χίλιες δυὸ ἀγαπημένες τους δημιουργίες σὲ πλεκτά, φορέματα, κεντήματα, κ.λ.π. ὅλα διακοσμημένα μὲ νησιώτικα σχέδια. Θὰ κάμουν φυσικὰ κι' ὅλα τ' ἄλλα εἴδη χειροτεχνίας.

Ἀπὸ τὶς πλῶτες ἀκόμη μέρες θὰ γίνη στὴν τάξη ἕνας μεγάλος χάρτης τοῦ Ἀνατολικοῦ Μεσογειακοῦ χώρου μὲ τὴν Αἴγυπτο, Κύπρο, Ἑλλάδα.

Μιὰ κόκκινη γραμμὴ θὰ δείχνη τὴ διαδρομὴ ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια ὡς ἐκεῖ. Τὰ παιδιὰ θὰ τὸ κάμουν καὶ σ' ὁ τετράδιό τους. Ἕνα βαπόρι ἢ μιὰ πάπια θὰ πλέη ἀκολουθῶντας τὴν κόκκινη γραμμή. Μὲ τὸ 15ο βαπόρι θὰ φτάσουν καὶ τὰ παιδιά μας στὰ νησιά.

Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ἐκείνη θ' ἀρχίσουν νὰ ἐξετάζουν τὸ θέμα τῶν σεισμῶν, ὅπως τὸ προβλέπει αὐτὴ ἡ μελέτη, ἢ ὅπως τὸ προβλέπει —διαφορετικὰ ἴσως — ἡ ἀντίληψη κι' ἡ φαντασία κάθε συναδέλφου.

Τελειώνοντας θέλω νὰ προσθέσω πὼς:

Σ' ὅλη αὐτὴ τὴ δουλειὰ τὰ παιδιὰ θὰ δουλέψουν ὁμαδικά, συντονισμένα καὶ πειθαρχημένα. Κι' ὅταν τὰ πάντα θὰ εἶναι ἑτοιμα, πάλι μὲ τὸ ἴδιο πνεῦμα θὰ μοιρασθοῦν τὶς εὐθύνες τους γιὰ τὴν τακτοποίηση τῆς ἔκθεσης, τὴν πρόσκληση τοῦ κοινοῦ, γιὰ τὴν καλὴ ἐπίβλεψη τὶς μέρες τῶν ἐπισκέψεων, τὴν πούληση, τὴν εἴσπραξη καὶ ἀποστολὴ τῶν χρημάτων.

Ἡ συναίσθηση πὼς διδάχτηκαν τόσο πολλά, πὼς πρόσφεραν τόσο πολλὰ στὰ σεισμόπληκτα ἀδέρφια τους, θὰ εἶναι ὁ εὔχυμος καρπὸς τῆς ἀνταμοιβῆς τους. Ἡ πίστη ποὺ θὰ γεννηθῆ στὴν ψυχή τους πρὸς τὴν ἀνθρώπινη ἑνότητα καὶ ἀλληλεγγύη, εἶναι στερεὸ ἠθικὸ καὶ κοινωνικὸ στήριγμα γιὰ τὴ ζωή τους ὅταν μεγαλώσουν.

Ὅσο γιὰ τὸ δάσκαλο μεγαλύτερη ἱκανοποίηση στὴ ζωή του δὲ γίνεται, παρὰ αὐτὴ ποὺ δοκιμάζει δουλεύοντας δημιουργικά, φωτισμένος ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ Νέου Σχολείου.

Σημ: Τέλειωσε, ὅπως βλέπετε, αὐτὴ ἡ μελέτη.

Καὶ ἀναρωτιέμαι, ὅπως καὶ σεῖς ἀγαπητοὶ συνάδελφοι, ποὺ τὴ διαβάσατε: Αἰσθάνεσαι τώρα τὸν ἑαυτόσου ἀπελευθερωμένο ἀπὸ τὸ χρέος γιὰ τὴν ἀνασυγκρότηση τῆς Παροικιακῆς μας Παιδείας: Αἰσθάνομαι πὼς ὄχι. Γιατὶ πιστεύω, πὼς τὸ ζήτημα τῶν προγραμμάτων καὶ τῶν μεθόδων, ποὺ πραγματεύθηκα ἐδῶ, καθὼς κι' ὅλα τ' ἄλλα προβλήματα τῆς Παιδείας μας, δὲ λύονται στὰ χαρτιά, καὶ μὲ ἀτομικὲς μόνο προσπάθειες. Χρειάζεται συντονισμένη προσπάθεια ὅλων τῶν παραγόντων ποὺ ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν Παιδεία κι' αὐτὸς ὁ συντονισμὸς δὲ θὰ ἐπιτευχθῆ παρὰ μὲ τὴ σύγκληση ἑνὸς Ἐκπαιδευτικοῦ Συνεδρίου, ποὺ δὲν μπορεῖ πιὰ νὰ ἀμελήται, γιατὶ αὐτὴ ἡ ἀμέλεια ἐγκυμονεῖ σοβαροὺς κινδύνους γιὰ τὴν παροικιακὴ μας παιδεία.

ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ

ΓΕΝΙΚΟΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ 28-30 Ἰαν. 1953

Ἐπιθεωρητὴς Εὐάγγελος Μακρῆς. Μετασχόντες δ[λοι καὶ νηπιαγωγοὶ 69

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ

Α) Σιωπηραὶ Ἐργασίαι, εἰσηγήθησαν οἱ Δημ)λοι κ. Μιχαὴλ Πασχάλης, Ἡλιοχωρίου καὶ κ. Ἀγησίλαος Ξυνὸς Παπίγκου, μὲ μεγάλην ἐπτυχίαν. Ἐπηκολούθησε εὐρυτάτη διονυχιστικὴ συζήτησις ἐπὶ τοῦ εἰσηγηθέντος θέματος εἰς ἣν ἔλαβον μέρος οἱ συνάδελφοι κ. Ε, Κοσκινᾶς, κ. Θωμᾶς Ζώης, κ. Γ. Οἰκονόμου, κ. Δ. Τσαρτσάλης, κ. Π. Βέλλας καὶ κ. Θ. Πορφυρίου οἵτινες σαφῶς ἐξέθεσαν σχετικὰς παρατηρήσεις καὶ ἀπόψεις, καὶ προσέθεσαν στο χεῖα ἐκ πείρας των. Ὁ κ. Ἐπιθεωρητὴς ἐν τέλει συνεκέντρωσε κι' ἔκλεισε τὴν συζήτησιν ἐπὶ τοῦ ἄνω θέματος ἀναθέσας εἰς τοὺς εἰσηγητάς, ὅπως ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν λαβόντων μέρος εἰς τὴν συζήτησιν τοῦ θέματος Συναδέλφων διατυπώσωσι τὰ σχετικὰ πορίσματα ἅτινα ἐκτίθενται κατωτέρω.

1) Αἱ σιωπηραὶ ἐργασίαι ἀπαραίτητος προϋπόθεσις ἐπιτυχίας τοῦ Δημ. Σχολείου καὶ δὴ τοῦ Μονοταξίου.

2) Ἀποτελοῦσιν ἰδιαιτέραν μορφὴν ἐργασίας μ ἠπιδεχομένης τυποποίησιν.

3) Αἱ σιωπηραὶ ἐργασίαι θεραπεύουσιν ἀνάγκας τῶν μαθητῶν καὶ καλλιεργοῦσι τὰς ἰδ.αι·έρας κλείσεις αὐτῶν.

4) Δίδουν δ ἔξοδον εἰς τὴν κινητικότητα καὶ πλεονάζουσαν ἐνεργητικότητα τῶν μαθητῶν.

5) Ἀποτρέπουν τὴν λογοκοπίαν.

6) Κατὰ τὴν ὁμαδικὴν ἐργασίαν ἀποτρέπεται ἡ δημιουργία μειονεκτικῶν καὶ ὑπεροπτικῶν τύπων.

7) Ἡ ἐνδοστροφὴ καὶ ὁ ἐνδοσκοπισμὸς φέρουσιν ὅλως ἐξαιρετικὰ ἀποτελέσματα.

8) Ἀπαιτοῦσιν αὐτοτελῆ ἐργασίαν, αὐτενέργειαν καὶ καλλ·εργοῦσιν τὴν αὐτοσυγκέντρωσιν καὶ αὐ·ογνωσίαν.

ΕΦΑΡΜΟΓΗ

1) Ἐπιβάλλεται ἡ ἐφαρμογὴ των εἰς ὅλους τοὺς ·τύπους τοῦ Δημ. Σχολείου.

2) Δέον νὰ ἑτοιμάζωνται ἐκ τῶν προτέρων καὶ νὰ μὴ τίθενται προχείρως καὶ ἀβασανίστως.

3) Νὰ εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὴν ψυχικὴν καὶ πνευματικὴν κατάστασιν τοῦ Παιδός.

4) Ἀπαραιτήτως

4) Ἀπαραιτήτως νὰ ἐλέγχωνται ὑπὸ τοῦ Διδασκάλου ἢ νὰ ἀλληλοελέγχωνται ὑπὸ τῶν μαθητ ὧν.

5) Ἀπαραίτητος προϋπόθεσις ἐπιτυχοῦς ἐφαρμογῆς των, ὕπαρξις βοηθητικῆς αἰθούσης, ἀφθονίας μέσων, πλουσίας μαθητικῆς βιβλιοθήκης ὡς καὶ Σχολικοῦ κήπου.

Κατὰ τὸ διάλειμμα ἐπηκολούθησεν ὑποδειγματικὴ Διδ)λία Γυμναστικῆς ἐν τῷ προαυλίῳ τοῦ Σχολείου, γενομένη παρὰ τοῦ κ. Ἐπιθεωρητοῦ τῆς Σωματικῆς Ἀγωγῆς κ. Κασβίκη.

Β) Τὸ θέμα. Αἱ χειροτεχνικαὶ ἐργασίαι καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν ὠφέλη:

Εἰσηγήθη λεπτομερῶς καὶ ἐμπεριστατωμένως ὁ Δημ)λες Σανοβοῦ κ. Σπυρίδων Παππᾶς. Ἡ πολύπλευρος ὁμολογουμένως προσέγγισις τοῦ θέματος καὶ ἡ προσεκτικὴ ἐξέτασίς του ἐκ μέρους τοῦ εἰσηγητοῦ ὑπῆρξεν θαυμαστὴ καὶ ὥθησε τοὺς συνέδρους εἰς εὐρυτάτην καὶ ἀξιόλογον ἀνταλλαγὴν γνωμῶν. Ἀξιοσημείωτοι γνῶμαι ἐλέχθησαν ἐκ μέρους τῶν συναδέλφων κ. Θ. Ζώη, Ε. Κρούσκου, κ. Κασβίκη (Ἐπιθεωρητοῦ Σωματικῆς ἀγωγῆς) κ. Ν. Πράσσου. Ὁ κ. Ἐπιθεωρητὴς ἐτερμάτισε τὴν συζήτησιν ἐπὶ τοῦ θέματος τονίσας τὴν μεγίστην Παιδαγωγικὴν καὶ δ δακτικὴν σημασίαν τῶν χειροτεχνικῶν μαθημάτων.

Τονίζει τὴν σημασίαν τῶν ἐκθέσεων τῶν χειροτεχνημάτων κ.λ.π. καὶ συνιστᾷ τὴν ὀργάνωσιν τοιούτων ἐκθέσεων εἰς ἅπαντα τὰ Σχολεῖα τῆς Περ·φερείας. Ἐν τέλει ἀνέθεσεν εἰς τὸν εἰσηγητὴν τοῦ θέματος ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν λαβόντων μέρος εἰς τὴν συζήτησιν τοῦ θέματος συναδέλφων, ὅπως καταρτίσωσιν σχετικὰ πορίσματα ἅτινα ἐκτίθενται κατωτέρω:

1) Αἱ χε ροτεχνικαὶ ἐργασίαι ἀνταποκρίνονται εἰς τὰς κλίσεις, ἀ άγκας, ἐπιθυμίας καὶ ἐνδιαφέροντα τῶν μαθητῶν.

2) Συντελοῦν εἰς τὸν σχηματισμὸν ἀκρ·βῶν, σταθερῶν καὶ πλήρων ἐποπτειῶν.

3) Συντελοῦν εἰς τὸν εἰδολογικὸν σκοπὸν τῆς Διδ)λίας τ.ἐ. ἀναπτύσσουν τὰς ψυχικὰς καὶ π.ευματικὰς δυνάμεις τοῦ παιδὸς (προσοχή, παρατηρητικότητα, κρίσιν, μνήμην, φαντασίαν, βούλησιν ἀσκοῦν τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰς χεῖρας (ἀποκτοῦν δεξιοτεχνίας, εὐχέρειαν) καὶ ἀναπτύσσουν τὸ καλαισθητικὸν συναίσθημα.

4) Ἀ απ·ύσσουν τὴν ἅμιλλαν καὶ συντελοῦν εἰς τὴν ὁμαλὴν ψυχικὴν ἐξέλιξιν ἰδιαιτέρως εἰς ἀνωμάλους τύπους παιδῶν, τὴν ἀποκατάστασιν καλῶν συνηθειῶν (καθαριότητα, τάξιν, ἀκρίβ·αν, ἐπιμο ήν, ὑπομονὴν) καὶ ἀπὸ κοινωνικῆς πλευρᾶς δημιουργοῦν ἐκτίμησιν τῆς ἐργασίας καὶ ἐξυπηρετοῦν πρακτικῶς τὴν ζωήν.

5) Ἕνεκα τῶν ἀνωτέρω τυγχάνει ἀπαραίτητος ἡ Δ·δ)λία τῶν χειροτεχνικῶν μαθημάτων εἰς πα τὸς τύπου Σχολεῖα καὶ εἰς ἰδιαιτέρας ὥρας οὐχὶ μόνον κατὰ τὰς σιωπηρὰς ἐργασίας.

6) Ἀπαιτεῖται παρατηρητικότης καὶ προνοητικότης διὰ τὴν συλλογὴν ὑλικοῦ τὸ ὁποῖον παρέχει ἄφθονον ἡ φύσις ὡς καὶ προμήθεια ἐκ τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου ἐφ' ὅσον τοῦτο καθίσταται δυνατόν.

7) Ἡ ἐν τῷ Σχολείῳ ἔκθεσις χειροτεχνικῶν ἐργασ ῶν τῶν μαθη·ῶν δημιουργεῖ ἅμιλλαν, χαράν, καλαισθησίαν, ἐκτίμησιν ὑπὸ τῆς Κοινωνίας διὰ τὴν ἐν τῷ Σχολείῳ συντελουμένην ἐργασίαν.

8) Ἀποτελοῦσι μέσον διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Σχολείου

Γ' ΘΕΜΑ «Ἐνιαία Συγκεντρωτικὴ Διδ)λία τὸ θέμα εἰσηγήθη ὁ Δημ)λος Κων)τῖνος Παπαδημητρίου Δημ)λος Καστανέας, ὅστις δ:εξῆλθεν τοῦτο ἐν πάσει λεπτομερείᾳ, θίξας αὐτὸ ἀπὸ πάσης πλευρᾶς.

Ἡ εἰσήγησις ἔδωσεν ὥθησιν δι' εὐρείαν συζήτησιν μεταξὺ τῶν συνέδρων εἰς ἣν ἔλαβον μέρος κατὰ σειρὰν οἱ συνάδελφοι: Θ. Ζώης, Α. Χριστοδούλου, Π. Βέλλος, Ε. Κοσκινᾶς, Χ. Γεωργιάδης, Δ. Τσανάδης, Κ. Κατσάρης, Θ. Στάρα, Ν. Πράσσος, Γ. Γκέκας καὶ κ. Κασβίκης (Ἐπιθεωρητὴς Σωματικῆς Ἀγωγῆς). Τὴν συζήτησιν ἔκλεισεν ὁ Ἐπιθεωρητὴς κ. Εὐάγ. Μακρῆς ὅστις ἐν κατακλεῖδι συντέστησεν εὐρεῖαν θεωρητικὴν γνῶσιν τῆς Ε.Σ.Δ. ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν διὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἐφαρμογήν της, ἐπιπροσθέτως δὲ προτείνει ὅπως ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς Σχολ. ἔτους ἐφαρμοσθῇ αὕτη εἰ δυνατὸν εἰς ἅπαντα τὰ Σχολεῖα τῆς Περιφερείας. Ὁ εἰσηγητὴς μετὰ τῶν λαβόντων μέρος εἰς τὴν διαπραγμάτευσιν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν συζήτησιν τρῦ θέματος, ἀνέλαβον καὶ διετύπωσαν τὰ κάτωθι πορίσματα σχετικῶς μὲ τὴν Ε.Σ. Διδασκαλία.

1) Ἡ Ε.Σ.Δ. ἀποτελεῖ θέλησιν καὶ τάσιν τῆς ἐποχῆς πρὸς ἑνοποίησιν τῆς ζωῆς καὶ στηρίζεται ἐπὶ τῶν διδαγμάτων τῆς συγχρόνου ψυχολογίας θεραπεύει δὲ σειρὰν Παιδαγωγικῶν ἀξιωμάτων.

2) Ἡ Ε.Σ.Δ. εἶναι ὀρθή, ἐφαρμόσιμος, καὶ ἀποτελεσματικὴ διότι: α) Ἡ εὐκινησία καὶ ἡ ἐλευθερία κατὰ ταύτην τοῦ Διδ)λου καὶ τῶν μαθητῶν ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν καὶ ἐπεξεργασίαν τῶν γνώσεων καὶ ἡ ἀβίαστος καὶ ἡ φυσικὴ μορφὴ τὴν ὁποίαν προσλαμβάνει ἡ διδακτικὴ ἐργασία προκαλοῦν εὐαρέστησιν ὅλων ἐπὶ τὴν ἐργασίαν, συμμετοχὴν εἰς αὐτὴν ὅλων τῶν δυνάμεων, δηλ. τελεία προσαρμογὴ πρὸς τὰς Παιδικὰς δυνάμεις, τάσεις καὶ ἀνάγκας. β) ἐπιτρέπουν ὥστε καὶ ἐν τῷ Σχολείῳ νὰ συνεχίζεται ἡ ἀγάπη πρὸς τὸ μάθημα, διδάσκεται ἡ τέχνη τῆς ἐργασίας καὶ ἀσκοῦνται τὰ παιδιὰ νὰ ἐφαρμόσουν τὴν τέχνην αὐτήν.

γ) Συνδέει σπίτι καὶ Σχολεῖον καὶ οὕτω κατορθοῦται ἡ προσέλκυσις τοῦ διαφέροντος τοῦ μαθητοῦ. Δι' ὃ ἡ μορφὴ τῆς ἐργασίας τοῦ Σχολείου τουλάχιστον κατὰ τὰ δύο πρῶτα ἔτη τῆς φοιτήσεως δέον νὰ εἶναι σύμφωνος μὲ τὴν Ε.Σ.Δ. δ) Ἡ ἐφαρμογή της προϋποθέτει βαθεῖαν Παιδαγωγικὴν καὶ Ψυχολογικὴν μόρφωσιν καὶ ἐντεταμένην προπαρασκευὴν τοῦ διδάσκοντος.

3) Ἐπροτάθη, ἀπεφασίσθη καὶ ἐνεκρίθη καὶ παρὰ τοῦ κ. Ἐπιθεωρητοῦ ὅπως ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς Σχολικοῦ ἔτους ἐφαρμοσθῇ ἡ Ε.Σ. Διδασκαλία εἰς τὰς δύο κατωτέρας τάξεις τῶν Σχολείων ἁπάσης τῆς περιφερείας.

Μ.Μ. ΤΗΣ ΙΔΙΑΣ ΗΜΕΡΑΣ

Δ) Τὸ θέμα «Αἱ ἐκθέσεις εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον» Εἰσηγήθη ὁ Δημ)λος Στρατσάνης κ. Εὐστάθιος Κοσκινᾶς. Μετὰ τὴν εἰσήγησιν ἐπηκολούθησεν συζήτησις ἐπὶ τοῦ θέματος εἰς ἣν ἔλαβον μέρος οἱ Συνάδελφοι Π. Βέλλος, Ν. Παπανικολάου, Θ. Ζώης καὶ Α. Χριστοδούλου. Ὁ κ. Ἐπιθεωρητὴς ἔκλεισε τὴν συζήτησιν ἐπὶ τοῦ θέματος προσθέσας τὰ ἑξῆς: «Ἀπαραίτητος προϋπόθεσις διὰ γραφὴν καλῶν ἐκθέσεων εἶναι ἡ διάθεσι στοῦ γράφοντος καὶ συνεπῶς δὲν πρέπει νὰ γίνωνται αὗται εἰς προγραμματισμένας ὥρας. Αἱ τακταὶ ὧραι εἶναι ἀντιπαιδαγωγικαί. Αἱ ἐκθέσεις πρέπει νὰ διορθώνωνται εὐθὺς ἀμέσως. Εἰς τὴν διόρθωσιν αὐτῶν νὰ λαμβάνωσιν μέρος ἅπαντες οἱ μαθηταὶ καὶ νὰ ἀναγιγνώσκωνται αἱ ἐκθέσεις ὅλων τῶν μαθητῶν. Ἀποκρούει τὴν διὰ ἐρυθροῦ μολυβίου διόρθωσιν δ ὁτι τοῦτο ἀπογοητεύει τοὺς μαθητάς. Ἡ συζήτησις τῆς γνώμης τῶν μαθητῶν διὰ τὴν καλὴν ἔκθεσιν συντελεῖ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ φιλοτίμου καὶ τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν μαθητῶν, εἶναι δὲ καὶ ἐποικοδομητικὸν τῆς ἠθικῆς των. Νὰ μὴ δοθῇ μεγίστη σημασία εἰς τὴν ὀρθογραφίαν παρὰ εἰς τὴν καλὴν διατύπωσιν. Νὰ γραφοῦν ἐλευθέρως, ἡσύχως καὶ ἠρέμως εἰς τὴν παιδικὴν καὶ μητρικὴν γλῶσσαν. Ἐξ ἰδίας πείρας «ὅτι πολλοὶ μαθηταὶ γράφουν καλὰς ἐκθέσεις καὶ διὰ τοῦτο ἔχομεν καὶ πολλοὺς λογοτέχνας». Ἐν τέλει ἀναθέτει εἰς τὸν εἰσηγητὴν τοῦ θέματος μετὰ τῶν διαπραγματευθέντων καὶ λαβόντων μέρος εἰς τὴν συζήτησιν τοῦ θέματος, νὰ καταρτίσωσιν τὰ σχετικὰ πορίσματα ἔχοντα ὡς ἑξῆς:

1) Τὸ μάθημα τῶν ἐκθέσεων ἀποτελεῖ τὸν καθρέπτην τῆς προόδου τῶν μαθητῶν καθ' ὅτι εἶναι τὸ πλέον ἐπίκαιρον σημεῖον διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἱκανοτήτων αὐτῶν.

2) Ἀναπτύσσει τὴν αὐτενέργειαν καὶ ἀνακαλύπτονται δι' αὐτοῦ αἱ δεξιότητες τῶν μαθητῶν, ἐξέλιξις αὐτῶν, ὁ χαρακτήρ, αἱ κλίσεις καὶ ρυθμίζεται τὸ ἔργον τοῦ διδασκάλου σύμφωνος πρὸς τὴν ἀτομικότητα ἑκάστου.

3) Ἐπιτυγχάνει τὴν ἀτομικοποίησιν τῶν μαθητῶν ἥτις εἶναι ἡ τελευταία ἀπαίτησις τῆς Παιδαγωγικῆς Ἐπιστήμης.

4) Νὰ γίνεται μεγάλη χρῆσις τῶν προφορικῶν ἐκθέσεων, κυρίως εἰς τὰς μικρὰς τάξεις, ἥτις θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν καλὴν γραπτὴν διατύπωσιν.

5) Προϋπόθεσις καλῶν ἐκθέσεων εἶναι ἡ διάθεσις τοῦ γράφοντος καὶ συνεπῶς δέον νὰ μὴν γράφωνται αἱ ἐκθέσεις εἰς τακτὴν ὥραν.

6) Ν' ἀποφεύγηται ἡ μετὰ σχολαστικότητος διόρθωσις τῶν ἐκθέσεων καὶ νὰ γίνηται αὕτη εὐθὺς μετὰ τὴν γραφὴν μὲ τὴν συνεργασίαν τῶν μαθητῶν.

7) Ἡ γραφὴ ἐκθέσεων δύναται νὰ γίνῃ κι' ἐν τῷ Σχολείῳ κι' ἐν τῇ οἰκίᾳ τῶν μαθητῶν.

8) Ἡ μορφὴ τῶν ἐκθέσεων δέον νὰ εἶναι ποικίλη (περιγραφή, διάλογος, ἐπιστολὴ κ.λ.π.

9½ Ἡ γλῶσσα τῶν ἐκθέσεων δέον νὰ εἶναι ἡ μητρικὴ γλῶσσα μὲ πλουσίαν ἔκφρασιν (κοσμητικὰ ἐπίθετα, παρομοιώσεις, εἰκόνες, προσωποποιήσεις κ.λ.π.).

10) Συντελεστικὰ μέσα διὰ τὴν γραφὴν καλῶν ἐκθέσεων εἶναι ἡ παρατήρησις, ἡ ἀνάγνωσις βιβλίων, περιοδικῶν καὶ ἡ ἐξαγωγὴ ἀλληλογραφίας καὶ 11) Ἡ ἐκλογὴ τοῦ θέματος θὰ εἶναι εὐκαιριακή, θὰ γίενται δὲ κατὰ τὸ πλεῖστον τῇ συνεργασίᾳ διδ)λου καὶ μαθητῶν, ἐκ τοῦ Σχολικοῦ, οἰκογενειακοῦ κ.λ.π. φυσικοῦ περιβάλλοντος.

ΕΝΙΑΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΕΙΣ Β΄. ΤΑΞΙΝ

10-6 53. Τὰ παιδιὰ μετὰ τὴν κοινὴ προσευχή, μπαίνουν μαζί μου στὴν τάξη.

Μα θ . : Κυρία σήμερα λείπει ὁ Μπάμπης κι ὁ Κώστας, πᾶνε στὸ θέρο.

Μ α θ . : Κι' ἐμεῖς Κυρία ἀρχίσαμε τὸ θέρο. Κάμαμε παρέα μὲ τὴ θειά μου τὴ Βασίλω γιατί εἶναι μόνη της. Ὁ Μήτσος της πάει στρατιώτης.

Μ α θ . : Ἐμεῖς Κυρία θὰ θερίσουμε τὸ κριθάρι μας πρῶτα, γιατὶ τὰ σιτάρια μας δὲν ἔγιναν ἀκόμη.

Μ α θ . : Κυρία, στὸ θέρο θὰ κοιμόμαστε ἔξω, κάτω στὸν Ἅη-Μηνά. Ἐκεῖ εἶναι μακρυά, Κυρία, δυὸ ὧρες μὲ τὰ πόδια. Πρὸς τὰ δῶ, Κυρία

Μ α θ . : Ὅταν θὰ πᾶμε στὸν Ἅη-Μηνὰ θὰ ἔχουμε κάνει ἐξετάσεις καὶ θὰ πᾶμε ὅλοι καὶ θὰ πάρουμε καὶ τὴν μπεμπέκα μας.

Μ α θ . : Ἐμεῖς, Κυρία ἔχουμε σιτάρια στὴν Ἀντίκυρα. Ἐκεῖ, Κυρία, σὲ 5—6 μέρες θὰ θερίσουν τὰ σιτάρια. Εἶναι ἰσιώματα καὶ θὰ κοιμώμαστε ἐκεῖ, γιατὶ ἔχουμε καὶ σπίτι.

Δ)σ α : Καὶ ποῦ εἶναι αὐτὰ τὰ σιτάρια, Κώστα;

Μ α θ . : Πρὸς τὸ Μονοστήρι, Κυρία. Θὰ περάσουμε ἕνα λόφο, θὰ βροῦμε τὸ Μοναστῆρι, θὰ κάνουμε ἴσια κάτω, νὰ πρὸς τὴν ἀνατολή, ἀπὸ τὸ Σχολεῖο μας.

Μ α θ . : Ἐμεῖς, Κυρία, ἔχουμε σιτάρια πρὸς τὸ Ἀραχωβίτικο. Εἶναι ψηλὰ σὰν ἐμένα, Κυρία. Πῆγα τὴν Κυριακὴ μὲ τὴ μαμά μου καὶ δὲν φαινόμουνα καθόλου. Τῆς μαμᾶς μόνο τὸ κεφάλι φαινόταν, τόσο ψηλά καὶ καλὰ εἶναι. Ἔχουμε καὶ κριθάρια σπείρει, Κυρία. Εἶναι δῶ κοντὰ στὸ χωριό.

Δ)σ α : Θέλετε νὰ πᾶμε στὰ χωράφια ποὺ θερίζουν σήμερα, παιδιά;

Π ο λ λ ά : Ναί, Κυρία, νὰ πᾶμε.

(Βγαίνουμε ἀπ' τὴν Τάξη, μπαίνουμε στὴ γραμμὴ καὶ μὲ τραγούδια ξεκινᾶμε)

Ὅταν φτάσαμε στὸ κοντεινὸ χωράφι, ποὺ θερίζουν, χαιρετᾶμε καὶ τὰ παιδιὰ σκορπίζουν μέσα στὸ θερισμένο χωράφι καὶ παρατηροῦν αὐτοὺς ποὺ θερίζουν.

Μ α θ . : Μήτσο γιὰ κοίταξε ἕνα μεγάλο στάχυ.

Μ α θ . : Κοίταξε τὸ δικό μου τί μεγάλο ποὺείναι. Νὰ μεγαλύτερο ἀπ' τὸ δικό σου. Τὰ μετρᾶμε;

Μ α θ . : Κυρία, κοίταξε τὸ Μηνὰ θερίζει, ἀλλὰ δὲν ξέρει καλά. Μπορεῖ νὰ κόψῃ τὰ χέρια του.

Μ α θ . : Μηνά, ἔπρεπε νὰ ἔχῃς πιὸ μικρὸ δρεπάνι. Αὐτὸ εἶναι μεγάλο, δὲν κάνει γιὰ τὰ δικά σου χέρια.

Μ α θ . : Κυρία, τὰ παιδιὰ δίνουν στὸ μπάρμπα Δῆμο χεριὲς καὶ τὶς κάνει δεμάτια. Τὸν βοηθᾶνε, Κυρία.

Δ)σ α : Πᾶμε καὶ μεῖς κοντὰ στὸν μπάρμπα Δῆμο νὰ δοῦμε τὰ δεμάτια.

Π ο λ λ α : Πᾶμε, Κυρία, πᾶμε. (πηγαίνουμε).

Μ α θ . : Ἔκανε 9 δεμάτια ὁ μπάρμπα-Δῆμος.

Δ)σ α : Ρωτᾶτε τὸν κ. Δῆμο πόσες χεριὲς βάζει στὸ κάθε δεμάτι.

Μ α θ . : 7 Κυρία, τὸ εἶδα ἐγὼ τώρα ποὺ τὰ ἔφκιαχνε καὶ τὰ μέτρησα.

Δ ῆ μ ο ς : Ναὶ παιδιά, 7 ἔβαλα, ἀλλὰ μπορεῖ νὰ βάλω καὶ ὀλιγότερες ἅμα εἶναι οἱ χεριὲς μεγαλύτερες.

Δ)σ α : Γιὰ τὰ 9 δεμάτια ποὺ ἔφκιασε πόσες χεριὲς ἔβαλε;

Π ο λ λ ά : 63, Κυρία.

Δ)σ α : Γιὰ μετρᾶτε τώρα πόσες χεριὲς ἔχουν θερίσει οἱ γυναῖκες.

Μ α θ . : (Τὶς μετράει μαζὺ μὲ ἄλλους καὶ φωνάζει): 56 Κυρία.

Δ)σ α : Πόσα δεμάτια θὰ γίνουν αὐτὲς οἱ χεριές;

Μ α θ . : πολλοί, 8 Κυρία.

Δ)σ α : Τώρα γιὰ μετρᾶτε τὰ δεμάτια ποὺ ἔχει φκιάσει ὁ κύρ-Δῆμος.

Π ο λ λ ο ί : (μετρᾶνε). Ἐκεῖ εἶναι 28, ἐκεῖ εἶιαι 27 καὶ κεῖ εἶναι 19.

Δ)σ α : Γιὰ σκεφθῆτε τώρα νὰ μοῦ βρῆτε πόσα εἶιαι ὅλα τὰ δεμάτια.

Π ο λ λ ο ί : 74 Κυρία εἶναι.

Δ)σ α : Μπράβο, τὸ βρήκατε σωστά. Τώρα πόσα θέλει ἀκόμα γιὰ νὰ τὰ κάνῃ 100;

Μ α θ . : 26, Κυρία.

Δ)σ α : Τώρα, παιδιά, γιὰ πέστε μου πόσα ζῶα θὰ φορτώσῃ ὁ κ. Δῆμος γιὰ τὰ 74 δεμάτια, ἂν σὲ κάθε ζῶο φορτώνῃ 8 δεμάτια;

Μα θ . : Θέλει 9 ζῶα, Κυρία.

Μ α θ . : Θέλει 9 καὶ θὰ τοῦ μείνουν καὶ 2 ἀκόμα.

Μ α θ . : Δὲν μοῦ λέτε Μπάρμπα Δῆμο, τὸ κριθάρι γίνεται ψωμί;

Δ ῆ μ ο ς : Γίνεται παιδιά, ἀλλὰ δὲν καθαρίζονται καλὰ οἱ ἀγάνες καὶ γιὰ τοῦτο μονάχα στὴν ἀνάγκη τὸ φκιάχνουν ψωμί. Εἶιαι ὅμως πολὺ θρεπτικὴ τροφή, γιὰ τὰ ζῶα.

Π ο λ λ ο ί : Εὐχαριστοῦμε κύρ-Δῆμο.

Δ)σ α : Πᾶμε τώρα παιδιὰ στὸ σχολεῖο μας.

Π ο λ λ ο ί : Νὰ ποῦμε ἕνα τραγούδι, Κυρία νὰ μᾶς ἀκούσει καὶ ὁ Μπάρμπα Δῆμος;

Δ)σ α : Ναί, παδιά, νὰ ποῦμε ἕνα τραγούδι. Ποιὸ θέλετε σεῖς;

Μ α θ . : Γιὰ τὸ θέρο ἕνα ποὺ ξέρουμε ἀπὸ πέρυσι, Κυρία. (τραγουδοῦν)

Δ)σ α : Τώρα παιδιὰ δὲν λέμε καὶ μιὰ προσευχὴ γιὰ τοὺς γεωργούς, ποὺ μᾶς δίνουν μὲ τόσο κόπο τὸ ψωμάκι;

Μ α θ . : Ναί, ναί, Κυρία.

Δ)σ α : Ἐσὺ καλὲ Χριστούλη ποὺ ἔστειλες τὴ βροχούλα κι' ἔγιναν τὰ σπαρτά, βοήθησε καὶ τώρα νὰ μάσουν τὸν καρπὸ καὶ σὲ παρακαλοῦμε κάνε καὶ μᾶς καὶ ὅλους τοὺς γεωρ-

γοὺς πάντα νὰ Σὲ ὑμνοῦνε, νὰ Σὲ δοξολογοῦνε, (ἐπαναλαμβάνεται κι' ἀπὸ ὅλους καὶ ὅταν τελειώσουμε, χαιρετοῦμε καὶ φεύγουμε)

(Στὸ Σχολεῖο) Δ)σ α : Τώρα παδιὰ νὰ μοῦ πῆτε τί εἴδατέ κεῖ ποὺ πήγαμε καὶ ποιὸ πρᾶγμα σᾶς ἔκανε μεγαλύτερη ἐντύπωση.

Μ α θ . : Ἐμένα, Κυρία, μοῦ ἄρεσαν οἱ θεριστὲς ποὺ κρατοῦσαν τὰ δρεπάνια.

Μ α θ . : Κι' ἐμένα μοῦ ἄρεσαν οἱ θεριστὲς ποὺ θέριζαν ἔτσι μὲ τὰ δρεπάνια. (κάνει τὴν κίνηση τοῦ θερισμοῦ)

Π ο λ λ ο ί : Νά, ἔτσι θερίζουν, Κυρία, ἔτσι. Εἴδατε τί ὡραῖα ποὺ εἶναι;

Μ α θ . : Ἐμένα μοῦ ἄρεσαν τὰ χωράφια μὲ τὰ στάχυα, ποὺ ἔγερναν τὸ κεφάλι τους πρὸς τὰ κάτω. Νὰ ἔτσι.

Μ α θ . : Μοῦ ἄρεσαν τὰ σπαρτὰ ποὺ τὰ κουνοῦσε ὁ ἀέρας καὶ φαίνονταν σὰν θάλασσα.

Μ α θ . : Ἐμένα μοῦ ἄρεσαν τὰ δεμάτια καὶ τὰ στάχυα ποὺ ἦταν σὰν κίτρινα.

Μ α θ . : Ἐμένα μοῦ ἄρεσε ὁ κ. Δῆμος, τὴν ὥρα ποὺ ἔδενε τὰ δεμάτια. Πόσο κουραζόταν ὁ καημένος τὴν ὥρα ἐκείνη. Ἔβαζε ὅλη τὴ δύναμή του.

Μ α θ . : Εἴδατε ὅμως ποὺ ὅλο γελοῦσε. Ἦταν χαρούμενος ποὺ θὰ βγάλη πολὺ κριθάρι. Ἀλλὰ καὶ τὰ σιτάρια εἶναι καλὰ φέτος, Κυρία, γιατὶ ἔβρεξε, κι' ὅλο τὸ χωριὸ εἶναι χαρούμενο.

Δ)σ α : Θέλετε παιδιὰ ν' ἀκούσετε ἕνα ποίημα γιὰ τὸ θέρο;

Π ο λ λ ο ί : Ναί, Κυρία, θέλουμε.

(Γίνεται ἀπὸ μένα ἡ ἀπαγγελία καὶ τὰ παιδιὰ ἀκοῦνε μὲ προσοχή).

Π ο λ λ ο ί : Νὰ τὸ γράψετε, Κυρία, στὸν πίνακα νὰ τὸ γράφουμε καὶ νὰ τὸ μάθουμε καὶ μεῖς. (Τὸ γράφω καὶ τὸ ἀντιγράφουν καὶ τὰ παιδιά)

Μ α θ . : Κυρία, γιὰ τὸ θέρο γράφει καὶ τὸ β βλίο τῆς πρώτης, νὰ τὸ πάρουμε νὰ τὸ διαβάσουμε;

Δ)σ α : Πήγαινε Γιάννη καὶ παρακάλεσε τὰ παιδιὰ τῆς πρώτης νὰ μᾶς δώσουν τὰ βιβλία τους (πηγαίνει καὶ τὰ φέρνει κι' ἀρχίζουμε νὰ δ αβάζουμε τὸ σχετικὸ κεφάλαιο γιὰ τὸ Ρήγα κ.λ.π.).

Τέλος τῆς ἐργασίας τῆς ἡμέρας αὐτῆς.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΗΜΕΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 11-6-53

Μ α θ . : Κυρία, νὰ διαβάσω μιὰ ἔκθεση ποὺ ἔγραφα χθὲς στὸ σπίτι γιὰ τὸ θέρο;

Δ)σ α : Τί λέτε παιδιά, ν' ἀκούσουμε τὴν ἔκθεση τοῦ Μπάμπη;

Π ο λ λ ο ί : Ναὶ Κυρία, νὰ σηκωθῇ νὰ τὴ διαβάση, νὰ τὴν ἀκούσουμε.

Μ π ά μ π η ς : (Διαβάζει τὴν ἔκθεσή του καὶ τὰ παιδ ὰ ἀκοῦνε. Μετὰ ἀκολουθεῖ ἡ κρίση ἂν ἄρεσε στὰ παιδιά).

Μ α θ . : Ἐμένα μοῦ ἄρεσε ἐκεῖ ποὺ ἔγραφε γιὰ τὸν Μπάρμπα Δῆμο.

Μ α θ . : Ἐμένα μοῦ ἄρεσε ἐκεῖ ποὺ γράφει γιὰ τὰ δεμάτια.

Μ α θ . : Ἐμένα μοῦ ἄρεσε ἐκεῖ ποὺ γράφει γιὰ τοὺς θεριστές.

Δ)σ α : Ναὶ παιδιὰ κι' ἐμένα μοῦ ἄρεσαν πολλὰ ἀπ' αὐτὰ ποὺ εἴδαμε χθὲς τὸ χωράφι. Ἂς πῇ ὁ καθένας ὡραῖες προτάσεις.

(Κάθε μαθητὴς λέει ἀπὸ μ ὰ σχετικὴ πρόταση καὶ τὶς καλύτερες τὶς γράφουμε στὸ πίνακα καὶ ἑτοιμάζουμε ἔτσι τὴν ἔκθεση).

(Ἦταν πολὺ ὡραῖα χθὲς στὸ χωράφι ποὺ πήγαμε. Εἴδαμε τοὺς θεριστὲς ποὺ θέριζαν καὶ τὸν Μπάρμπα Δῆμο ποὺ ἔδενε τὰ δεμάτια. Τὰ πρόσωπα ὅλων ἦ:αν χαρούμενα. Πῶς ἤθελα κι' ἐγὼ νὰ θερίζω ἐκείνη τὴν ὥρα).

Δ)σ α : Ἂς ἔρθῃ τώρα ἕνας νὰ μοῦ βρῇ τὰ ρήματα ποὺ γράψαμε στὴν ἔκθεση.

(Σηκώνετε ἕνας καὶ ὑπογραμμίζει μὲ τὴν κοιμωλία τὰ ρήματα. Ξεχωρίζουμε τὸ θερίζω καὶ μαθαίνουμε τὰ σὲ —ιζω ρήματα).

Κάνουμε καὶ προτάσεις μὲ τέτοια ρήματα: Ταΐζω τὰ ζῶα, ἀλωνίζω τὸ κριθάρι, γυρίζω στὰ χωράφια κ.λ.π.

Δ)σ α : Τώρα παιδιὰ θὰ κουραστήκατε, πᾶμε ἔξω νὰ παίξουμε τοὺς θεριστές. (Βγαίνουμε στὸ προαύλιο καὶ τραγουδώντας παίζουμε τοὺς θεριστὲς μὲ τὶς σχετικὲς κινήσεις).

(Μέσα στὴν αἴθουσα) Μ α θ . : Κυρία, ἔχω ἕνα β.βλίο τοῦ ἀδερφοῦ μου καὶ λέει γιὰ τὸ σιτάρι, νὰ τὸ διαβάσω;

Δ)σ α : Τί λέτε παιδιά, θέλετε νὰ διαβάσουμε τὸ βιβλίο ποὺ ἔχει ὁ Γιάννης;

Π ο λ λ ο ί : Ναί, νὰ τὸ διαβάσουμε.

(Γίνεται ἡ ἀνάγνωση καὶ μετὰ ἀκολουθεῖ ἰχνογράφηση σκηνῶν ἀπ' τὸ θερισμὸ καὶ μετὰ σὲ χαρτόνι κεντοῦν δρεπάνια καὶ ἄλλα).

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΔΙΔΑΧΤΗΚΑΝ

1) Π α τ ρ ι δ ο γ ν ω σ ί α : Πῶς γίνεται ὁ θερισμός, γιὰ τὸκριθάρι, γιὰ τὸ σιτάρι, γιὰ τὸν ἀλωνισμό.

2) Ἀ ν ά γ ν ω σ η : Ὁ Ρήγας στὰ χωράφια. Ὁ Θέρος (ποίημα). Τὸ σιτάρι (ἀπ' τὸ βιβλίο τοῦ Γιάννη).

3) Ἔ κ θ ε σ η ὁμαδική: (Τί εἴδαμε στὸ χωράφ).

4) Γ ρ α μ μ α τ ι κ ή : (Τὰ ρήματα ποὺ τελε ώνουν σὲ —ιζω).

5) Ἀ ρ ι θ μ η τ ι κ ή : (πράξεις σχετικὲς μὲ τὸ κέντρο ἐνδιαφέροντος, μέχρι τὸ 100).

6) ὨΙ δ ι κ ή : (Ὁ θέρος καὶ ἡ Προσευχή).

7) Θ ρ η σ κ ε υ τ ι κ ά : (Στὸ Χριστούλη — Προσευχή).

8) Π α ι δ ι ά : (Οἱ θεριστές).

9) Ἰ χ ν ο γ ρ α φ ί α κ α ὶ Χ ε ι ρ ο τ ε χ ν ί α : Ἀντικείμενα ἀπὸ τὴν ἑνότητά μας.

Δ. ΜΠΕΛΔΕΚΟΥ, Δημ/λου Παροικίας Πάρου

Ο ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Ἡ χώρα μας πρωτοπόρος σὲ κάθε ἐκπολιτιστικὴ κίνησι διεκδικεῖ τὴν πρωτοπορία καὶ στὴν ἐφαρμογὴ τοῦ συνεργατισμοῦ ὑπὸ μορφὴ συνεταιρισμῶν. Εἶναι σ' ὅλους γνωστὸς ὁ περίφημος συνεταιρισμὸς τῶν ὑφαντουργῶν τῶν Ἀμπελακίων τῆς Θεσσαλίας, ὁ ὁποῖος ἐδημιουργήθη στὰ δύστυχα χρόνια τῆς σκλαβιᾶς καὶ πῆρε τέτοια ἀνάπτυξι, ποὺ σήμερα νὰ παρουσιάζεται στὴν ἱστορία σὰν πρότυπο συνεργασίας καὶ ἀλληλεγγύης.

Ἰδιαίτερα ὁ κλάδος μας σημαιοφόρος καὶ πρωταγωνιστὴς σὲ κάθε προοδευτικὴ κίνηση, ἔπαιξε πρωτεύοντα ρόλο στὴν προαγωγὴ τῆς συναιτερικῆς ἰδέας στὸν τόπο μας. Εἶναι γνωστὸ ὅτι ὁ ἀείμνηστος συνάδελφος Νικ. Μιχόπουλος ἀπὸ τὸν Ἁλμυρό, τόσο πολὺ δούλεψε γιὰ τοὺς συνεταιρισμούς, ποὺ κατώρθωσε νὰ γίνη διευθυντὴς τῆ ς'Αγροτικῆς Τραπέζης καὶ Γεν. Δ)ντὴς τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας. Οἱ πρῶτοι πάλι συνεταιριστικοὶ ὑπάλληλοι προῆλθαν ἀπὸ τὸν κλάδο μας καὶ ἐπέδειξαν τέτοια δρᾶσι γιὰ τὴν ὁποίαν σήμερα ὁ κλάδος μας ὑπερηφανεύεται.

Ὁ συνεργατισμὸς ὡς κοινωνικὸ φαινόμενο παρουσιάζεται στὴν Εὐρώπη κατὰ τὸν 19ο αἰῶνα ὡς ἀπόρροια τοῦ κοινωνικοῦ ἰδεῶδες τὸ ὁποῖον ἀντικατέστησε τὸ ἀτομιστικὸ ἰδεῶδες. Ὁ ἄνθρωπος κατάλαβε ὅτιἡ κοινωνικὴ ζωὴ καὶ ἡ ἀλληλεγγύη συντελοῦν κυρίως στὴν πνευματικὴ καὶ ὑλικὴ προαγωγὴ τοῦ ἀτόμου κα ὶτῆς κοινωνίας, καὶ ὅτι ἡ συνεργασία τῶν ἀτόμων μέσα στὴν κοινωνία φέρει τὴν πρόοδο. Ἔτσι ἄρχισαν νὰ συγκροτοῦνται διάφοροι ὀργανώσεις, σύλλογοι, Ἑνώσεις, συνεταιρισμοί, οἱ ὁποῖοι μὲ τὴ συνεργασία καὶ ἀλληλεγγύη ἐπέτυχαν σκοποὺς ποὺ ὡς ἄτομα δὲν θὰ μποροῦσαν νὰ πετύχουν.

Ἡ ἀγωγὴ ἦταν ἐπόμενο νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ ρεῦμα αὐτὸ γιατὶ ὅπως λέγει ὁ Lausen «Τὸ σχολεῖον δὲν ἔχει ἰδιαιτέραν κίνησι ἰδικῆς του φύσεως ἀλλ' ἀκολουθεῖ τὴν γενικὴν ἐκπολιτιστικὴν τοιαύτην». (Σούρλα, Συγκεντρωτικὴ διδασκαλία καὶ νεώτερο πρόγραμμα, σελ. 22). Ἔτσι ὁ συνεργατισμὸς ἐπηρέασε τὴν ἀγωγὴ καὶ μάλιστα μπῆκε σὰν ἄξιωμα στὸ Ν. Σχολεῖο καὶ τώρα σὲ κάθε συγχρονισμένο σχολεῖο ὁ συνεργατισμὸς κατέχει πρωτεύουσα θέσι καὶ τίθεται σὰν βάσι γιὰ τὴν ὀργάνωσι τῆς σχολ. ἐργασίας.

Ὁ ὑποφαινόμενος, ἔνθερμος ὀπαδὸς τῆς συν. ἰδέας, στὴ προσπάθειά του, νὰ στηρίξη τὴ σχολ. ἐργασία στὸ συνεργατισμὸ εἰσήγαγε τὸ συνεταιρισμὸ ὑπὸ τὴν πραγματική του μορφὴ στὴ ΣΤ. τάξι τοῦ Δημ. Σχολείου Πάρου. Στὴν ἐνεργειά μου αὐτὴ μὲ ὡδήγησαν οἱ ἑξῆς σκέψεις.

1) Ἀφοῦ σκοπὸς τοῦ σχολείου εἶναι νὰ μορφώσῃ καὶ προετοιμάσῃ τὸ παιδὶ γιὰ τὴ ζωὴ καὶ ἀφοῦ γιὰ νὰ πετύχωμε τοῦτο πρέπει νὰ μυήσωμε τὸ παιδὶ κατὰ τρόπο πρακτικὸ μέσα στὴν ἴδια τὴ ζωὴ (Decroly εἶναι ἀπαραίτητο ὅπως τὸ παιδὶ ἔχῃ στοιχειώδεις γνώσεῖς τοῦ οἰκονομικοῦ καὶ διοικητικοῦ μηχανισμοῦ τῶν συνεταιρισμῶν, γιατὶ τὸ παιδὶ σὲ κάθε βῆμα τῆς ζωῆς του θὰ συναντᾶ συνεταιρισμοὺς ὑπὸ διάφορες μορφές. Τὸ παιδὶ καὶ στὸ τελευταῖο χωριὸ θὰ συναντήσῃ συνεταιρισμοὺς γεωργικούς, κτηνοτροφικούς, ἁλιευτικούς, κ.λ.π. καὶ ὡς ἐκ τούτου θ ἀπρέπῃ νὰ ἔχῃ γνῶσι τοῦ σκοποῦ των καὶ τοῦ διοικητικοῦ καὶ οἰκονομικοῦ μηχανισμοῦ των. Νομίζω. δὲ ὅτι τέτοια στοιχεῖα θὰ πρέπῃ νὰ πάρουν καὶ ἐπίσημη θέσι στὸ συνταχθησόμενο ἀναλυτικὸ πρόγραμμα.

2) Στὴ χώρα μας τὸ συνεταριστικὸ κίνημα καθυστερεῖ πολὺ καὶ ὁ λαὸς μας δὲν μπόρεσε ἀκόμη νὰ ἀπολαύσῃ τὰ ἀγαθὰ τῶν συνεταιρισμῶν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους προσδοκᾶ τὴν ἄνύψωσι τοῦ βιοτικοῦ του ἐπιπέδου. Ὁ παραγωγὸς καὶ ὁ καταναλωτὴς εἶναι ἀντικείμενον ἐκμεταλλεύσεως τρίτων, καὶ τὸ κακὸ τοῦτο ἔρχεται νὰ συμπληρώσῃ ἡ τοκογλυφία ποὺ λυμαίνεται τοὺς ἀγροτικοὺς πληθυσμούς. Ἡ δυσπιστία, ὁ σκεπτικισμός, ἡ συντηρητικότης καὶ ἡ ἀγραμματοσύνη τοῦ γεωργοῦ εἶναι σοβαρὰ ἐμπόδια γιὰ τὴν ἀνάπτυξι τῆς συνεταιριστικῆς ἰδέας καὶ ὅτι μόνον ὁ δάσκαλος μπορεῖ νὰ ἀπομακρύνῃ τὰ ἐμπόδια αὐτά.

3) Μὲ ἐνίσχυσε ἀκόμη ἡ σκέψι ὅτι, βάζοντας ὡς βίωμα τῶν μαθητῶν ἕνα προμηθευτικὸ συνεταιρισμὸ ποὺ θὰ ἀγόραζε ὅση χρειάζεται γραφικὴ ὕλη καὶ θὰ τὴν πωλοῦσε στοὺς μαθητὰς σὲ καλύτερη τιμή, ὄχι μόνον θὰ ἐξυπηρετοῦσε τοὺς παρὰ πάνω σκοπούς, ἀλλὰ καὶ θὰ ἐδίδετο μιὰ ἄριστη εὐκαιρία γιὰ εἰδολογικὴ ἠθικὴ καὶ ὑλικὴ μόρφωσι. Ἡ καλλιέργεια τῶν ψυχικῶν ἱκανοτήτων, ἡ καλλιέργεια τοῦ συναισθήματος τῆς ἀλληλεγγύης, τοῦ συναισθήματος τῆς εὐθύνης, τῆς πρωτοβουλίας, τῆς συνεταιριστικῆς ἰδέας καὶ τῶν δημοκρατικῶν ἀρχῶν, θὰ μποροῦσε νὰ ἐπιτευχθῇ στὸν ὑπερτατο βαθμό. Θὰ συνέβαλε δὲ ἀκόμη στὴν ὑλικὴ μόρφωσι τῶν μαθητῶν, γιατὶ μὲ βάσι τὰ βιώματα, ποὺ θὰ δημιουργήσῃ ὁ συνεταιρισμός, θὰ μποροῦσα νὰ ἐνυφάνω ὅλη τὴν ὕλη τῆς ἀριθμητικῆς τῆς Στ' τάξε-

ως. Ἀπὸ τὰ βιώματα αὐτὰ θὰ μποροῦσαν νὰ βγοῦν προβλήματα ὅλων τῶν πράξεων τῶν κλασμάτων, ἀναγωγῆς στὴν μονάδα, συμμιγῶν ἀριθμῶν, ἁπλῆς καὶ συνθέτου μεθόδου, τόκου καὶ ἰδιαιτέρως προβλήματα ποσοστῶν καὶ μερισμοῦ. Μὲ τὶς σκέψεις αὐτὲς προχώρησα στὴν ὀργάνωσι τοῦ προμηθευτικοῦ συνεταιρισμοῦ τῆς τάξεώς μου μέσα στὰ πλαίσια τῆς μαθητικῆς κοινότητος. Ἀφορμὴ δόθηκε ἀπὸ τὸν τοπικὸ γεωργικὸ συνεταιρισμὸ καὶ τὸν Προμηθευτικὸ συν)σμὸ δημ. Ὑπαλλήλων, καὶ μὲ σχετικὴ συζήτηθι μόνοι τους οἱ μαθηταὶ βρῆκαν τοὺς σκοποὺς καὶ τὰ ἀγαθά τους, καὶ οἱ ἴδ.οι οἱ μαθηταὶ ἀποφάσισαν νὰ κάμουν κι' αὐτοὶ ἕνα τέτοιο συνεταιρισμὸ ποὺ θὰ ἀγόραζαν τὰ πράγματα πιὸ φθηνά. Ἐδῶ βρῆκα τὴν εὐκαιρία νὰ κάνω ἀνάλυσι τοῦ οἰκονομικοῦ καὶ διοικητικοῦ μηχανισμοῦ τῶν συνεταιρισμῶν γιὰ νὰ καταλάβουν τὸν τρόπο τῆς λειτουργίας των.

Ἄλλη ἡμέρα σὲ γενικὴ συνέλευσι τῶν μελῶν τοῦ συνεταιρισμοῦ (τῆς τάξεως) μὲ ἐλευθέρα ψηφοφορία ἀναδείχθηκε τριμελὲς διοικητικὸ συμβούλιο, τὸ ὁποῖο πῆρε τὴν ἐντολὴ νὰ ὀργανώση πρατήριο μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Διοικ. Συμβουλίου τῆς μαθητικῆς κοινότητος τὸ ὁποῖο ἐκτελοῦσε καθήκοντα Ἐποπτικοῦ συμβουλίου.

Τὸ συμβούλιο ἔπρεπε νὰ ἐξεύρη χρήματα γιὰ νὰ κάνη προμήθειες. Ἐκλήθη ἡ γενικὴ συνέλευσι ἡ ὁποία ἀποφάσισε νὰ γίνουν καταθέσεις συνεταιρικῶν μεριδων, ὡς καὶ σύναψι δανείου γιὰ δημιουργία κεφαλαίου. Οἱ μαθηταὶ πρόθυμα κατάθεσαν συνετ. μερίδες προαιρετικὲς γνωρίζοντας ὅτι ἀνάλογα μὲ τὴ συνεταιρικὴ μερίδα θὰ γίνη καὶ ἡ διανομὴ κερδῶν στὸ τέλος τοῦ σχολ. ἔτους Τοὺς ἐχορήγησα κι' ἐγὼ ἕνα ὡρισμένο χρηματικὸ ποσὸν ὑπὸ τύπον δανείου γιὰ τὸ ὁποῖο καὶ συντάξαμε γραμμάτιο μὲ ἀνάλογο τόκο. Μετὰ τὴν ἐξεύρεσι τῶν κεφαλαίων τὸ Συμβούλιο τοῦ συν)μοῦ προχώρησε στὶς προμήθειες ἀπὸ τὰ τοπικὰ χαρτοπωλεῖα τὰ ὁποῖα ἐχορηγοῦσαν τὰ εἴδη σὲ τιμὴ χονδρικῆς πωλήσεως καὶ ἐπειδὴ δὲν εἴχαμε καὶ μεγάλα κεφάλαια γιὰ νὰ καταφύγουν στὰ κέντρα. Τὸ συμβούλιο μαζὶ μὲ ἄλλους μαθητὰς περιῆλθε τὰ χαρτοπωλεῖα εὗρῆκε τὰ κατάλληλα εἴδη, ἔκαμε τὶς προμήθειες καὶ ἐγκατέστησε τὸ πρατήριο σ' ἕνα ντουλάπι τῆς τάξεως, τὸ ὁποῖον καὶ ἀνέλαβε νὰ διαχειρίζεται ὁ ὑπὸ τοῦ συμβουλίου ὁρισθεὶς διαχειριστής. Ἡ χαρὰ τῶν παιδιῶν ἦταν ἀπερίγραπτη. Ἀνέβαιναν ἐπάνω στὰ θρανία γιὰ νὰ ἴδοῦν τὰ διάφορα εἴδη καὶ δὲν ἐχόρταιναν νὰ καμαρώνουν τὸ πρατήριό τους.

Ἔκαναν κοστολόγησι τῶν εἰδῶν προσθέτοντας, μὲ βάσι τὰ τιμολόγια, ἀνάλογον ποσὸν ὡς κέρδος στὴν τιμὴ ἑκάστους εἴδους, ὄχι ποσοστὸ ὅμως, γιατὶ δὲν ἦταν καιρὸς γιὰ ποσοστά. Ἄρχισαν ἔτσι οἱ ποικίλοι λογαριασμοὶ πάνω στοὺς ὁποίους ἐγίνετο ἡ ἐμπέδωσι τῶν κλασμάτων. Ἔπρεπε ὅμως νὰ τηρηθοῦν καὶ λογιστικὰ βιλία γιὰ νὰ ξέρουν τὰ παιδιὰ ποῦ βαδίζουν. Φτιάξαμε τρία βιβλία μὲ τετράδια. 1) Τὸ βιβλίο συνεταίρων καὶ συνεταιρ. μερίδων 2) Τὸ βιβλίο προμηθειῶν καὶ κερδῶν καὶ 3) τὸ βιβλίο πιστώσεων. Τὸ πρῶτο βιβλίο περιεῖχε τὰ ὀνόματα τῶν συνεταίρων μαθητῶν καὶ τῆς συνεταιρ. μερίδος ἑκάστου. Στὸ δεύτερο βιβλίο ἐγράφοντο τὰ ὁλικὰ ποσὰ τῶν τιμολογίων καὶ σὲ ἰδιαίτερη στήλη τὸ κέρδος ποὺ ἐπιφέρει τὸ κάθε τιμολόγιο. Στὸ 3ο βιβλίο πιστώσεων ἐγράφοντο τὰ ἐπὶ πιστώσει χορηγούμενα εἰς τοὺς μαθητὰς εἴδη γιὰ τὰ ὁποῖα ὑπέγραψαν κατὰ τὴν παραλαβὴ τῶν εἰδῶν καὶ διέγραψαν τὰ ὀνόματα τους οἱ ἴδιοι κατὰ τὴν ἐξόφλησι. Ἔτσι προχώρησαν οἱ ἐργασίες τοῦ συν)σμοῦ μέσα στὶς ὁποίες ἐνυφάνθη καταλλήλως ὅλη ἡ ἀριθμητικὴ τῆς Στ΄ τάξεως, δηλαδὴ προβλήματα κλασμάτων, ἀναγωγῆς εἰς τὴν μονάδα, συμμιγῶν ἀριθμῶν, ἁπλῆς καὶ συνθέτου μεθόδου, ποσοστῶν, μὲ βάσι τὶς τιμὲς τῶν τιμολογίων, ὁ τόκος μὲ βάσι τὸ γραμμάτιο, ποὺ συντάξαμε γιὰ τὸ δανεισμὸ τῶν χρημάτων λαμβάνοντας ἔτσι οἱ μαθηταὶ σαφῆ ἀντίληψι τοῦ γραμματίου. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ σχολ. ἔτους ἔγινε ἡ διανομὴ τῶν κερδῶν, ὁπότε καὶ ἐδιδάχθησαν κατὰ τρόπο πρακτικὸ τὰ προβλήματα μερισμῶν καὶ κάθε μαθητὴς ἀνάλαβε, νὰ εὕρη τὸ ποσὸν τῶν κερδῶν του ἀνάλογα μὲ τὴ συνεταιρικὴ μερίδα. Ἡ συνεταιρικὴ μερίδα ἐτριπλασιάσθη καὶ ὁ μαθητὴς ποὺ κατάθεσε 5 χιλ. πῆρε 15 καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ χαρὰ ἦταν ἀπερίγραπτη, πρᾶγμα ποὺ ἀπέδειξε τὴν ἀπόλυτη ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ, γιατὶ ἰδιαίτερα οἱ μαθηταὶ στὴν πρᾶξι κατάλαβαν τὰ ἀγαθὰ τοῦ συν)μοῦ. Αὐτὸ ὄχι μόνον θὰ τοὺς κάνη νὰ γίνουν θερμοὶ ὑποστηρικταὶ τῶν συν)σμῶν ἀλλὰ καὶ θὰ ἀποκομίσουν πολλὲς ἄλλες ἱκανότητες καὶ ἀρετὲς ποὺ συνεπάγεται ἡ ἐφαρμογὴ τῆς συν. ἰδέας.

ΔΗΜ. ΜΠΕΛΔΕΚΟΣ.

ΔΗΜ. ΣΙΣΚΟΥ, Δημ/λου Προτύπου Κοζάνης

ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΕΝ ΤΗ, Δ' ΤΑΞΕΙ ΤΟΥ Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Ἡ ἐξεύρεσις καὶ ἐφαρμογὴ καταλλήλου Διδακτικοῦ συστήματος εἴς τινα τάξιν προϋποθέτει πάντοτε γνῶσιν τῶν σωματικῶν ἐξελίξεων καὶ τῶν διαφερόντων τῶν μαθητῶν τῆς τάξεως ταύτης.

Εἶναι ἐξηκριβωμένον ἐπιστημονικῶς, ὅτι κατὰ τὴν ἡλικίαν τῶν ἐννέα καὶ δέκα ἐτῶν «συντελεῖται, βαθμηδὸν ἐπιτεινομένη, πνευματικὴ ἐπανάστασις. Παρατηροῦνται μεγάλαι σωματικαὶ μεταβολαί, αἱ ὁποῖαι συνοδεύονται ἀπὸ ἀκόμη ἰσχυροτέρας πνευματικὰς ἀνατροπάς... Ἀναφέρονται παντοειδεῖς ἀντιθέσεις καὶ κωλύματα. Φαίνεται, ὡς ἐὰν συντελεῖται ἀκριβῶς, κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον, ἡ μετάβασις ἀπὸ τὴν διανόησιν ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔκδηλος εἶναι ἡ μυθολογικὴ ἀντίληψις, εἰς τὴν διανόησιν, ἡ ὁποία ἀφορμᾶται ἀπὸ αὐτὰ τὰ πράγματα... Ἡ Ἐπιστήμη χαρακτηρίζει τὴν μεταβολὴν ταύτην ὡς τὴν μετάβασιν ἀπὸ τὴν πρώτην παιδικὴν ἡλικίαν εἰς τὴν δευτέραν»(1). Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ μεγάλη περιέργεια καὶ ὁ πόθος, τὸν ὁποῖον εἶχεν ὁ μαθητὴς προηγουμένως πρὸς γνῶσιν ἐλαττοῦνται. Ἡ μνήμη αὐξάνει καὶ ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν τῶν ἐντυπώσεων καὶ ὡς πρὸς τὴν διατήρησιν. Ἡ φαντασία ἀκόμη εἶναι ἀχαλίνωτος, ἐγκαταλείπει τὸν μῦθον καὶ συγκινεῖται περισσότερον ἀπὸ τὰς πραγματικὰς ἱστορίας. Ἡ μυϊκὴ ἱκανότης εἶναι ἀρκούντως ἀνεπτυγμένη. Ὁ ἀριθμὸς τῶν διαφερόντων αὐξάνει. Ἡ ὑποβολὴ τῶν ἀνηλίκων καὶ ἡ μίμησις τοῦ παιδὸς αὐξάνει. Αἰσθάνεται δυσκολίαν ἀκόμη νὰ ἀντιληφθῇ ἀφῃρημένας ἐννοίας. Κατὰ τὸ Τέταρτον Σχολικὸν ἔτος ἐπικρατεῖ τὸ διαφέρον πρὸς τὰς παραδόσεις τῆς ἰδιαιτέρας καὶ τῆς γενικωτέρας Πατρίδος. Ἱκανότης πρὸς ἀνωτέραν διανοητικὴν ἐργασίαν ἐμφανίζεται, λήγοντος τοῦ τετάρτου Σχολικοῦ ἔτους. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην φαίνονται πλέον φανερὰ αἱ ἰδιαίτεραι σωματικαί, τεχνικαὶ δεξιότητες καὶ διανοητικαὶ ἰδιορρυθμίαι ἑκάστου μαθητοῦ. Ἐκ τῶν λεχθέντων συνάγεται τὸ συμπέρασμα, ὅτι αὐστηρὰ καὶ ἀδιάστος καὶ γόνιμος ἐφαρμογὴ τῆς ἐνιαίας διδασκαλίας κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο δὲν εἶναι ἐπιτευκτή. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ ἡ ἀφαιρετικὴ ἱκανότης ἡ ἐπιτρέπουσα τὴν κατὰ κλάδους διάκρισιν τῆς Σχολικῆς ἐργασίας δὲν ἀνεπτύχθη ἐπαρκῶς κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, εἶναι ἐνδεδειγμένη καθ' ἡμᾶς ἡ εἰσαγωγὴ ἑνὸς συστήματος συντηρητικῆς μορφῆς ἐνιαίας Διδασκαλίας, συμφώνου πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἡλικίας ταύτης, ἀφοῦ καὶ εἰς τὰς ἀνωτέρας ἀκόμη τάξεις, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ κ. Καλλιάφα, «εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποχωρῇ ἡ εἰς εἰδικὰ μαθήματα ἀπόσχισις τῆς διδασκαλίας, ὁσάκις αὕτη διατελεῖ εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν μὲ τὸ περιβάλλον ἢ ἂν πρόκειται περὶ παιδαγωγικῆς σχολικῆς ἐργασίας, ἡ ὁποία ἀπαιτεῖ τὴν συνεργασίαν τῶν εἰδικῶν μαθημάτων. Ἀπορριπτέα ὅμως εἶναι πᾶσα ἀπόπειρα πρὸς ἐνιαίαν διδασκαλίαν, ἡ ὁποία δὲν πηγάζει ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων».

Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ Ἐξαρχόπουλος, οὕτως ἀποφαίνεται ἐν τῇ «Εἰσαγωγῇ εἰς τὴν παιδαγωγικήν» του (2). Διὰ τοῦτο δ' οἱ πλεῖστοι τῶν ὑπερμάχων τοῦ Σχολείου ἐργασίας διατηροῦσιν ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἀνωτέρῳ κύκλῳ τὴν συνήθη εἰς μαθήματα κατανομὴν τῆς διδασκομένης ὕλης. Ἀντὶ ὅμως τῆς συνήθους ἐπιστημονικῆς διατάξεως αὐτῆς ἐν ἑκάστῳ μαθήματι προτείνουσι διάταξιν ἐπὶ τῇ βάσει οὐχὶ λογικῶν, ἀλλὰ τεχνολογικῶν ἀπόψεων. Ἀναζητοῦσι τὰ ἐν τῷ περιεχομένῳ ἑκάστου μαθήματος ἐνυπάρχοντα προβλήματα καὶ οὕτως ἀντὶ προγράμματος ὕλης καταρτίζουσι πρόγραμμα προβλημάτων, ἅτινα ἡ διδασκαλία ὀφείλει νὰ λύσῃ». Ἐπίσης εἰς νεώτατον σύγγραμμά του «Γενικὴ Διδακτική» (3) διασαφηνίζει ἔτι περισσότερον τὴν γνώμην του ταύτην: «Ἀπορριπτέα ἰδίᾳ ἡ χρῆσις σταθερῶν καὶ ἀμεταβλήτων προγραμμάτων, στηριζομένων ἐξ ὁλοκλήρου ἐπὶ τῆς κατὰ μαθήματα διαιρέσεως τῶν γνώσεων, οἷα τὰ συνήθως σήμερον χρησιμοποιούμενα».

Ἕνας τοιοῦτος διδακτικὸς συγκερασμὸς ἐπιτρέπει μεταξὺ ἄλλων καὶ τὴν καλλιέργειαν περισσοτέρων συναισθημάτων, καθ' ὅσον ἀναπτύσσει τὸν ἡνωμένον ψυχικὸν κόσμον τοῦ μαθητοῦ. Ἡ σήμερον δὲ κρατοῦσα τῆς Παιδαγωγικῆς βουλησιαρχικὴ ψυχολογία τούναντίον ἢ ἡ πρότερον κρατοῦσα νοησιαρχικὴ ὑπολαμβάνει μᾶλλον τὸ συναίσθημα ἐπιτηδειότερον εἰς τὴν γένεσιν βουλημάτων ἢ τὰς παραστάσεις. Ἐξ ἄλλου ἀποφεύγεται ἡ ἀπότομος μετάπτωσις τῶν παιδιῶν ἀπὸ μίαν παράστασιν εἰς ἄλλην, ἐντελῶς ἀντίθετον, καὶ ἥτις μετάπτωσις δημιουργεῖ ἀναστάτωσιν, σύγχυσιν καὶ διάσπασιν τῆς ψυχῆς.

Κατὰ ταῦτα, αἱ γενικαὶ γραμμαί, ἐφ' ὧν θὰ στηριχθῇ τὸ ἐφαρμοσθησόμενον ὑφ' ἡμῶν κατὰ τὸ τρέχον Σχολικὸν ἔτος σύστημα, εἰσὶν αἱ κατωτέρω:

Εἰς κάθε μίαν τῶν τεσσάρων ἑβδομάδων ἑκάστου μηνὸς θὰ κυριαρχῇ καὶ θὰ διδάσκεται ἕν καθ' ἑκάστην ἡμέραν μάθημα, κατὰ τὴν ἑξῆς διαδοχικὴν σειράν:

Κατὰ τὴν πρώτην ἑβδομάδα Θρησκευτικά, κατὰ τὴν δευτέραν Ἱστορία, κατὰ τὴν τρίτην Γεωγραφία καὶ κατὰ τὴν τετάρτην Φυσικὴ Ἱστορία. Ἤτοι, κατὰ τὸν 1ον 15θήμερον ἑκάστου μηνὸς ἡ διδασκαλία περιλαμβάνει θέματα Φυσιογνωστικοῦ-Ἀνθρωπιστικοῦ περιεχαμένου καὶ κατὰ τὸ 2ον 15θήμερον τοιαῦτα ἐκ τοῦ Πραγματολογικοῦ-Φυσιογνωστικοῦ κύκλου.

(1) Καλλιάφα : Πρόγραμμα τῶν μαθημάτων τῶν σχολείων σελ. 15.

(2) Σελὶς 308 ἔκδ. Β.
(3) Σελὶς 73.

Πάντα τὰ λοιπὰ μαθήματα ἐνυφαίνονται καὶ προσαρμόζονται κατὰ τὸ δυνατὸν πρὸς τὸ μάθημα τοῦτο ὅπερ ἀποκαλεῖται κύριον μάθημα ἑβδομάδος. (Κ.Μ.Ε.). Πρὸς καλλιτέραν ἐνύφανσιν τῶν μαθημάτων, συνετάχθη γενικὸν πρόγραμμα ἐνοτήτων ὁλοκλήρου τοῦ ἔτους, ἐκ παραλλήλου θὰ συντάσσεται λεπτομερέστερον ἑβδομαδιαῖον τοιοῦτον, δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας ἐνωρίτερον τῆς ἐφαρμογῆς του καὶ θὰ καθορίζωνται καὶ τὰ καθ' ἕκαστα ἐποπτικὰ μέσα, τὰ δυνάμενα νὰ χρησιμοποιηθῶσιν, πρὸς τὸν σκοπὸν ἐφαρμογῆς τοῦ ἀξιώματος τῆς 'Εποπτείας. Τὸ πρόγραμμα τοῦτο θὰ καταχωρεῖται εἰς τὸ Βιβλίον διδαχθησομένης ὕλης, ὁ τύπος οὗτινος βιβλίου θέλει διαφέρει οὐσιωδῶς τοῦ τηρουμένου τοιούτου, εἰς τρόπον ὥστε εἰς τὰς σελίδας καὶ τὴν ὅλην διάρθρωσίν του νὰ ἀνακατοπτρίζηται ἀνάγλυφος ἡ μορφὴ τοῦ ἐφαρμοζομένου συστήματος. Τὸ μειονέκτημα τῆς ὑπάρξεως ἑνὸς ἀναγνωστικοῦ ἐν τῇ τάξει θέλει ἀντιμετωπισθῆ:

1) Διὰ τῆς ἀγορᾶς Πολυγράφου.

2) Διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως περισσοτέρων ποιημάτων, σχετικῶν μὲ τὰς διδασκομένας ἐνότχτας, εἰλημμένων ἐκ διαφόρων Πηγῶν.

3) Διὰ τῆς παρορμήσεως ὡς συνδρομητῶν τῶν πλέον εὐπόρων μαθητῶν τῆς τάξεως εἰς τὰ περιοδικὰ: «'Ερυθρὸς Σταυρὸς» καὶ «Σπίτι τοῦ Παιδιοῦ».

4) Διὰ τῆς ἀγορᾶς ὑπὸ τοῦ Ταμείου τῆς τάξεως ἐλευθέρων ἀναγνωσμάτων.

'Ωσαύτως κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ ὡρολογίου προγράμματος τῆς τάξεως εἰσήχθησαν καὶ αἱ κάτωθι καινοτομίαι, ἀποτελοῦσαι ἐγγύησιν ἀρτιότητος τοῦ προγράμματος.

α) Τὸ μάθημα τῆς Καλλιγραφίας ἀντικατεστάθη διὰ τῆς 'Εθνικῆς 'Αγωγῆς καὶ τῆς 'Υγιεινῆς.

β) Προσετέθη ὥρα Μαθητικῆς ζωῆς, καθ' ἣν θὰ γίνωνται ἀναπαραστάσεις ἀναγνωστικῶν τεμαχίων, λύσεις ἀπορίων ἐκ σχετικοῦ τετραδίου τῆς τάξεως, συζήτησις θεμάτων μαθητικῆς αὐτοδιοικήσεως, ἀνάπτυξις θεμάτων γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος, ἐκθέσεις χειροτεχνικῶν ἔργων, μαθητικαὶ διαλέξεις κλπ.

Εἰδικώτερον κατὰ τὴν μετάδοσιν καὶ διδασκαλίαν τῆς ὕλης, θέλει καταβληθῆ προσπάθεια, ὅπως τύχωσιν τῆς μεγαλυτέρας δυνατῆς θεραπείας αἱ γενικῶς κρατοῦσαι σήμερον ἀρχαὶ τῆς Γενικῆς καὶ Εἰδικῆς Διδακτικῆς, ἤτοι τῆς:

1) 'Εποπτείας.
2) Αὐτενεργείας.
3) Τοῦ ἀξιώματος τῆς στενωτέρας Πατρίδος.
4) 'Εργασίας τῆς χειρός.
5) 'Ελευθέρας πνευματικῆς ἐργασίας.
6) 'Ατομικότητος τοῦ Παιδός.

Τὰ ἀνωτέρω ἀξιώματα καὶ αἱ ἀρχαὶ προσδιορίζουν καὶ συνθέτουν τὴν σύνταξιν ἑνὸς ἀρτίου προγράμματος ἐμπεποτισμένου μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ Νέου Σχολείου, καὶ τοῦ ὁποίου προγράμματος τὸ περιεχόμενον προσδιορίζεται ἀπὸ τὴν ἔννοιαν καὶ τὴν βαθυτέραν σημασίαν τῆς Μορφώσεως, ἐν ἀντιθέσει μὲ τὰ παλαιὰ προγράμματα, ἅτινα ἐκυριαρχοῦντο καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν ἀπὸ τὸ ἀξίωμα τῆς ὕλης, τοὐτέστιν ὅτι μόνη ἡ γνῶσις εἶναι δύναμις.

'Η ἐνύφανσις τῶν ἐποχικῶν καὶ εὐκαιριακῶν γεγονότων τῶν ἐγγυωμένων παροχὴν εἰδολογικῆς μορφώσεως, δηλονότι ὕψωσιν τῆς διανοητικῆς, συναισθηματικῆς καὶ βουλητικῆς ἰσχύος τῶν τροφίμων, θὰ ἀποτελῇ μέλημα καὶ φροντίδα τοῦ διδάσκοντος εἰς τὴν τάξιν. Τέλος, τὰ ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς του ὑπὸ τοῦ ὑποφαινομένου κατὰ τὸ παρελθὸν καὶ πρὸ διετίας εἰς τὴν Στ΄ τάξιν τοῦ ἐνταῦθα Ε' ἑξαταξίου Σχολείου, ἀποτελοῦν μίαν ἀκόμη ἐγγύησιν τῆς πληρότητος τοῦ ἀνωτέρω προγράμματος.

'Εν Κοζάνῃ τῇ 7.10.1953

'Ο Δημοδιδάσκαλος

Δ. ΣΙΣΚΟΣ

ΨΥΧΙΚΑΙ ΑΝΩΜΑΛΙΑΙ ΤΩΝ ΠΑΙΔΩΝ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΙ ΒΕΛΤΙΩΣΕΩΣ ΑΥΤΩΝ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ι. ΕΞΑΡΧΟΠΟΥΛΟΥ
Ἀκαδημαϊκοῦ, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἡ πρόοδος τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, πλὴν τῶν ἄλλων ἀγαθῶν ἐπακολουθημάτων, τὰ ὁποῖα εἶχε, συνετέλεσε καὶ εἰς τὸ νὰ προαχθῇ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν κατάστασιν νὰ διακρίνῃ ποικίλους βαθμοὺς ψυχικῆς ἀνωμαλίας μεταξὺ τῶν ἀτόμων, εἴτε ταῦτα εἶναι ὥριμοι ἄνθρωποι εἴτε παιδιά, καὶ νὰ ἐπινοῇ μέσα πρὸς βελτίωσιν ἢ θεραπείαν ἤ, ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἀνακούφισιν αὐτῶν. Περὶ τὴν ἐξέτασιν τῶν δύο τούτων προβλημάτων στρέφεται τὸ ἄρτι ἐκδοθὲν ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον βιβλίον τοῦ καθηγητοῦ κ. Ν. Ἐξαρχοπούλου, τὸ ὁποῖον, εἴμεθα βέβαιοι, θὰ ἀποτελέσῃ σταθμὸν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ψυχοπαθολογίας τοῦ παιδὸς ἐν Ἑλλάδι, καθότι ἀποτελεῖ τὴν πρώτην, δύναταί τις νὰ εἴπῃ, σοβαρὰν προσπάθειαν παρ' ἡμῖν πρὸς συστηματικὴν διαπραγμάτευσιν πάντων σχεδὸν τῶν σχετικῶν πρὸς τὸν κλάδον τοῦτον τῆς παιδαγωγικῆς ζητημάτων.

Πρέπει νὰ ἀναγνωρίσωμεν, ὅτι τὰ θέματα ταῦτα ἔχουν παραμεληθῇ παρ' ἡμῖν εἰς βαθμὸν ἐπικίνδυνον, δεδομένου ὄντος, ὅτι τὸ ποσοστὸν τῶν ἐχόντων μικρὰν ἢ μεγάλην ψυχικὴν ἀνωμαλίαν παίδων, κατόπιν μάλιστα τῶν συγκλονιστικῶν γεγονότων τῆς τελευταίας δεκαπενταετίας, τὰ ὁποῖα ἔζησεν ἡ πατρίς μας καὶ ὁ κόσμος ὁλόκληρος, δὲν εἶναι μικρόν. Ὅλη σχεδὸν ἡ προσοχὴ τῶν ἐκπαιδευτικῶν εἰς τὴν χώραν μας ἔχει στραφῇ πρὸς τὸ ὁμαλὸν παιδὶ καὶ τὴν ἀγωγὴν καὶ διδασκαλίαν αὐτοῦ ἤ, διὰ νὰ εἴμεθα ἀκριβέστεροι, ὅλα τὰ παιδιὰ — ἐξαιρέσει βεβαίως τῶν ἐκδήλως ἀνωμάλων— ἐκλαμβάνονται ὑπ' αὐτῶν συνειδητῶς εἴτε ἀσυνειδήτως ὡς ὁμαλά, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον πολὺ ἀπέχει ἀπὸ τοῦ νὰ ἀνταποκρίνεται εἰς τὸ πράγματι συμβαῖνον. Μεταξὺ ἡμῶν, μεταξὺ τῶν μαθητῶν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς τάξεως, μεταξὺ τῶν παιδιῶν τῆς αὐτῆς οἰκογενείας ἴσως κ.λ.π, ὑπάρχουν ἀνώμαλοι ψυχικῶς, οἱ ὁποῖοι πρέπει νὰ ἐξέλθουν τῆς δυσκόλου καταστάσεώς των ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει, διότι ἄλλως θὰ ἀποτελέσουν κίνδυνον κατὰ τῆς κοινωνίας ἢ θὰ ἀποβοῦν παράσιτα αὐτῆς. Ἀλλά, τὸ σπουδαιότερον, τὰ παιδιὰ αὐτὰ διαρκῶς πληθύνονται, διότι ἡ ψυχικὴ ἀνωμαλία εἶναι εὐθέως ἀνάλογος πρὸς τὸ σύνθετον τοῦ πολιτισμοῦ, τὴν δυστυχίαν, τὴν ἔλλειψιν ἀσφαλείας, τὴν ἔκλυσιν τῶν ἠθῶν κ.λ.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους χαιρετίζομεν μὲ ἀνακούφισιν τὴν ἔκδοσιν τοῦ νέου περισπουδάστου ἔργου τοῦ κ. Ἐξαρχοπούλου καὶ εὐχόμεθα, ὅπως τοῦτο τύχῃ τῆς ὑποδοχῆς, τῆς ὁποίας ἔτυχον ὑπὸ τῶν ἐκπαιδευτικῶν πάντα τὰ προηγούμενα συγγράμματά του, διότι θὰ συντελέσῃ κατὰ πολὺ εἰς βελτίωσιν ἑνὸς τομέως τῆς ἀγωγῆς, ὅστις ἔχει παραμεληθῇ εἰς τὴν χώραν μας. Ἐν πρωτοις ἐλπίζομεν, ὅτι ἡ μελέτη αὐτοῦ ἐκ μέρους τῶν ἁρμοδίων θὰ πείσῃ αὐτούς, ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ δίδωνται εὐρεῖαι ὁδηγίαι εἰς τὰ προγράμματα τῶν σχολείων πρὸς διατήρησιν τῆς ψυχικῆς ὑγείας τῶν μαθητῶν. Πρέπει ὅμως καὶ ὁ κλάδος οὗτος τῆς παιδαγωγικῆς νὰ διδάσκεται συστηματικῶς εἰς τὰ κέντρα μορφώσεως ὧν ἐκπαιδευτικῶν λειτουργῶν. Οἱ μέλλοντες δηλαδὴ διδάσκαλοι δέον νὰ ἀποκτοῦν τὴν πρέπουσαν θεωρητικὴν κατάρτισιν καὶ νὰ καθίστανται ἱκανοὶ ὄχι μόνον νὰ ἀντιλαμβάνωνται τὰς ἀπὸ τοῦ κανονικοῦ ἀποκλίσεις τῶν μαθητῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐνεργοῦν ἐπωφελῶς δι' ἕκαστον ἐξ αὐτῶν καὶ τὸ σπουδαιότερον ἴσως ἐνταῦθα, νὰ μανθάνουν, πῶς δὲν θὰ γίνωνται οἱ ἴδιοι πρόξενοι ἀνωμαλιῶν εἰς τὰ παιδιὰ ἢ αἴτιοι χειροτερεύσεως τῆς ὑπαρχούσης τυχὸν εἰς αὐτὰ ψυχικῆς ἀνωμαλίας. Πάντα ταῦτα ἔχει ὑπ' ὄψει, νομίζομεν, ὁ κ. Καθηγητής, ὅταν λέγῃ, ὅτι «ἡ γενικὴ παιδαγωγικὴ ὀφείλει νὰ μεταφυτεύῃ εἰς τὰ ἐδάφη αὐτῆς τὰ διδάγματα περὶ τῆς φύσεως τῶν παιδικῶν ἀνωμαλιῶν καὶ τῆς ἀγωγῆς καὶ διδασκαλίας τῶν παίδων τούτων».

Ἀνεξαρτήτως αὐτοῦ δέν διαφεύγει ἐπίσης τὴν προσοχὴν τοῦ διαπρεποῦς ἐπιστήμονος, ὅτι τὰ παιδιὰ ἕνεκα τῆς ἐξελίξεως αὐτῶν περιπίπτουν εἰς ἀνωμαλίας, αἵτινες «παρέρχονται σὺν τῷ χρόνῳ ἢ ἀφ' ἑαυτῶν ἢ διὰ καταλλήλου ἐπιδράσεως τῆς ἀγωγῆς». Εἶναι ἄξιον ἐξάρσεως καὶ τὸ σημεῖον τοῦτο, διότι πολλάκις ἕνεκα τῆς ἀψυχολογήτου στάσεως ἡμῶν συντελοῦμεν εἰς μετατροπὴν τῆς ὀφειλομένης εἰς ἐξελικτικοὺς λόγους ἀνωμαλίας εἰς μόνιμον κατάστασιν. Περαιτέρω ὁ κ. Καθηγητὴς ἐνήμερος, ὅπως πάντοτε, τῶν νέων ἐξελίξεων τῆς ἐπιστήμης, πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἐξ ἄλλου ἀντιλαμβάνεταί τις ἐκτῆς παρατιθεμένης εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου πλουσίας βιβλιογραφίας, καθιστᾷ σαφές, ὅτι ἡ ἀπόκλισις ἀπὸ τοῦ κανονικοῦ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ ἀντιληπτὴ ὀρθῶς καὶ τύχῃ τῆς δεούσης ἐπιδράσεως ἀνεξαρτήτως τοῦ προσώπου, τὸ ὁποῖον ἔχει τὴν ἀνωμαλίαν. Ἐ-

καστον δηλαδὴ παιδί, τὸ ὁποῖον παρουσιάζει ἀνωμαλίαν, πρέπει νὰ ἀντιμετωπίζεται ὡς ἰδιαίτερον πρόβλημα, διότι ἡ ψυχικὴ αὐτοῦ ἰδιοσυστασία διαφέρει παντὸς ἄλλου παιδιοῦ. Οὕτω μία καὶ ἡ αὐτὴ ἀνωμαλία τυγχάνει ἰδιαιτέρας μεταχειρίσεως εἰς διάφορα παιδιά, διότι τοῦτο ἀπαιτεῖ ἡ φύσις αὐτῶν, αἱ οἰκογενειακαὶ συνθῆκαι, ὑπὸ τὰς ὁποίας διάγουν, ἡ ἀγωγή, τῆς ὁποίας ἔχουν τύχει μέχρι τοῦδε, κ.λ. Ταῦτα δὲ σημαίνουν, ὅτι καὶ τὰ αἴτια, τὰ ὁποῖα προκαλοῦν τὴν αὐτὴν ἀνωμαλίαν εἰς πολλὰ ἄτομα, εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διάφορα. Ὁ συγγραφεὺς δὲ προκειμένου περὶ παιδικῶν ἀνωμαλιῶν ἀποδίδει τὴν ἐμφάνισιν αὐτῶν εἰς τὰ ἑξῆς αἴτια: Εἰς τὴν κληρονομικότητα, εἰς τὰς χρονίας ἀσθενείας τῶν γονέων, εἰς τὸν ἀνώμαλον βίον τῆς μητρὸς κατὰ τὸν χρόνον τῆς κυήσεως, τὸν δύσκολον τοκετόν, τὴν κακὴν δίαιταν τῶν νεογνῶν, τὰς μεταδοθείσας εἰς τὰ τέκνα ὑπὸ τῶν γονέων βαρείας ἀσθενείας, ὡς εἶναι ἡ σύφιλις, τὰς ποικίλης φύσεως ἀσθενείας, ὑπὸ τῶν ὁποίων προσβάλλονται τὰ παιδιά, εἰς τὸν ἀνώμαλον οἰκογενειακὸν βίον, τὸν ἀνεπαρκῆ καὶ ἀκανόνιστον ὕπνον, τὰς θυμικὰς διεγέρσεις τοῦ παιδιοῦ, τὴν διανοητικὴν ὑπερκόπωσιν, κ.λ.

Ὁ κ. Καθηγητὴς εἰς τὸ βιβλίον του τοῦτο ἐξετάζει κατὰ πρῶτον τὰς ἀνωμαλίας περὶ μεμονωμένας ψυχικὰς λειτουργίας, ὡς εἶναι ἡ ἀντίληψις, ἡ ἀνάπλασις τῶν παραστάσεων, ὁ συνειρμός, ἡ μνήμη, ἡ προσοχή, ἡ βούλησις, τὸ συναίσθημα, κ.λ. καὶ μετὰ ταῦτα τὰς γενικωτέρας ψυχικὰς ἀνωμαλίας. Τοιαῦται δ' εἶναι αἱ ἑξῆς:

1. Παθήσεις τῶν αἰσθήσεων (Τυφλοί, κωφοί, κ.λ.
2. Γλωσσικαὶ ἀνωμαλίαι. (Ἀφασία, τραυλισμός, φελλισμός, κ.λ.).
3. Νοητικὴ ὑστέρησις. (Αἴτια ἠλιθιότητος, βαθμοὶ νοητικῆς ὑστερήσεως, κρετινισμός, μογγολισμός, παιδομορφισμός, κ.λ.).
4. Νευροπάθεια.
5. Ἀνωμαλίαι τῶν κινήσεως. (Τίκ, χορεία, σπασμοί, κλπ.).
6. Ψυχοπάθεια.
7. Ὑστερία.
8. Ἐπιληψία.
9. Παῖδες καὶ ἔφηβοι ἐγκαταλελειμμένοι, ἐγκληματήσαντες καὶ μή.

Πάντα ταῦτα τὰ εἴδη τῶν ἀνωμαλιῶν συζητοῦνται ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἐπὶ τῇ βάσει τῶν νέων δεδομένων τῆς ἐπιστήμης καὶ ὑποδεικνύονται ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τρόπον ἁπλοῦν τὰ μέτρα, ἅτινα δέον νὰ λαμβάνωνται ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς πρόληψιν αὐτῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς βελτίωσιν ἢ θεραπείαν τῶν πασχόντων ἐξ αὐτῶν.

Μετὰ ταῦτα παρατίθεται μακρὸν κεφάλαιον ἐπιγραφόμενον «Μορφαὶ τῆς ἀγωγῆς τῶν ἀνωμάλων παίδων», εἰς τὸ ὁποῖον ὁ κ. Καθηγητὴς ἐξετάζει τὰ ἑξῆς ἐπὶ μέρους θέματα: 1. Κέντρα ὑπὲρ τῶν ἀνωμάλων παίδων. 2. Τὰ προσφορώτερα κέντρα πρὸς θεραπείαν μιᾶς ἑκάστης τῶν ψυχικῶν ἀνωμαλιῶν. 3. Ἐφαρμοστέαι μέθοδοι πρὸς ἔρευναν τῶν παιδικῶν ἀνωμαλιῶν καὶ θεραπείαν αὐτῶν. Ἐν τέλει δὲ γίνεται λόγος εἰς δύο ἰδιαίτερα κεφάλαια τὸ μὲν περὶ τῶν τηρητέων γενικῶν ἀρχῶν κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν ψυχικῶς ἀνωμάλων παίδων, τὸ δὲ περὶ τῶν παραγόντων τῆς ἀγωγῆς τῶν ἀνωμάλων καὶ τῶν ἀσκούντων αὐτὴν προσώπων.

Ἡ σύντομος αὕτη ἐπισκόπησις τοῦ νέου ἔργου τοῦ κ. Ἐξαρχοπούλου δίδει πενιχρὰν εἰκόνα τῆς μεγάλης χρησιμότητος αὐτοῦ. Μόνον ἐκεῖνος, ὅστις θὰ μελετήσῃ αὐτὸ ἐπιστημένως, θὰ ἀντιληφθῇ, ὅτι ἀποτελεῖ πολύτιμον ὁδηγὸν εἰς τὸ ἔργον τῆς διδασκαλίας καὶ διαπαιδαγωγήσεως τῶν μαθητῶν καὶ κατ' ἐξοχὴν τῶν παρουσιαζόντων ψυχικὰς ἀνωμαλίας. Τὸ βιβλίον τοῦτο ἕνεκα τοῦ περιεχομένου του καὶ τοῦ μεγάλου κύρους τοῦ συγγραφέως ὡς ψυχολόγου καὶ παιδαγωγοῦ θὰ συντελέσῃ, νομίζομεν, εἰς τὸ νὰ στρέψωμεν τὴν προσοχήν μας καὶ πρὸς τὸ ἀνώμαλον καὶ ἐγκαταλελειμμένον παιδὶ καὶ θὰ κάμῃ ἡμᾶς νὰ κατανοήσωμεν, ὅτι πρέπει νὰ ἐλέγχωμεν τὴν πρὸς τὸν μαθητὴν συμπεριφοράν μας, ἂν θέλωμεν νὰ βοηθῶμεν αὐτὸν νὰ ἐξέρχεται ἐκ τῶν δυσχερειῶν του ἢ νὰ μὴ περιπίπτῃ εἰς νέας ἐξ αἰτίας ἡμῶν. Ἕκαστον δὲ θέμα συζητεῖται ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ μετὰ μεγάλης ἐπιστημονικῆς ἀκριβείας, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἁπλότητος ὕφους καὶ περισσῆς σαφηνείας. Τοιουτοτρόπως καὶ ὁ μὴ εἰδικὸς περὶ τὰ τοιαῦτα ζητήματα εἶναι δυνατὸν νὰ ἀντιληφθῇ καλῶς τὰ ἐν τῷ βιβλίῳ ἐκτιθέμενα καὶ παρωθηθῇ νὰ κάμῃ τὸ καθῆκον του πρὸς βελτίωσιν τῆς κοινωνίας ἡμῶν, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸ σημεῖον τοῦτο. Εἶναι, φαίνεται, ἴδιον μεγάλου ἀνδρὸς ὄχι μόνον νὰ συλλαμβάνῃ τὸ βαθὺ νόημα τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ νὰ δύναται νὰ καθιστᾷ τὰς σκέψεις του κτῆμα τῶν πολλῶν. Ὅθεν συνιστῶμεν τὴ νμελέτην τοῦ βιβλίου τούτου εἰς πάντας τοὺς συναδέλφους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἔχοντας ἐκπαιδευτικὴν συνείδησιν, διότι πιστεύομεν, ὅτι ἡ ὠφέλεια, τὴν ὁποίαν θὰ ἀποκομίσουν δι' ἑαυτούς, τοὺς μαθητὰς καὶ τὴν κοινωνίαν, θὰ εἶναι ἀνυπολίστου ἀξίας.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ

ΓΙΑ ΟΛΑ ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΣΧΟΛΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ

Α. ΤΑΤΣΙΟΠΟΥΛΟΥ Δημ)λου Δημαρχ - Ἄρτης

Ἡ διδασκαλία τοῦ μαθήματος τῆς πρώτης ἀναγνώσεως, μὲ δποια μέθοδο κι' ἂν διδάσκεται αὐτό, ἀναγκάζει τὸ δάσκαλο νὰ κόβῃ σὲ χαρτόνι τὰ γράμματα τῆς ἀλφαβήτου μεγάλα καὶ ὁμοιόμορφα. Τὸν ἀναγκάζει ἀκόμη νὰ γράφῃ σὲ μικρὲς ἢ μεγάλες χαρτοταινίες καὶ πινακίδες λέξεις καὶ φράσεις ἀπαραίτητες. Καὶ δὲν εἶναι σπάνιες οἱ τέτοιες πινακίδες καὶ οἱ ταινίες σ' ὅλες τὶς αἴθουσες διδασκαλίας τοῦ μαθήματος τούτου. Ἡ σύλληψη τῆς ὀπτικῆς εἰκόνας τῶν λέξεων τὶς ἐπιβάλλει σὰν μέσο ψυχολογικὸ καὶ ἐποπτικό. Ἐκεῖνο δμως, ποὺ λείπει ἀπὸ τὰ γράμματα αὐτά, ἀπὸ τὶς λέξεις καὶ τὶς φράσεις, εἶναι τὸ ὁμοιόμορφο καὶ καλαισθητικό. Οἱ καλλιγράφοι εἶναι λίγοι, ἀλλὰ καὶ δύσκολο εἶναι νὰ γράφωνται μὲ τὸ χέρι σειρὲς γραμμάτων, λέξεων καὶ φράσεων γιὰ τὴ διδασκαλία τῆς πρώτης ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς. Ὅλοι στενοχωροῦνται γιαὐτό. Πολλοὶ ἐμελέτησαν τὸ ζήτημα κι' ἐπρότειναν λύσεις. Ἀλλὰ τίποτε...! Χρειάζεται, λέγουν τυπογραφεῖον. Καὶ ἡ ἀνάγκη σχολικοῦ τυπογραφείου ἀπασχολεῖ σήμερα, τοὺς περισσοτέρους δασκάλους, γιατὶ κι' ἀπὸ τὰ περισσότερα σχολεῖα δὲν λείπει κάτι ἀπὸ τὸ πέρασμα τῆς μεθόδου Ντεκρολύ. Αἰσθάνθηκα τὴν ἔλλειψη αὐτὴ κι' ἀπεφάσισα.... Τὸ σχολικὸ τυπογραφεῖο ἑτοιμάσθηκε! Κι' ἑτοιμάσθηκε σὲ διάστημα μιᾶς καὶ μόνον ἡμέρας! Εἴκοσι τέσσερα ξύλινα γράμματα μικρά, ὕψους 0,035 μ. καὶ ἄλλα τόσα κεφαλαῖα, ὕψους 0,08 μ. μαζὶ μὲ δέκα ἀριθμοὺς ἀπετέλεσαν ἕνα ὁλόκληρο σχολικὸ τυπογραφεῖο. Εἶχα κόψει σέ λευκὸ χαρτὶ γράμματα, τύπου ἀλφαβηταρίου, μεγεθυσμένα καὶ σέ ἡμερολόγιο τοῦ τοίχου ἀριθμοὺς 0—9 κι' ἐκόλλησα αὐτὰ ἀντεστραμμένα ἀπάνω σὲ ἴσια, στενόμακρη σανίδα. Ὕστερα ἐτεμάχισα τὴ σανίδα σὲ ἴσα μὲ τὸ πλάτος τῶν γραμμάτων καὶ ἀριθμῶν τεμάχια. Αὐτὰ τὰ ἐμοίρασαν μεταξύ τους οἱ μαθηταὶ τῶν ἀνωτέρων τάξεων κι' ἔκαναν τὸ σκάλισμα μέσα σὲ λίγες ὧρες. Τότε ἀκολούθησε ἡ προμήθεια ὀλίγης μελάνης τυπογραφικῆς καὶ τὸ σχολικὸ τυπογραφεῖο ἦταν ἕτοιμο. Ἔχουν ἐκτυπωθῆ ὁλόκληρες σειρὲς γραμμάτων, λέξεων, φράσεων καὶ ἀριθμῶν ὁμοιομόρφων καὶ καλαισθητικῶν γιὰ ὅλες τὶς ἀνάγκες τῶν μαθητῶν καὶ τοῦ σχολείου. Ἕνα τυπογραφικὸ στοιχεῖο κτυπάει κατὰ σειρὰ σὲ πολλὲς χαρτοταινίες, ἀκολουθεῖ δεύτερο, τρίτο, τέταρτο... καὶ σχηματίζονται λέξεις, οἱ ὁποῖες θὰ ἦταν ὑπέροχες, ἂν τὰ βιβλιοπωλεῖα ἐπρομήθευαν τὰ σχολεῖα κατάλληλες ταινίες τῆς ἀλφαβήτου καὶ τῶν ἀριθμῶν γιὰ τὴν κατασκευὴ τῶν στοιχείων.

Ἔτσι εὔκολα πλουτίζεται μιὰ συλλογὴ πρωτοετοῦς μαθητοῦ, πλουτίζεται ἡ αἴθουσα τῆς Πρώτης τάξεως μὲ πινακίδες καὶ μετροταινίες, στολίζεται τὸ Σχολεῖο γιὰ τὶς γιορτὲς καὶ ἡ εὐχάριστη ἀπασχόληση τῶν μεγάλων μαθητῶν χαρίζει σ' αὐτοὺς τὴν χαρὰ τῆς ἐργασίας καὶ δημιουργικότητος. Ὁ ἐνθουσιασμὸς τῶν μικρῶν καὶ ἡ εὐχάριστη ἀνάγνωση τῶν λέξεων ἀποτελοῦν γι' αὐτοὺς τὴν χαρὰν τοῦ Σχολείου. Ἀπόφαση λοιπὸν καὶ τὸ τυπογραφεῖο εἶναι στὸ σχολειό σας.

Δημαριὸ Ἄρτης 24.9.53.

Λ. Α. ΤΑΤΣΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΙΣΤΟΥ Μ. ΚΕΦΑΛΑ

Καθηγητοῦ τῶν Μαθηματικῶν εἰς τὸ Πειραματικὸν Σχολεῖον Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΕΠΙΒΑΛΛΕΤΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΕΙΣ ΟΛΑ ΤΑ ΜΕΣΑ, ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΔΙΑΘΕΤΕΙ Η ΑΓΩΓΗ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΤΥΧΙΑΝ ΤΟΥ ΣΚΟΠΟΥ ΜΑΣ

ΕΠΙ ΤΗ ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΩΜΕΝΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Τὸ σπουδαιότερον τμῆμα τῆς παιδαγωγικῆς εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πραγματεύεται περὶ τῶν μέσων διὰ τῶ. ὁποίων πραγματοποιεῖται ὁ σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς.

Τὰ μέσα ταῦτα εἶναι, ὡς γνωστόν, ἄμεσα καὶ ἔμμεσα· τὰ πρῶτα ἐρευνῶνται ὑπὸ τοῦ κλάδου τῆς παιδαγωγικῆς τοῦ καλουμένου Ὁδηγητικήν, τὰ δὲ δεύτερα ὑπὸ τῆς διδακτικῆς.

Ἡ Ὁδηγητικὴ πραγματεύεται τὴν ἄμεσον ἐπίδρασιν τοῦ παιδαγωγοῦ ἐπὶ τὴν διαμόρφωσιν τῆς βουλήσεως καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν παιδιῶν ἡ δὲ Διδακτικὴ ἐρευνᾶ τὸν σκοπόν, τὸ πρόγραμμα, τὰς μεθόδους, τὰ μέσα διδασκαλίας, τὸν διδάσκαλον, τὰ διδακτήρια κ.λ.π. καὶ ἔχει τὸν αὐτὸν σκοπὸν μὲ τὴν Ὁδηγητικὴν μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι δι' αὐτὴν ἡ ἐπίδρασις τῆς ἀγωγῆς ἐπιτρέπει διὰ τοῦ διδασκάλου καὶ τοῦ μορφωτικοῦ θησαυροῦ, τὸν ὁποῖον τὰ παιδιὰ προσκῶνται ἐν τῷ σχολείῳ.

Ἀμφότερα τὰ μέσα ταῦτα, ἰδίως πολλὰ τμήματα τοῦ δευτέρου, καθορίζονται διὰ ὡρισμένων κανόνων, ἀρχῶν, νόμων καὶ διαταγῶν, αἱ ὁποῖαι στεροῦνται τελείως ἐλαστικότητος καὶ δὲν ἐπιτρέπουν οὐδεμίαν παρέκκλισιν εἰς τὸν διδάσκαλον, ὁ ὁποῖος διὰ πολλά, εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ τηρῇ τὰς ἀνωτέρω ὑποδείξεις κατὰ γράμμα, ὅπως λέγομεν.

Εἶναι ἀληθὲς, ὅτι τὰ τελευταῖα ἔτη, ὑπάρχει τάσις ὅπως παρέχεται ἐλευθερία εἰς τὸν διδάσκοντα, ἡ δὲ παιδαγωγικὴ ἐντέλεται ὅπως μόνον γενικὰς ἀρχὰς καθορίζῃ ἐπὶ τῶν ὁποίων τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ διδάσκοντος νὰ θεμελειοῦται τὸ ὅλον ἔργον τῆς ἀγωγῆς. Τοῦτο ὅμως ἔχει θεσπισθῇ μόνον εἰς τὰς μεθόδους τῆς διδασκαλίας, ἐνῷ ἀντιθέτως ὑπάρχουν μέσα, ὅπως τὸ πρόγραμμα καὶ ἄλλα, τὰ ὁποῖα οὐδεμίαν ἐλευθερίαν παρέχουν εἰς τὸν διδάσκαλον.

Θὰ ἀναπτύξωμεν τοὺς λόγους, οἱ ὁποῖοι ἐπιβάλλουσι νὰ παρέχεται ἐλευθερία τις εἰς ὅλα τὰ μέσα διὰ τῶν ὁποίων ἐπιτυγχάνεται πραγματοποίησις τοῦ σκοποῦ τῆς ἀγωγῆς.

Τὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς δὲν εἶναι μόνον θετικὸν ἀλλὰ καὶ ἀρνητικόν. Εἶναι ἐπίδρασις καὶ ἀντίδρασις. Καὶ αἱ δύο ὅμως αὗται ἐνέργειαι δὲν δύνανται νὰ εἶναι σταθεραί. Σταθερότης τῶν μέσων ἀγωγῆς συνεπάγει ἄρνησιν δυνάμεως εἰς τὴν ἀγωγὴν ἐφ' ὅσον οὐδὲν δύναται αὐτὴ νὰ ἐπιτύχῃ διὰ νὰ μεταβληθῶσι, οἱ ἑκάστοτε κρατοῦντες ὅροι, οἱ ὁποῖοι ἐπέβαλον τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀγωγῆς θετικῶς ἢ ἀρνητικῶς. Ἂς ἀναφέρωμεν ἓν ἁπλοῦν παράδειγμα: Ἂς ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ ἀγωγὴ δύναται νὰ ἐπιδράσῃ, ὥστε οἱ πολῖται τῆς πολιτείας εἰς ἣν αὕτη τελεῖται νὰ ὀξύνωσι ἢ νὰ ἀμβλύνωσι τὴν Α κοινὴν αὐτῶν ἰδιότητα. Ἐὰν πράγματι ἡ ἐπίδρασις αὕτη εἶναι δυνατή, θὰ συντελεῖται βαθμιαίως καὶ τὸ ἔργον αὐτῆς θὰ ὁλοκληρωθῇ ἐντὸς μακροῦ μὲν ἀλλὰ πεπερασμένου χρόνου· συνεπῶς ἀπὸ περίοδον εἰς περίοδον ἡ ἔντασις τῆς ἐπιδράσεως ταύτης θὰ αὐξάνῃ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ὀξύνσεως καὶ θὰ ἐλαττοῦται εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ἀμβλύνσεως. Ὥστε ἡ ἐπιτυχὴς ἐπίδρασις τῆς ἀγωγῆς στερεῖται σταθερότητος.

Σταθερότητα εἰς τὰ μέσα τῆς ἀγωγῆς ἀποκλείει καὶ αὐτὴ ἡ ἀνάλυσις τοῦ σκοποῦ τῆς ἀγωγῆς· αὕτη δίδει ὅτι πάντα ταῦτα εἶναι διάφορα εἰς τοὺς διαφόρους τόπους καὶ χρόνους. Οὕτω μετὰ βεβαιότητος δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι:

1) Τὰ μέσα τῆς ἀγωγῆς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καθορίζωνται ὑπὸ ἀρχῶν καὶ νόμων διεθνῶν.

Βεβαίως, ὁ σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς περιλαμβάνει ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν τροφίμων διὰ μίαν παγκόσμιον ἀγάπην καὶ διεθνῆ συνεργασίαν, ἀλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι καὶ πᾶσα ἐνέργεια τῆς ἀγωγῆς πρέπει νὰ τελῆται παντοῦ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον.

Ἡ ἀγωγὴ σκοπεῖ κυρίως τὴν ψυχικὴν καὶ σωματικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ παιδιοῦ, δηλαδὴ τὴν ψυχικὴν καὶ σωματικὴν διάρθρωσιν τῶν ἀτόμων.

Ἡ ἀνθρωπίνη ὅμως ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα ἐκτὸς τῶν ἀτομικῶν διαφορῶν, παρουσιάζει οὐσιώδεις ὁμαδικὰς διαφοράς, αἱ ὁποῖαι προέρχονται ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν γεωγραφικῶς συντεταγμένων τῆς μονίμου θέσεως τῆς ὁμάδος ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τῶν διαφορῶν κλίματος, μορφολογίας τοῦ ἐδάφους καὶ πλούτου αὐτοῦ.

Ἀλλὰ καὶ εἰς ὁμάδας μὲ τὰς αὐτὰς τοπικὰς καὶ κλιματολογικὰς συνθήκας ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα διαφέρουν, ἐφ' ὅσον διαφέρουν ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξις τῆς ὁμάδος, οἱ ἀγῶνες ἐπικρατήσεως καὶ ἡ οἰκονομικὴ καὶ πολιτικὴ κατάστασις.

Οὕτω ἡ ἀγωγὴ ἔχει νὰ κατεργασθῇ ὑλικὸν διάφορον εἰς τοὺς διαφόρους τόπους καὶ χρόνους.

Ἐκτὸς τούτων ἔχομεν καὶ τὰ ἑξῆς: α) Ἑκάστη ὁμὰς καταβάλλει ἰδιοτύπους προσπαθείας δὰ τὸν ἀγώνα ἐπικρατήσεως· αἱ ἰδιότυποι αὗται προσπάθειαι ἀπαιτοῦν ἀνάλογον διαμόρφωσιντοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς τῶν πολιτῶν της. β) Ἡ ἀγωγὴ ὀφείλει νὰ εἶναι καὶ ἐθνικὴ ἀγωγή. Εἶναι ἀπαίτησις ἑκάστου Ἔθνους τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους λεγόμενον «Μέγιστον δὲ τούτων τῶν εἰρημένων πρὸς τὸ διαμένειν τὰς πολιτείας, οὗ νῦν ὀλιγωροῦσι πάντες, τὸ παιδεύεσθαι πρὸς τὰς πολιτείας. Ὄφελος γὰρ οὐδὲν ὠφελιμωτάτων νόμων καὶ συνδεδοξασμένων ὑπὸ πάντων τῶν πολιτευομένων, εἰμὴ ἔσονται εἰθισμένοι καὶ πεπαιδευμένοι ἐν τῇ πολιτείᾳ, εἰ μὲν οἱ νόμοι δημοτικοί, δημοτικῶς, εἰ δ' ὀλιγαρχικοὶ ὀλιγαρχικῶς... Οὐ γὰρ δεῖ οἴεσθαι δουλείαν εἶναι τὸ ζῆν πρὸς τὴν πολιτείαν ἀλλὰ σωτηρίαν». Βεβαίως δὲν ὑποστηρίζομεν ὅπως πολλάκις ὑπεστηρίχθη εἰς τὸ παρελθὸν (Ἀθῆναι, Σπάρτη,(PRUSSIA)KRIEK,KENTILE MARX κ.λ.π.) ὅτι πρέπει νὰ μετατεθῇ τὸ κέντρον βάρους τῆς ἀγωγῆς ,ὥστε νὰ συμπέσῃ μὲ τὸν ἐθνικὸν παράγοντα, ἀλλὰ ἀπαιτοῦμεν ὅπως ἐμμέσως ἡ ἀγωγὴ ἐξυπηρετῇ τὰ ἐθνικὰ ἰδεώδη. Ἡ ἀπαίτησις ὅμως αὕτη ἐπιβάλλει προσαρμογὴν μέσων ἀγωγῆς πρὸς τὰς ἑκάστοτε ἐθνικὰς ἀνάγκας.

Ἡ ἀγωγὴ ὀφείλει νὰ προπαρασκευάζῃ τὸ παιδί, διὰ νὰ γίνῃ ἱκανὸν νὰ μετάσχῃ τῶν ἀγώνων καὶ τῆς πολιτιστικῆς ἐργασίας τῆς κοινωνίας εἰς τὴν ὁποίαν τοῦτο ἀνήκει.

Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ ἀγωγὴ ὀφείλει α) Νὰ γνωρίσῃ εἰς τὸ παιδὶ τὰ πνευματικὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ, νὰ δείξῃ εἰς αὐτὸ ὅτι ὁ πολιτισμὸς ἀποτέλεσμα ἐργασίας καὶ θυσιῶν τοῦ παρελθόντος καὶ νὰ τὸ ἀναγκάσῃ νὰ πιστεύσῃ εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὴν δημιουργὸν ἀνάπτυξιν αὐτοῦ. 2) Νὰ ἀναπτύξῃ εἰς τὸ παιδὶ σεβασμὸν καὶ ἀγάπην πρὸς πᾶσαν ἐργασίαν 3) Ἐμμέσως ἢ ἀμέσως νὰ προπαρασκευάσῃ ὥστε αὕτη νὰ γίνῃ δι' αὐτὸν δευτέρα πίστις καὶ τὸ παιδὶ πρός τι ἐπιτήδευμα, τὸ ὁποῖον ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν κλίσιν τοῦ παιδιοῦ καὶ τὰς ἀνάγκας τῆς πολιτείας τῆς ὁποίας οὗτος εἶναι μέλος.

Ἡ δρᾶσις ὅμως τῆς ἀγωγῆς διὰ τὴν διατήρησιν τοῦ πολιτισμοῦ, τὴν ἀνάπτυξιν πίστεως πρὸς τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν προπαρασκευὴν εἰς κατάλληλον ἐπιτήδευμα δὲν εἶναι ἡ αὐτὴ εἰς ὅλας τὰς ἐποχάς· αἱ ἀπαιτήσεις τῆ ςκοινωνίας ἀπὸ τὴν ἀγωγὴν εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο δὲν εἶναι αἱ αὐταὶ δὰ μίαν περίοδον εἰρηνικὴν ἢ πολεμικὴν ἢ ἐπαναστατικὴν ἢ οἰκονομικῆς κρίσεως.

Διάφορος εἰς τὰς διαφόρους ἐποχὰς εἶναι ἐπίσης καὶ ἡ ἀντίδρασις τῆς ἀγωγῆς δὰ τὰς ἑκάστοτε κρατούσας ἀντικοινωνικὰς καὶ ἀντιπολιτιστικὰς ἰδέας τὰς ἐμπολέμους καὶ ἀντιειρηνικὰς τάσεις καὶ λοιπά.

3) Ἡ ἀγωγὴ ὠφείλει νὰ εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὴν σωματικὴν καὶ ψυχικὴν ὑγείαν τῶν τροφίμων.

Αἱ ἀνάγκαι ὅμως τῆς ὑγείας τοῦ παιδιοῦ εἶναι διάφοροι εἰς τοὺς διαφόρους τόπους καὶ τοὺς διαφόρους χρόνους.

4) Ἡ ἀνάλυσις τοῦ φυσικῶς μανθάνειν, τὸ ὁποῖον ἡ ἀγωγὴ ὠφείλει νὰ ἔχῃ ὡς πρότυπον διὰ κάθε εἶδος τοῦ μανθάνειν, δεικνύει ὅτι ἡ ὁμὴ πρὸς γιῶσιν ὁδηγεῖ μόνον τὸ παιδὶ πρὸς γιώσεις, αἱ ὁποῖαι ἱκανοποιοῦν ἀφ' ἑνὸς μὲν φυσικὰς ἀνάγκας αὐτοῦ, ἀφ' ἑτέρου τὰ διαφέροντα αὐτοῦ.

Καὶ αὗται ὅμως αἱ φυσικαὶ αὐτοῦ ἀνάγκαι ὡς καὶ τὰ διαφέροντα αὐτοῦ εἶναι συναρτήσεις δύο μεταβλητῶν, τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τόπου.

5) Ἡ ἀνάγκη τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου δεικνύει ὅτι αὕτη εἶναι μία καθαρὰ ἀντίδρασις τοῦ πνεύματος πρὸς τὸ ἑκάστοτε περιβάλλον τοῦ ἀνθρώπου φυσικοῦ καὶ μή. Τὸ περιβάλλον ὅμως τοῦτο δὲν εἶναι πάντοτε τὸ αὐτὸ ὥστε νὰ ἔχωμεν πάντοτε τὴν αὐτὴν ἀντίδρασιν τοῦ πνεύματος καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ἀντιδράσεως σταθερὰν ἔντασιν.

Τὰ ἀνωτέρω ἀρκοῦν διὰ νὰ ἀναγκάσουν τοὺς πάντας τοὺς περὶ τὴν ἀγωγὴν ἀσχολουμένους νὰ πιστεύσουν ὅτι αἱ ἀνάγκαι τὰς ὁποίας αὕτη καλεῖται νὰ θεραπεύσῃ εἶναι μία καθαρῶς μαθηματικὴ συνάρτησις τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου. Εἶναι φανερὸν ὅτι τὰ μέσα τῆς ἀγωγῆς δὲν καθορίζονται ἐπακριβῶς, οὔτε συνταγαὶ δύνανται νὰ δοθῶσιν εἰς τὸν διδάσκαλον, ἵνα δι' αὐτῶν ἐπιτευχθῇ ἡ πραγματοποίησις τοῦ γενικοῦ σκοποῦ τῆς ἀγωγῆς. Τὰ πάντα μηδὲ τοῦ προγράμματος ἐξαιρουμένου, μόνον γενικαὶ ἀρχαὶ καὶ γενικαὶ ὁδηγίαι ἴσως δύνανται νὰ διέπουν. Αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ πρέπει κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν νὰ ἱκανοποιοῦν 1) Γενικὰς καὶ παγκοσμίας ἠθικὰς ἀνάγκας, 2) Εἰδικὰς τοπικὰς ἀνάγκας, αἱ ὁποῖαι προέρχονται ἀμέσως ἀπὸ τὴν πνευματικὴν ἰδιοσυστασίαν τῶν ἀτόμων τοῦ τόπου, τὰς πολιτιστικὰς καὶ θρησκευτικὰς αὐτοῦ ἀπαιτήσεις, τὴν ἄμυναν διὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς ὁμάδος καὶ ἀπὸ τὸ φυσικὸν καὶ πνευματικὸν περιέχον.

3) Εἰδικὰς ἀνάγκας τὰς ὁποίας θὰ ἐμφανίσῃ ἑκάστοτε ὁ παράγων χρόνος.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς μελετωμένης ἐν Ἑλλάδι ἐκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως πρέπει νὰ τονίσωμεν ἐνταῦθα ὅτι αὕτη πρέπει νὰ εἶναι μεταρρύθμισις διὰ νὰ προσεγγίσῃ ἡ ἀγωγὴ μας περισσότερον τὴν Ἑλληνικὴν πραγματικότητα καὶ ὄχι τὰ ὑπάρχοντα ξένα παιδαγωγικὰ συστήματα. Πρὸ πάσης μεταρρυθμίσεως νομίζομεν ὅτι πρέπει νὰ καθορισθῇ.

1) Ἡ ψυχοσύνθεσις τοῦ Ἕλληνος μαθητοῦ.

2) Ἡ μεταπολεμικὴ πλασματικὴ ἐμάφνισις τῆς ψυχοσυνθέσεως αὐτοῦ, ὡς καὶ ἡ ἀπαιτουμένη ἐπίδρασις ἢ ἀντίδρασις τῆς ἀγωγῆς διὰ τὴν ἀποβολὴν τῆς τοιαύτης πλασματικῆς ψυχοσυνθέσεως.

3) Αἱ γενικαὶ τοπικαὶ ἀνάγκαι αἱ ἀπαραίτητοι δὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς χώρας μας καὶ τὴν διατήρησιν τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ.

4) Αἱ μεταπολεμικαὶ ἀνάγκαι τῆς χώρας διὰ τὴν πλήρη ἀνασυγκρότησιν τῆς χώρας μας. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ μεταπολεμικοῦ πολιτισμοῦ, ἡ ὀργάνωσις τῆς οἰκονομίας μας καὶ ἐν γένει ἡ ὅλη ἀνασυγκρότησις τῆς χώρας μας ἀπαιτεῖ βεβαίως ἐλευθέραν πνευματικὴν ἐνέργειαν. Μία ὅμως ἐλευθέρα πνευματικὴ ἐνέργεια, ἀπαιτεῖ καθορισμὸν τοῦ εἴδους καὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐλευθερίας

ἡ ὁποία χωρεῖ εἰς τὸν τόπον μας καὶ τοὺς χρόνους τοὺς ὁποίους ζῶμεν.

Ἡ ἐλευθερία τοῦ πνεύματος εἶναι ὑγεία τοῦ πνεύματος καὶ σήμερον τὸ πνεῦμα μας νοσεῖ διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν ὑγείαν ἀπαιτεῖται προηγουμένως διάγνωσις τῶν αἰτιῶν τῆς νόσου θεραπείας καὶ ἀνάρρωσις.

5) Τὰ οἰκονομικὰ μέσα τὰ ὁποῖα δυνάμεθα νὰ διαθέσωμεν διὰ τὴν ἀγωγὴν ὡς καὶ τὰς δυνατότητας τοῦ Ἕλληνος ἐκπαιδευτικοῦ.

6) Αἱ κατὰ τόπους καὶ περιοχὰς ὑπάρχουσαι συνήθειαι καὶ διαφοραί, ὥστε αὐταὶ νὰ προσδίδωσι ἰδιάζοντα χαρακτῆρα εἰς τὸν τόπον.

Μετὰ τὴν διαπίστωσιν τῶν ἀναγκῶν τούτων δὲν πρέπει νὰ συνταχθῶσι νόμοι οἱ ὁποῖοι θὰ καθορίζουν πλήρως καὶ λεπτομερῶς τὰ μέσα διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἐπιτύχῃ ἡ ἀγωγὴ τὴν θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν τούτων. Πρέπει νὰ καθορισθῶσι μόνον γενικαὶ ἀρχαὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁ Ἕλλην διδάσκαλος θὰ θεμελιώσῃ τὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς καὶ ὅρια ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐλευθέρως θὰ κινεῖται οὗτος ἢ ἡ ἐκπαιδευτικὴ περιφέρεια.

Εἰς τοὺς περιορισμοὺς τούτους ὑπόκειται καὶ αὐτὸ τὸ πρόγραμμα διὰ τὸ ὁποῖον εἰδικῶς θὰ ἐπανέλθωμεν ἄλλοτε.